

Том I

„Пред нама је зборник под насловом *Животи и стваралаштво жена чланова Српској ученој друштва, Српске краљевске академије и Српске академије наука и уметности*, у четири тома. Савет едиције и Уређивачки одбор сложили су се да укључивање радова о женама у томове тече према редоследу њиховог избора у чланство. Тако први том почиње радом о Катарини Ивановић, а последњи се завршава чланцима о женама изабраним 2018. године. Овај редослед омогућава читаоцима да буду у току најсавременијих научних и уметничких достигнућа, а да истовремено прате осврте на прошлост.

Трудили смо се да радови буду усклађени са основном идејом едиције.

Извесна формална неуједначеност између текстова проистиче углавном из различитости материје која се обрађује. Понекад зависи делимично од личног приступа аутора текста или захтева самог члана Академије о коме се пише.

Уопште, богатство ове едиције јесте у разноврсности њене садржине.”

Академик Нада Милошевић-Ђорђевић,
уредник едиције

„Ова, по мом мишљењу, неопходна књига неочекивано је добро, али не и без извесних отпора, дочекана и у самој САНУ, уз стрепњу да је њена суштина проистекла из политичке коректности „банализованог феминизма”.

Као сведок тока саме идеје за ову књигу рекао бих: ништа даље од истине.

Идеја Наде Милошевић-Ђорђевић, *spiritus movens*-а овог подухвата, апотеоза је стваралаштва оних наших чланица која се одиграла упоредо са мукотрпним напорима ослобађања од предрасуда у не увек наклоњеној средини.

И ништа, ништа више... Уосталом, како је написала Исидора Секулић,
чијем је делу посвећено поглавље ове књиге:

„Процес *наше* ослобађања је наизменце смешан, жалостан, озбиљан и трагичан, али се кроз њега мора, јер би сваки други прелаз био просто негирање наше егзистенције.”

А постојале су! Барем у САНУ, срећом, и те како су постојале!”

Академик Владимир С. Костић,
председник САНУ

СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА,
СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ
И СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

ЖИВОТ И СТВАРАЛАШТВО
ЖЕНА ЧЛАНОВА

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Том I

ЖИВОТ И СТВАРАЛАШТВО

ЖЕНА ЧЛАНОВА

СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА,
СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ
И СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Том I

ЖИВОТ И СТВАРАЛАШТВО

ЖЕНА ЧЛАНОВА

СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА,
СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ
И СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

P R E S I D E N C Y

LIFE AND WORK OF
**FEMALE
FELLOWS**

OF THE SERBIAN LEARNED SOCIETY,
SERBIAN ROYAL ACADEMY
AND THE SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

VOLUME I

Editors-in-chief

Academician Ljubomir Maksimović

Academician Zoran Knežević

Editor

Academician Nada Milošević-Dorđević

Belgrade 2021

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ПРЕДСЕДНИШТВО

ЖИВОТ И СТВАРАЛАШТВО
ЖЕНА
ЧЛАНОВА

СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА,
СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ
И СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

ТОМ I

Главни уредници
академик Љубомир Максимовић
академик Зоран Кнежевић

Уредник
академик Нада Милошевић-Борђевић

Београд 2021

ЖИВОТ И СТВАРАЛАШТВО ЖЕНА ЧЛАНОВА
СРПСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА, СРПСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ
И СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

Том I

Српска академија наука и уметности
Кнеза Михаила 35, Београд

За издавача
академик Владимир С. Костић

Главни уредници
академик Љубомир Максимовић
академик Зоран Кнежевић

Уредник
академик Нада Милошевић-Ђорђевић

Дизајн корица, прелом и графичко уређење
Никола Стевановић

Лектор за српски језик
Тања Рончевић

Лектор за енглески језик
Јелена Митрић

Коректори
Ана Барбатесковић
Ратка Павловић

Стручни сарадници
Бранка Поповић
Вера Батина
Жаклина Марковић
Јелена Межински-Миловановић
Лидија Лутовац
Марина Нинић
Милена Ивановић
Мирослав Јовановић
Светлана Симоновић-Мандић
Снежана Крстић-Букарица

ISBN 978-86-7025-879-2 (целина)
ISBN 978-86-7025-880-8 (том I)

Тираж 1000 примерака

Штампа
Планета принт, Београд

За пратећи компакт-диск коришћен је материјал Архива Радио Београда

© Српска академија наука и уметности 2021

АКАДЕМИЈСКИ САВЕТ

ПРЕДСЕДНИК САВЕТА
академик Владимир С. Костић

ЧЛАНОВИ

академик Јасмина Грковић-Мејџор
академик Исидора Жебељан
академик Мирјана Живојиновић
академик Јованка Калић
академик Десанка Ковачевић-Којић
академик Душица Лечић-Тошевски
академик Нада Милошевић-Ђорђевић
академик Милена Стевановић
академик Олга Хаџић
академик Веселинка Шушић
академик Злата Бојовић
академик Радмила Петановић
академик Милица Стевановић

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР ЕДИЦИЈЕ

ПРЕДСЕДНИК УРЕЂИВАЧКОГ ОДБОРА
академик Нада Милошевић-Ђорђевић

ЧЛАНОВИ

академик Злата Бојовић
академик Душица Лечић-Тошевски
академик Олга Хаџић

САДРЖАЈ

- | 9 | ПРЕДГОВОР ПРЕДСЕДНИКА САНУ
АКАДЕМИКА ВЛАДИМИРА С. КОСТИЋА
- | 11 | FOREWORD BY SASA PRESIDENT
ACADEMICIAN VLADIMIR S. KOSTIĆ
- | 13 | ПРЕДГОВОР
Нада Милошевић-Ђорђевић
- | 19 | PREFACE
Nada Milošević-Đorđević
- | 25 | КАТАРИНА ИВАНОВИЋ (1811–1882)
Ненад Макуљевић
- | 57 | KATARINA IVANOVIĆ (1811–1882)
Nenad Makuljević
- | 59 | АДЕЛАЈН ПОЛИНА ИРБИ (1831–1911)
Слободан Г. Марковић
- | 92 | ADELIN PAULINA IRBY (1831–1911)
Slobodan G. Marković
- | 95 | ИСИДОРА СЕКУЛИЋ (1877–1958)
Слободанка Пековић
- | 128 | ISIDORA SEKULIĆ (1877–1958)
Slobodanka Peković
- | 131 | ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ (1898–1993)
Александра Вранеш
- | 185 | DESANKA MAKSIMOVIĆ (1898–1993)
Aleksandra Vraneš
- | 189 | ЗОРА ПЕТРОВИЋ (1894–1962)
Јасмина Чубрило
- | 230 | ZORA PETROVIĆ (1894–1962)
Jasmina Čubrilo
- | 233 | ЉУБИЦА МАРИЋ (1909–2003)
Борислав Чичовачки
- | 280 | LJUBICA MARIĆ (1909–2003)
Borislav Čičovački
- | 285 | ЉУБИЦА ЈАНКОВИЋ (1894–1974)
Селена Ракочевић, Младена Прелић
- | 317 | LJUBICA JANKOVIĆ (1894–1974)
Selena Rakočević, Mladena Prelić
- | 319 | ЉУБИЦА ЦУЦА СОКИЋ (1914–2009)
Ирина Суботић
- | 366 | LJUBICA CUCA SOKIĆ (1914–2009)
Irina Subotić
- | 369 | ФАНУЛА ПАПАЗОГЛУ (1917–2001)
Маријана Рицл
- | 390 | FANULA PAPAZOGLU (1917–2001)
Marijana Rici
- | 398 | ОЛГА ЈЕВРИЋ (1922–2014)
Јеша Денегри
- | 426 | OLGA JEVRIC (1922–2014)
Ješa Denegri
- | 429 | ОНОР БРИЏИТ ФЕЛ (1900–1986)
Џенет Вон (превод Весна Костић)
- | 458 | HONOR BRIDGET FELL (1900–1986)
Dame Janet Vaughan

ПРЕДГОВОР ПРЕДСЕДНИКА САНУ АКАДЕМИКА ВЛАДИМИРА С. КОСТИЋА

У есеју „Људска глад за предговорима” Умберто Еко констатује да у само два случаја предговор не може да нашкоди: „први, када је аутор покојни,... и други, када свима знан и дубоко поштован аутор напише предговор врло младом почетнику”. Овај предговор, међутим, указује на трећу могућност: аутор предговора је пред делом коме је предговор намењен, тачније пред ауторима о којима се у делу ради, тешко препознатљив, да је потпуно безопасно по целокупни подухват ако само као наратор из сенке фактографски наведе разлоге зашто је књига којој такав предговор претходи уопште написана. И да одмах дам одговор: сви разлози ове књиге, којима ни неспретни предговор не може да науди, једноставно су у списку чланица Српске академије наука и уметности (САНУ) којима је ова књига, иначе прва у низу, намењена.

Стара заблуда да је „мушкарац кадар да размишља о бесконачности, док жене дају смисао коначности” једна је од оних подвала којима се упорно чувала патријархална подела улога, места и могућности – једна непокретна, догматска свест која је своју плодну подлогу налазила и у националним академијама наука и/или уметности широм света. Искрено говорећи, није јој побегла ни САНУ. Али су из те сенке ипак успеваале да побегну неке особе које су својим делом постајале неизбежне, и даље праћене самоувереним жамором да се ради о изузецима који потврђују правило. Та иста свест и са истом намером понудила је сада већ изанђалу констатацију која треба женама да пружи привид каквог-таквог учешћа у „великим нарацијама” мушког света, да иза сваког успешног мушкарца стоји жена. Ко, међутим, стоји иза успешне жене? Мени се чини најчешће она сама. Вековима је над таквим изузетним женама као Дамоклов мач висила успомена на Хипатију, која је у V веку у Александрији била учитељица више математике и Платонове филозофије, која је страдала у бестијалном линчу руље „разјарених” хришћана, уосталом као и њено дело, чије је постојање сачувано још само у причама. Да ли само зато што је веровала у друге богове? Коначно, и наша средина има своје, истина мање сурове примере.

Ова, по мом мишљењу, неопходна књига неочекивано је добро, али не и без извесних отпора, дочекана и у самој САНУ, уз стрепњу да је њена суштина проистекла из политичке коректности „банализованог феминизма”. Као сведок тока саме идеје за ову књигу рекао бих: ништа даље од истине. Идеја Наде Милошевић-Ђорђевић,

spiritus movens-а овог подухвата, апотеоза је стваралаштва оних наших чланица која се одигравала упоредо са мукотрпним напорима ослобађања од предрасуда у не увек наклоњеној средини. И ништа, ништа више... Уосталом, како је написала Исидора Секулић, чијем је делу посвећено поглавље ове књиге: „Процес нашеї ослобађања је наизменце смешан, жалостан, озбиљан и трагичан, али се кроз њега мора, јер би сваки други прелаз био просто негирање наше егзистенције.” А постојале су! Барем у САНУ, срећом, и те како су постојале!

FOREWORD BY SASA PRESIDENT ACADEMICIAN VLADIMIR S. KOSTIĆ

In the essay “The Human Thirst for Prefaces” by Umberto Eco, it has been ascertained that it is only in two cases that the preface cannot be harmful: “the first one, when the author is deceased..., and the second, when a well-known and highly esteemed author writes preface to a very young novice”. Nevertheless, this preface indicates a third possibility: the author of this preface has found himself before the work to which the preface has been written, more precisely before the authors whose life and work have been described in the book, as being a person who is hardly perceptible, and consequently it is completely harmless to the whole endeavor if he only as a shadowy narrator factually states the reasons why the book preceded by such a preface was written at all. I shall provide an immediate answer: all the reasons behind publishing this book, to which even a clumsy preface cannot do any harm, can simply be found in the list of female fellows of the Serbian Academy of Sciences and Arts (SASA) to whom this book, the first one in a series, is dedicated to.

The old misconception that “a man is capable of thinking about infinity, while women give meaning to finitude” is one of those hoaxes that has persistently guarded a patriarchal division of roles, positions and opportunities – an immobile, dogmatic mindset that found its fertile basis in national academies of sciences and/or arts around the world. Lay it on the line, the Serbian Academy of Sciences and Arts (SASA) was no exception. Nevertheless, some individuals still managed to step out of the shadows, and owing to their achievements to make themselves inevitable, even though they were constantly accompanied by a confident murmur that they were only exceptions that proved the rule. That same mindset and with the same intention offered nowadays an obsolete statement that was supposed to give women the illusion of at least some kind of participation in the “great narratives” of the male world, that behind every successful man there stood a woman. But who stands behind a successful woman? It seems to me most often she herself. For centuries, the memory of Hypatia, who was a teacher of higher mathematics and Plato’s philosophy in Alexandria in the 5th century and who perished in the bestial lynching of a mob of “enraged” Christians, as well as her achievements, whose existence was preserved only in stories, was hovering over such exceptional women as the sword of Damocles. Is it just because she believed in other gods? Finally, there were similar, even though less harsh, examples in our midst as well.

This, in my opinion, necessary book was unexpectedly well, but not without some resistance, received by the SASA itself, with the fear that its essence came from the political correctness of “banalized feminism”. Given that I eye-witnessed the development of the idea behind this book, I would say: it is far from the truth. The idea of Nada Milošević-Đorđević, who is the spiritus movens of this whole undertaking, is the apotheosis of the creativity of our female fellows that took place in parallel with painstaking efforts to deal with prejudices in a not always friendly setting. And nothing, nothing more... After all, as Isidora Sekulić, to whose work the chapter of this book is dedicated, once noted down: “The process of our liberation has been by turns funny and sad, serious and tragic, but also inevitable, because any other transition would be a simple denial of our existence”. And they did exist! At least in the SASA, fortunately, indeed they did exist!

ПРЕДГОВОР

Академијски пројекат о женама члановима Српског ученог друштва, Српске краљевске академије и Српске академије наука и уметности обухвата укупно 47 жена, закључно са 2018. годином. У Српско учено друштво изабрана је 1876. чувена сликарка Катарина Ивановић, а 1885. велика добротворка српскога народа, писац и просветитељ – Британка Аделајн Полина Ирби. Од 1885. до 1939, када је у Српску краљевску академију примљена Исидора Секулић, прошло је више од пола века, да би двадесет година касније, 1959, Десанка Максимовић била изабрана у Српску академију наука. Од 1959. до 1979. у Академију је примљено десет жена, од 1979. до 2000. године – осам; од две хиљадите – двадесет и пет жена, што јесте значајно повећање броја жена академика, али је у односу на 1469 академика од настанка Друштва српске словесности до данас – незнатно.

Идеја да се објави једна сажета књига која би, уз поређење са другим балканским и европским академијама, пружила преглед живота и делатности жена примљених у Српску академију наука и уметности и њених претеча, потекла је од академика Видојка Јовића. Замишљена је као зборник одломака из текстова жена академика, појединих њихових слика, вајарских и музичких остварења, са одабраном биографијом и литературом. Предвиђено је да се, поред Видојка Јовића, писањем чланака о женама академицима бави и Нада Милошевић-Ђорђевић, а да одломке из текстова одабере Гордана-Теодора Жујовић, бивши руководица Библиографског одељења. Извршни одбор Академије прихватио је ту идеју још 2008, али она тада није реализована.

На иницијативу председника Српске академије наука и уметности, академика Владимира Костића, оформљен је нови пројекат почетком октобра 2016, да би крајем октобра био конституисан Савет и Уређивачки одбор Академијске едиције. Владимир Костић је замољен да буде на челу Савета, а за чланове Савета изабране су жене чланови САНУ: Олга Хаџић (Одељење за математику, физику и гео-науке), која је, нажалост, у међувремену преминула; Милена Стевановић и Радмила Петановић (Одељење хемијских и биолошких наука); Веселинка Шушић, сада, такође, покојна, и Душица Лечић-Тошевски (Одељење медицинских наука); Нада Милошевић-Ђорђевић, Јасмина Грковић-Мејдор, Злата Бојовић (Одељење језика и књижевности); Десанка Ковачевић-Којић, Јованка Калић, Мирјана Живојиновић (Одељење историјских наука); Исидора Жебељан, која је, нажалост, у међувремену

преминула, Милица Стевановић (Одељење уметности). У Уређивачки одбор ушле су Олга Хаџић, Душица Лечић-Тошевски, Злата Бојовић и као главни уредник – Нада Милошевић-Ђорђевић. Коначно утврђивање библиографије чланова припало је Библиографском одељењу Библиотеке САНУ (пре свега, Марини Нинић и Светлани Симоновић-Мандић). Послове секретара Одбора обављала је на почетку Милена Ивановић из Сектора за међународну сарадњу, да би, пошто је напустила Академију, од 2017. ове послове преузела Лидија Лутовац из Сектора за послове Председништва и стручни сарадник Одељења језика и књижевности и Одељења уметности. Крајем 2018. на место секретара Одбора дошла је госпођа Вера Батина, стручни сарадник Академијиних одбора.

За припремање наше едиције, као узор нам је послужила едиција САНУ, основана 1992. под називом *Животи и дело српских научника и научника српског порекла*, у којој је до сада објављено 17 томова. Први уредник био је, сада покојни, академик Милоје Сарић. Садашњи главни уредник је академик Владан Ђорђевић. Преузели смо из ове едиције обим и структуру чланака, биографије личности, њихова достигнућа, одјек у критици, начин позивања у основном тексту на библиографију и резиме. Прилагодили смо „узор” нашим потребама: повећали број илустрација, посебно када је реч о ликовним уметностима, јер оне визуализују анализе у тексту, додали смо компакт-дисккове за музичке уметности. У биографије жена чланова увели смо неку врсту мемоарског приступа тексту у коме би личност о којој је реч могла да евоцира не само сећања на сопствени живот, него и на доживљене, преломне тренутке у друштвеним и историјским околностима у којима се нашла, попут емигрирања у Србију за време последњег рата или одлазак у иностранство због бољих услова за научни рад.

Пред нама је зборник под насловом *Животи и стваралаштво жена чланова Српског научног друштва, Српске краљевске академије и Српске академије наука и уметности*, у четири тома. Савет едиције и Уређивачки одбор сложили су се да укључивање радова о женама у томове тече према редоследу њиховог избора у чланство. Тако први том почиње радом о Катарини Ивановић, а последњи се завршава чланцима о женама изабраним 2018. године. Овај редослед омогућава читаоцима да буду у току најсавременијих научних и уметничких достигнућа, а да истовремено прате осврте на прошлост.

Трудили смо се да радови буду усклађени са основном идејом едиције. Извесна формална неуједначеност између текстова проистиче углавном из различитости материје која се обрађује. Понекад зависи делимично од личног приступа аутора текста или захтева самог члана Академије о коме се пише. Уопште, богатство ове едиције јесте у разноврсности њене садржине.

У првом тому, сликар Катарина Ивановић тема је рада професора Филозофског факултета у Београду др Ненада Макуљевића; просветитељ, британска добротворка Аделајн Полина Ирби (Adeline Paulina Irby) – професора Факултета политичких наука др Слободана Г. Марковића; књижевник Исидора Секулић – научног саветника Института за књижевност и уметност др Слободанке Пековић; песник Десанка Максимовић – професора Филолошког факултета др Александре Вранеш;

сликар Зора Петровић – професора Филозофског факултета др Јасмине Чубрило; композитор Љубица Марић – професора Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу др Борислава Чичовачког; етнокореолог Љубица Јанковић – ванредног професора Факултета музичке уметности др Селене Ракочевић и др Младене Прелић, вишег научног сарадника Етнографског института САНУ; сликар Љубица Цуца Сокић – професора емеритуса Академије уметности у Новом Саду др Ирине Суботић; историчар Фанула Папазоглу – др Маријане Рицл, професора Филозофског факултета у Београду; вајар Олга Јеврић – такође професора Филозофског факултета у Београду Јерка Денегрија; аутор чланка о биологу Онор Бриџит Фел (Honor Bridget Fell) је члан британског Краљевског друштва Џенет Вон (Dame Janet Vaughan). /Чланак је преузет из *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, преводилац на српски је проф. Весна Костић./

Следе остали томови едиције. Трудили смо се да, колико год је било изводљиво, равномерно расподелимо биографије жена чланова по томовима.

О лингвисти Милки Ивић писао је академик Предраг Пипер. О сликару Милеви Мици Тодоровић писала је др Сарита Вујковић, директор Музеја савремене уметности у Бањој Луци; о лингвисти Ирени Грицкат-Радуловић рад су сачинили професори Филолошког факултета – др Даринка Гортан Премк, др Рајна Драгићевић и др Александар Милановић; о инжењеру технологије Паули Путанов – професори Технолошког факултета Универзитета у Новом Саду – др Ерне Е. Киш и др Горан Ц. Бошковић. О математичару Милеви Првановић чланак је написала др Неда Бокан, професор Математичког факултета Универзитета у Београду; о математичару и бихевиоралном економисти Олги Хаџић рад је саставио дописни члан САНУ Владимир Ракочевић. Аутор рада о лекару, физиологу Веселинки Шушић је академик Душица Лечић-Тошевски; о историчару уметности Гордани Бабић-Ђорђевић – дописни члан САНУ Миодраг Марковић; о историчару Десанки Ковачевић-Којић – академик Момчило Спремић; о историчару Јованки Калић – др Ђорђе Бубало, професор Филозофског факултета Универзитета у Београду. Лингвиста Зузана Тополињска (Zuzanna Topolińska) једина је одбила учешће у едицији. О лекару Стојанки Алексић (уз њену помоћ) писала је новинар Славица Сарајлија. Филологу и слависти Светлани Михајловној Толстој (Светлана Михайловна Толстая) намењено је излагање дописни члан САНУ Љубинко Раденковић; историчару Загорки Гавриловић – др Бојан Миљковић, научни саветник Византолошког института САНУ; историчару књижевности Нади Милошевић-Ђорђевић – др Бошко Сувајџић, професор Филолошког факултета Универзитета у Београду; књижевнику и критичару Светлани Велмар-Јанковић – др Михајло Пантић, професор београдског Филолошког факултета; историчару Јелени Јурјевној Гусковој (Елена Юревна Гуськова) – заслужни радник Руске Федерације Тамара Замјатина; композитору Исидори Жебељан – професор Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу др Борислав Чичовачки; историчару византологу Мирјани Живојиновић – др Владета Јанковић, професор београдског Филолошког факултета; историчару византологу Ангелики Е. Лаију (Αγγελική Λαίου) – академик Љубомир Максимовић; инжењеру електротехнике Зоји Поповић – др Милан Илић, професор Електро-

техничког факултета у Београду; слависти и историчару уметности Аксинији Цуровој (Аксинија Джурова) – др Зоран Ракић, професор београдског Филозофског факултета. Слависта и фолклориста Габријела Шуберт (Gabriella Schubert) дала је аутобиографију и анализу својих дела. Рад о недавно преминулој Јелени Милојковић-Ђурић, културологу и музикологу, редиговало је уредништво едиције.

О психијатру Душици Лечић-Тошевски писао је академик Владимир С. Костић; о лингвисти Јасмини Грковић-Мејдор – сада покојни академик Милорад Радовановић; о историчару уметности Енгелини Сергејевној Смирновој (Енгелина Сергеевна Смирнова) – академик Гојко Суботић. Молекуларни биолог Милена Стевановић изложила је, уз аутобиографију, и разматрања о својим радовима, којима се прикључио и академик Драгослав Маринковић; о сликару Милицы Стевановић, на основу интервјуа са њом, писала је историчар уметности и ликовни критичар Бојана Бурић. Гордана Вуњак-Новаковић дала је свој животопис и анализу својих научних достигнућа. Аутобиографију и анализу својих радова изложила је биолог Радмила Петановић, а у писању чланка учествовао је и академик Драгослав Маринковић. Аутор чланка о историчару књижевности Злати Бојовић је академик АНУРС Бранко Летић. У писању чланка о етномузикологу Јелени Јовановић суделовао је академик Иван Јевтић; о историчару Мири Радојевић академик Љубодраг Димић; о лекару Татјани Симић – академик Љубисав Ракић; о биохемичару Тањи Ђирковић Величковић – рад је написао академик Богдан Шолаја.

Пред нама се први пут појављује зборник радова у потпуности посвећен женама члановима Српске академије наука и уметности и њених претходница до наших дана. Споменућемо да је о женама академицима писано и раније, али увек у оквиру једног ширег захвата – о улози истакнутих жена у друштву – као што је публикација *Српкиња, њезин животи и рад, њезин културни развијак и њезина народна умјетност до данас*, која је објављена 1913. у Сарајеву, на 128 страна. Уредници су „Српске књижевнице”, а наклада – Добротворна задруга Српкиња у Иригу (репринт издање: Графопалир, Бања Лука 2013). У публикацији се даје увид у стваралаштво Катарине Ивановић и Исидоре Секулић. Другим речима, указано је на жене које су већ биле или ће постати чланови Академије, у контексту свога времена. Покреће се „женско питање”, објективно, са нагласком на важност образовања жена и њихов допринос друштву (њих преко 60 у свим гранама културе). Сама књига је утолико значајнија што је објављена почетком двадесетог века. Друго дело под насловом: *Izuzetne žene Srbije: XX-XXI vek*, Beograd, Zepet Book World d.o.o. 2016, 236 str. (Posebna izdanja – Druga strana istorije, knj. I, urednik Neda Todorović), између сто жена од друштвеног и културног значаја, посвећује пажњу академицима Милки Ивић, Исидори Секулић, Десанки Максимовић, Љубици Цуци Сокић, Гордани Вуњак-Новаковић, Душици Лечић-Тошевски и Исидори Жебељан.

Не желим да истичем наш подухват или тешкоће са којима смо се суочавали. Дугујем посебну захвалност Лидији Лутовац, која је више од две године мирно прихватала моје уредничке захвате, водила кореспонденцију са сарадницима, будно пратила текстове. Захваљујем и оним члановима Савета који су се несегично укључили у проналажење погодних аутора за писање чланака, попут академика

Мирјане Живојиновић или академика Милице Стевановић, која је размишљала о идејном решењу назива едиције. Посебно захваљујем руководиоцу Сектора за издавачку делатност САНУ Снежани Крстић-Букарици на идеји да се за сваког члана о коме је реч у излагању наведе мото. Такође, захваљујем Николи Стевановићу за инвентивно решење корица прве књиге у едицији. Захвална сам и госпођи Вери Батини која је финализирила прикупљање рукописа, као и Бранки Поповић из Сектора за послове Фонда САНУ за истраживања у науци и уметности, на техничкој помоћи.

Треба да се нагласи да зборник о женама члановима Српског ученог друштва, Српске краљевске академије и Српске академије наука и уметности не би ни сада настао, нити био приведен крају, да се за њега није заложио председник Српске академије наука и уметности Владимир С. Костић.

Нада Милошевић-Ђорђевић

PREFACE

The academic project on the female fellows of the Serbian Learned Society, Serbian Royal Academy and the Serbian Academy of Sciences and Arts encompasses a total of 47 women, up to and including 2018. The famous painter Katarina Ivanović was elected a member of the Serbian Learned Society in 1876, whereas the great benefactor of the Serbian people, writer and educator – the British woman Adeline Paulina Irby became its member in 1885. From 1885 to 1939, when Isidora Sekulić was elected a member of the Serbian Royal Academy, more than half a century passed, and twenty years later, in 1959, Desanka Maksimović became a member of the Serbian Academy of Sciences. From 1959 to 1979, ten women became members of the Academy, from 1979 to 2000 – eight; from 2000 onwards – twenty-five women, and even though it has been a significant increase in the number of female fellows of the Academy, it is pretty insignificant when compared with 1,469 fellows in total since the founding of the Society of Serbian Letters to date.

The idea to publish a concise book that would, including the comparison with other Balkan and European academies, provide an overview of the lives and careers of female fellows of the Serbian Academy of Sciences and Arts and its predecessors, came from academician Vidojko Jović. The book has been envisaged as a collection of excerpts from the papers authored by female fellows, some of their paintings, sculptures and musical works, with selected biography and references. In addition to Vidojko Jović, Nada Milošević-Đorđević is also envisaged to embark on writing articles about female fellows, whereas Gordana Teodora Žujović, former head of the Bibliographic Department, will make a selection of excerpts from the texts. Even though the SASA Executive Board of the Academy accepted the idea in 2008, it was not put into practice back then.

At the initiative of the President of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Academician Vladimir Kostić, a new project was established in early October 2016, whereas the Council and the Editorial Board of the Academic Edition were constituted in late October. Vladimir Kostić was asked to be the head of the Council, and SASA female fellows were elected as its members: Olga Hadžić (Department for Mathematics, Physics and Geosciences), who, unfortunately, passed away in the meantime; Milena Stevanović and Radmila Petanović (Department of Chemical and Biological Sciences); Veselinka Šušić, now also deceased, and Dušica Lečić-Toševski (Department of Medical Sciences); Nada Milošević-Đorđević, Jasmina Grković-Mejdžor, Zlata Bojović (Department of Language and Literature); Desanka Kovačević-Kojić, Jovanka Kalić, Mirjana

Živojinović (Department of Historical Sciences); Isidora Žebeljan, who, unfortunately, passed away in the meantime, Milica Stevanović (Department of Arts). Olga Hadžić, Dušica Lečić-Toševski, Zlata Bojović and as the editor-in-chief – Nada Milošević-Đorđević became the members of the Editorial Board. The SASA Bibliographic Department (primarily Marina Ninić and Svetlana Simonović-Mandić) was in charge of the final putting together of the bibliography of the fellows. Milena Ivanović, from the Sector for International Cooperation, initially performed the tasks of the Board Secretary, and after her departure from the Academy, as of 2017, Lidija Lutovac, from the Sector for Presidency Affairs, who is also an expert associate of the Department of Language and Literature and the Department of Arts, assumed the duties of the Board Secretary. In late 2018, Mrs Vera Batina, who is an expert associate of academic boards, took on a role as the Board Secretary.

We have modelled our edition on another SASA edition, launched in 1992 under the title *Life and Work of Serbian Scientists and Scientists of Serbian Descent*, which encompasses 17 volumes so far. Its first editor was, the now deceased, Academician Miloje Sarić. Its current editor-in-chief is Academician Vladan Đorđević. We have taken from this edition the scope and structure of articles, biographies of individuals, their achievements, echoes in criticism, system of referencing in the main text and summary. We have adapted our “role model” to meet our needs: increased the number of illustrations, especially when it comes to fine arts, because they visualize the analyses in the text, included CDs for musical arts. We have employed a sort of a memoir approach in the biographies of female fellows, wherein the person in question could evoke not only memories of her own life, but also of some personally experienced, turning points in social and historical circumstances in which the person in question found herself, such as emigrating to Serbia during the last war or going abroad because of better conditions for scientific work.

Before us is a collection of papers which is to be published under the title *Life and Work of Female Fellows of the Serbian Learned Society, Serbian Royal Academy and the Serbian Academy of Sciences and Arts*, in four volumes. The Council of the edition and the Editorial Board agreed that the papers on women should be arranged chronologically in the volumes, by the time when they were elected to a fellowship. Thus, the first volume begins with the paper on Katarina Ivanović, and the last one ends with papers on women elected in 2018. This arrangement allows readers to be up to date with the latest scientific and artistic achievements, while at the same time to be able to get acquainted with the overviews of the past.

We tried to bring the papers in line with the basic idea of the edition. Some formal inconsistency between the papers stems mainly from the diversity of the material being processed. Sometimes it depends in part on the personal approach of the author of the paper or the request of the SASA fellow the paper was written about. In general, the richness of this edition is in the diversity of its content.

The first volume contains the paper on the painter Katarina Ivanović authored by Dr Nenad Makuljević, Professor at the Faculty of Philosophy, University of Belgrade; the paper on the British educator and philanthropist Adeline Paulina Irby – authored

by Dr Slobodan G. Marković, Professor at the Faculty of Political Sciences; the paper on the writer Isidora Sekulić – authored by Dr Slobodanka Peković, Research Fellow at the Institute of Literature and Art; the paper on the poet Desanka Maksimović – authored by Dr Aleksandra Vraneš, Professor at the Faculty of Philology; the paper on the painter Zora Petrović – authored by Dr Jasmina Čubrilo, Professor at the Faculty of Philosophy; the paper on the composer Ljubica Marić – authored by Dr Borislav Čičovački, Professor at the Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac; the paper on the ethnochoreologist Ljubica Janković – authored by Dr Selena Rakočević, Associate Professor at the Faculty of Music, and Dr Mladena Prelić, Senior Research Associate at the SASA Institute of Ethnography; the paper on the painter Ljubica Cuca Sokić – authored by Dr Irina Subotić, Professor Emeritus at the Academy of Arts in Novi Sad; the paper on the historian Fanula Papazoglu – authored by Dr Marijana Ričl, Professor at the Faculty of Philosophy, University of Belgrade; the paper on the sculptor Olga Jevrić – authored by Jerko Denegri, who is also Professor at the Faculty of Philosophy, University of Belgrade. The author of the article on the biologist Honor Bridget Fell is Dame Janet Vaughan, who was a Fellow of the British Royal Society. /The paper has been taken from the *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, translated in Serbian by Professor Vesna Kostić./

Other volumes of the edition are to follow. We tried as much as it was feasible, to include the same number of fellows in all volumes.

Academician Predrag Piper wrote about the linguist Milka Ivić. Dr Sarita Vujković, Director of the Museum of Contemporary Art in Banja Luka, wrote about the painter Mileva Mica Todorović; the paper on the linguist Irena Grickat-Radulović is authored by Professors at the Faculty of Philology – Dr Darinka Gortan Premk, Dr Rajna Dragičević and Dr Aleksandar Milanović; the paper on the technology engineer Paula Putanov – is authored by Dr Erne E. Kiš and Dr Goran C. Bošković, Professors at the Faculty of Technology, University of Novi Sad. The paper on the mathematician Mileva Prvanović is authored by Dr Neda Bokan, Professor at the Faculty of Mathematics, University of Belgrade; the paper on the mathematician and behavioral economist Olga Hadžić is authored by SASA Corresponding Member Vladimir Rakočević. The author of the paper on the doctor, physiologist Veselinka Šušić is Academician Dušica Lečić-Toševski; on the art historian Gordana Babić-Đorđević – SASA Corresponding Member Miodrag Marković; on the historian Desanka Kovačević-Kojić – Academician Momčilo Spremić; on the historian Jovanka Kalić – Dr Đorđe Bubalo, Professor at the Faculty of Philosophy, University of Belgrade. The linguist Zuzanna Topolińska was the only one to refuse to participate in the edition. The journalist Slavica Sarajlija wrote about the doctor Stojanka Aleksić (with her assistance). The paper on the philologist and Slavist Svetlana Mikhaylovna Tolstoy (Светлана Михайловна Толстая) is authored by SASA Corresponding Member Ljubinko Radenković; on the historian Zagorka Gavrilović – by Dr Bojan Miljković, Research Associate at the SASA Institute for Byzantine Studies; on the literary historian Nada Milošević-Đorđević – by Dr Boško Suvajdžić, Professor at the Faculty of Philology, University of Belgrade; on the writer and critic Svetlana Velmar-Janković – by Dr Mihajlo Pantić, Professor at the Faculty of Philology, Univer-

sity of Belgrade; on the historian Elena Yuryevna Guskova (Елена Юревна Гуськова) – by the Honored Worker of the Russian Federation Tamara Zamyatina; on the composer Isidora Žebeljan – by Dr Borislav Čičovački, Professor at the Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac; on the Byzantine historian Mirjana Živojinović – by Dr Vladeta Janković, Professor at the Faculty of Philology, University of Belgrade; on the Byzantine historian Angeliki E. Laiou (Αγγελική Λαΐου) – by Academician Ljubomir Maksimović; on the electrical engineer Zoja Popović – by Dr Milan Ilić, Professor at the Faculty of Electrical Engineering, University of Belgrade; on the Slavicist and art historian Aksiniya Dzhurova (Аксиния Джурова) – by Dr Zoran Rakić, Professor at the Faculty of Philosophy, University of Belgrade. The Slavicist and folklorist Gabriella Schubert provided her autobiography and the analysis of her works. The paper on the recently deceased culturologist and musicologist Jelena Milojković-Đurić, was edited by the editorial board of the Edition.

Academician Vladimir S. Kostić wrote about the psychiatrist Dušica Lečić-Toševski; about the linguist Jasmina Grković-Mejdžor – now deceased Academician Milorad Radovanović; about the art historian Engelina Sergeevna Smirnova – Academician Gojko Subotić. The molecular biologist Milena Stevanović presented, in addition to her autobiography, reflections on her works, including the reflections authored by Academician Dragoslav Marinković; the art historian and art critic Bojana Burić wrote about the painter Milica Stevanović, based on an interview with her. Gordana Vunjak-Novaković provided her biography and the analysis of her scientific achievements. The biologist Radmila Petanović presented her autobiography and the analysis of her works, and Academician Dragoslav Marinković also took part in writing the paper. ASARS Academician Branko Letić authored the article about the literary historian Zlata Bojović. Academician Ivan Jevtić participated in writing the article about the ethnomusicologist Jelena Jovanović; Academician Ljubodrag Dimić in writing the paper on the historian Mira Radojević; Academician Ljubisav Rakić in writing the paper on the physician Tatjana Simić; Academician Bogdan Šolaja authored the paper on the biochemist Tanja Ćirković Veličković.

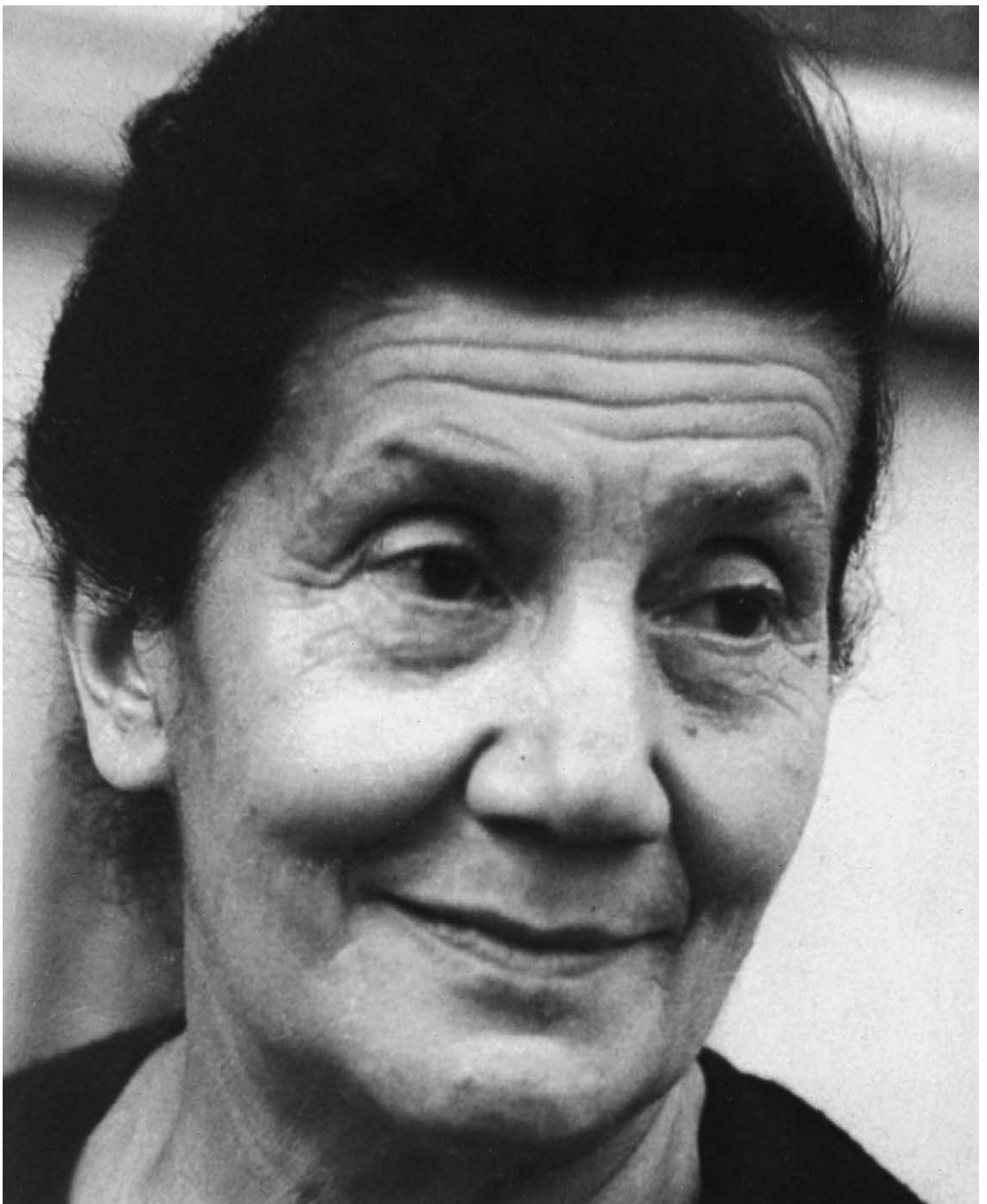
For the first time ever, a collection of papers entirely dedicated to female fellows of the Serbian Academy of Sciences and Arts and its predecessors to the present day appears before us. It is worth mentioning that there have been papers on female fellows before, but always within a broader context – the role of prominent women in society – such was for example the publication titled *Serbian Woman, Her Life and Work, Her Cultural Development and Her Folk Art to Date*, which was published in 1913 in Sarajevo, containing 128 pages. The editors were “The Serbian Female Authors” and it was published by the Serbian Women’s Charity Cooperative in Irig (reprint edition: Grafopapir, Banja Luka 2013). The publication provides an insight into the work of Katarina Ivanović and Isidora Sekulić. In other words, it drew attention to women who had already been elected or were to be elected as fellows of the Academy, in the context of their time. It raised the “women’s issue” objectively, with an emphasis on the importance of women’s education and their contribution to society (over 60 of them in all branches of culture). The book itself is all the more significant because it was published in the early 20th

century. The other book titled *Exceptional Women of Serbia: XX-XXI century*, Belgrade, Zepter Book World d.o.o. 2016, 236 pages (Special editions – The Other Side of History, volume I, editor Neda Todorović), among 100 women of social and cultural influence, pays attention to Academicians Milka Ivić, Isidora Sekulić, Desanka Maksimović, Ljubica Cuca Sokić, Gordana Vunjak-Novaković, Dušica Lečić-Toševski and Isidora Žebeljan.

I have no intention to emphasize our undertaking or the difficulties we faced in the process. I owe special thanks to Lidija Lutovac, who for more than two years calmly accepted my editorial interventions, kept correspondence with associates, and followed the texts vigilantly. I would also like to extend my gratitude to those members of the Council who selflessly got involved in finding suitable authors for writing articles, such as Academician Mirjana Živojinović, or Academician Milica Stevanović, who took part in finding a good title of the series. I owe special thanks to the head of the SASA Publishing Sector – Snežana Krstić-Bukarica for her idea to begin each article with the motto of the female fellow the article is dedicated to. It goes without saying that I thank Nikola Stevanović for the inventive solution of the cover of the first book in the series. I am also grateful to Mrs Vera Batina, who collected all papers, as well as to Branka Popović from the Section for the Performance of Tasks of the SASA Fund for Research in Sciences and Arts, for her administrative support.

It is important to highlight that the Collection of Papers on female fellows of the Serbian Learned Society, Serbian Royal Academy and the Serbian Academy of Sciences and Arts would not have been written or completed this time either if the President of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Vladimir S. Kostić, had not stood up for it.

Nada Milošević-Đorđević

Бесамта аксуаи овет

ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ

(1898–1993)

АЛЕКСАНДРА ВРАНЕШ

„Моја реч је мој дух претворен у звук.”

Десанка Максимовић

Десанка Максимовић (Рабовица, 16. мај 1898 – Београд, 11. фебруар 1993) истакнута је српска књижевница, песникиња, културни посленик. Више пута је награђивана високим признањима за свој књижевни рад, педагошки допринос, културно и друштвено ангажовање, међу којима су: Октобарска награда Крагујевца за *Крваву бајку* (1963); Седмојулска награда (1964); Награда АВНОЈ-а (1970); Вукова награда (1974); Змајева награда Матице српске за 1973. годину за књигу *Немам више времена* (1974); Плакета САНУ за велике заслуге у стварању и ширењу песничке речи (1974); Награда за животно дело Удружења књижевника Србије (1984); Његошева награда (1984); Велика плакета Универзитета у Београду и Филолошког факултета, за дугогодишње делање у културном и књижевном животу Србије (1988); Златни венац Струшких вечери поезије (1988). За Нобелову награду номинована је три пута.

Десанка Максимовић је 17. 12. 1959. изабрана за дописног члана САНУ, а за њеног редовног члана 16. 12. 1965. Приступна беседа редовног члана Десанке Максимовић биле су три песме из збирке *Тражим њомиловање* (Свечани скуп, 28. април 1966). Као члан САНУ Десанка је била референт за изборе преко дванаест чланова САНУ међу књижевницима и научницима из земље и иностранства. Године 1982. одређена је у име Академије за члана Одбора Вуковог сабора. За дописног члана Словеначке академије наука и уметности изабрана је 1969. године. Војвођанска академија наука и уметности изабрала ју је 1991. за свог члана ван редовног састава.

О значају и дометима књижевног дела Десанке Максимовић сведоче књижевна публика и критика, али и: Споменик песништву у Ваљеву (у њеном лику, још за њеног живота); УНЕСКО-ва одлука да година 1998. буде посвећена обележавању стогодишњице рођења српске песникиње; оснивање и

активно трајање Задужбине „Десанка Максимовић” (1993), која сваке године најбољем песнику додељује Награду „Десанка Максимовић”.

БИОГРАФИЈА С УПОРЕДНИМ АНАЛИЗАМА СТВАРАЛАШТВА

Десанка Максимовић је рођена 16. маја 1898. године у Рабровици, селу код Ваљева. Отац јој је био Михаило Максимовић¹, образован, частан и религиозан учитељ, један од „најодушевљенијих националних радника” [А1: 3], а мајка Драгиња, рођена Петровић², пожртвована и напретку породице потпуно посвећена. Десанка је школовање започела 1906. године у Бранковини, коју је сматрала својим завичајем, али је већ у септембру 1908. у трећи разред кренула у Ваљеву, где је и завршила основну школу и примила сведочанство на Видовдан 1910. Свих осам средњошколских разреда похађала је и завршила у Ваљевској гимназији (1910–1919), у којој јој је извесно време немачки предавао Сима Пандуровић. Уз ослобођење од усмених испита Десанка је 24. септембра 1919. године добила сведочанство о вишем течајном испиту, положеном са одличним успехом. Десанка је рано изгубила оца, који је преминуо у ваљевској болници од пегавог тифуса (4/17. марта 1915). „Ипак је доживео да прочита у рукопису прве моје песме”, сећала се касније Десанка, „кажем доживео, јер су га те песме обрадовале, видео је да ћу ја наставити посао којим се и он бавио. Осим дара за књижевност, од њега сам наследила и смисао за учитељски позив, способност да своје знање и расположење лако пренесем на ученике” [А55].

Продајом породичне куће у Ваљеву 1919. и пресељењем у Београд³, у скромним условима, а с великим надањима, Десанка Максимовић је уписала шеснаесту групу наука (Упоредна књижевност, историја уметности,

- 1 По предању, породица Максимовић потиче од Максима Црнојевића, „у чијем су поседу били и Бушати, област у приобаљу Скадарског језера” (Вук Ст. Караџић, Црна Гора и Бока Которска, према *Сјоменица*: 4), на који је сећање сачувано и у надимку Десанкиног деде, Димитрија (Мите) Максимовића Бушатлије (истраживањима овог надимка бавили су се др Бранко Поповић, Миљан Јокановић) [А60: 4]. Димитрије Максимовић (без података о датуму рођења, венчан 1859, преминуо 1877) и Неранца Нера Бобовчевић, удата Максимовић (рођ. 1843, преминула од запаљења плућа 1919) имали су шесторо деце (Ангелину, Ану, Матију, Љубомира, Михаила, Војислава) [А60: 8]. За своју баку Неранцу Десанка је писала да је била „необично духовита (...) натучен(а) народним причама и песмама”, која се „јуначки борила да ми извојује од родитеља што више часова за игру” [А60: 54]. Михаило, будући Десанкин отац, рођен је у Ваљеву 1872, Учитељску школу је завршио у Београду 1892, од када је службовао као учитељ (прво у селу Рибници, потом у Јошеви, Радљеву, Рабровици, Костолу, Миличиници, Бранковини, Ваљеву); венчао се 1897. са Драгињом; преминуо је 1915. у Ваљеву. Запамћен је као „роб рада, идеалан културни радник (...) вредан усталац на сваком послу (...) покретач свега хуманог у Ваљеву и целом округу” [А27: 125]. Аутор књига *Бој на Лозници*, *Мали родољуб* (1907), *Песмарица ђачка* (збирка њесаме за њевање и декламовање) [А60: 49].
- 2 Драгиња Петровић, удата Максимовић (рођ. 1879. у Бранковини у познатој свештеничкој породици) посвећено се бавила породицом и родила осморо деце (Десанку 1898, Драгољуба 1900, Богољуба 1902, Зорку, Загорку 1906, Неранцу 1908, Марију 1911. и Миодрага 1913). После мужевљеве и свекрвине смрти 1919, продавши кућу, преселила се са децом у Београд. Преминула је 1969. [А60: 14].
- 3 О Београду песникиња је записала: „Волим га због његовог положаја који је као осматрачница на бојном пољу; волим га због његових улица које никако неће да постану градске, стално се пењу и силазе као да иду кроз шуму, волим га због менталитета његових људи који је велеградски, лишен ситничавости и других особина својствених мајој средини” [А56: 5].

Михаило Максимовић, отац Десанке Максимовић, 1913, прив. вл.

Драгиња (рођ. Петровић) Максимовић, мајка Десанке Максимовић, 1927, прив. вл.

историја) на Филозофском факултету. Одрастајући уз богату библиотеку родитељског дома, Десанка је усвајала „духовно наслеђе” народног стваралаштва, српских романтичара, француске и руске књижевности [А60: 101]. „Гледиште на живот, на истину и на правду, на човечност и на храброст научила сам од народа у мом родном крају. Моји земљаци и ја васпитавани смо под великим утицајем морала епске народне песме” [А57: 12–13].

О својим студентским књижевним почецима Десанка је записала: „Књижевни јавни рад почела сам чим сам ступила на Универзитет, у часопису *Мисао*⁴, чији уредници су ме широкогрудо прихватили” [А55]. „Принц поета” Сима Пандуровић и Велимир Живојиновић *Massuka* прихватили су Десанкине почетне стихове, упутили их међу читаоце *Мисли* 1920. и међу стихове колега песника (Душана Васиљева, Милоша Црњанског, Тина Ујевића, Густава Крклеца, Сибе Миличића, Данице Марковић). Редакција часописа *Мисао* је 1921. године, након спроведене анкете међу читаоцима, која се односила на избор најбоље песме из *Антологије најновије лирике*⁵, наградила са 1000 динара победничку Десанкину песму

4 Прва објављена Десанкина песма у часопису *Мисао* била је *Једна смрт*. Поштовање према часопису у коме је „песнички рођена” Десанка је гајила и када је часопис 1930. „посрнуо” и када су она, Јелица Скерлић Ђоровић, Исидора Секулић и Смиља Ђаковић покушавале да га одрже, суочене са безвредношћу женског потписа на евентуалним меницама за његов опстанак [А60: 603]. Године 1937. *Мисао*, кроз само два броја, наставља свој живот, окупљајући на својим странама Нушића, Исидору, Десанку, Кирила Тарановског.

5 У *Антологији најновије лирике*, коју је приредио Сима Пандуровић, Десанка је, према Танасију Младеновићу, „била оно што је Дучић представљао у славној антологији српске поезије Богдана Поповића” [А69: 5].

Сїреїња.⁶ Сам Massuka осетио је свежину, чистоту и искреност њене поезије: „Било је то нешто свеже, топло, ненамештено и самосвојно, а одевено у облик изливен без имало трага од каквог почетничког напора. Једноставне и испредене од исте пређе, те песме су биле ипак без имало једноликости. (...) Била је то исповедна поезија најчистијег кова (...) Њен доживљај је имао нову садржину и био све посве друкчији; њен стих је имао потпуно нову, дотле никад још неупотребљавану каденцу: стих музикалан, пун унутарње метричке законитости, а без строгог метричког ритма; са нечим лелујавим у својој метричкој поремећености која ипак није била ван метричког склада, само на нов начин постигнутог (...)” [A37: 378–379]. Књижара Св. Цвијановића издала је 1924. године Десанкину прву збирку *Песме*, коју је Божидар Ковачевић пропратио у Српском књижевном гласнику речима: „Ови лепо стихови, свеже и чедне инспирације, с дирљивим акцентом искренности, откривају једну добро обдарену поетску природу, и допашће се свим осетљивим душама” [A47: 235]. Сима Пандуровић рекао је за Десанкине песме да су „у слободном, али коректном стиху, у сасвим личној и добро нађеној форми, готово увек врло ритмичне, каткада и виртуозно израђене” [A73: 1266]. Милан Богдановић подвукао је изванредну психолошку сродност са народном женском лириком: „После њених стихова остајете као да сте се росом умили. (...) Оно што даје нову драж тим усхићењима јесте уживљавање у детаљ” [A14: 309]. За Антуна Барца: „То није лирика логике живота, већ лирика контрадикција, којих не подноси ум, но од којих се управо састоји чувствени живот, саткан од најтананијих нити, приступачан највртоглавијим скоковима, који се не даду објаснити речима, но који у исто доба сачињавају најбитније стране човека” [A9: 350]. Оштар је став о песмама Десанкиним из пера Војислава Ј. Илића Млађег, критика је манијеризма у њеним стиховима, „естетичке непријатности” стиха, пре песме у прози. Ипак, Илић је за песме *Покошену ливаду*, *Змију*, *Радосић*, *Селице*, *Звезду* и *Суион* закључио: „Без њих, убудуће, неће моћи бити ниједна антологија бисера српске лирике” [A39: 2]. За Симишу Пауновића у збирци су успешне песме *Сїреїња*, *Чезња*, *Паук*, *Наша шајна* [A60: 154]. Критичари су јединствени у ставу да Десанкине песме од других издвајају ритам, музика стиха и осећања у њега преточена.

Са високим оценама на првом делу дипломског испита⁷ Десанка је 11. фебруара 1923. дипломирала на Филозофском факултету у Београду. Већ током студија Десанка се укључила у наставу у школи. Као привремена учитељица Обреновачке приватне гимназије радила је од 14. октобра 1922. до 31. августа 1923; септембра 1923. је постављена, а 11. октобра је почела да ради као суплент у Трећој женској гимназији у Београду. У августу 1924. године, „на заузимање Богдана Поповића”⁸, изабрана је за питомицу

6 „Међу првих десет песама за које је публика гласала, било је пет Десанке Максимовић: *Сїреїња*, *По расїанку*, *Покошена ливада*, *Чезња* и *Једна смрт*, и само по једна песма Милоша Црњанског (*Живої*), Симе Пандуровића (*Београд у роїсїеву*), Душана Васиљева (*Плач маїере човекове*), В. Ж. Massuke (*Грудобоља*), Т. Букића (*Плава иїишца*). Мада сам број читалаца не може бити критеријум вредности и значаја једне поезије, сваком песнику је неопходан као доказ да његов говор и ангажман имају смисла” [A30: 10].

7 Дипломски испит 26. јуна 1922: Упоредна књижевност, тема *Која вам се народна књижевност највише свиђа и зашїо*, оцена 10; Општа историја, тема *Уједињење Италије и Немачке*, оцена 8; Историја уметности, оцена 8 [A89: 4].

8 Богдан Поповић је препоручио Десанку за стипендију јер је из њеног дипломског писаног рада *Која вам се народна књижевност највише свиђа и зашїо* закључио да је

Пјер Крижанић, Лиза Марић (касније Крижанић)
и Десанка Максимовић у Паризу, прив. вл.

француског Министарства иностраних послова са правом да изучава француски језик у Паризу, за шта јој је 9. августа 1924. Министарство просвете одобрило одсуство без плате у времену од 1. октобра 1924. до 1. септембра 1925. године. Студијски боравак у Паризу започела је средином октобра 1924. године, и до његовог краја друговала је са уметницима Пјером Крижанићем и Лизом Марић.⁹ Имала је и сама Десанка и сликарског дара, али „од те (...) склоности (...) остала (је) само љубав према сликама, разумевање сликарског језика” [A58: 195]. У Паризу, у поткровљу Улице Сен Жака 167, написала је песму *Грлице*, за коју је добила Орден Св. Саве петог степена. Песму су, међутим, пратили и непримерени приговори, с којима се Десанка први пут суочавала. У Паризу је, са истим циљем, ради учења француског језика, боравила и током великог школског распуста 1930. (на основу одобрења Министарства просвете од 5. јула исте године).

интересује француска књижевност. Слушајући његове савете, Десанка је посећивала музеје, позоришта, слушала предавања Јована Цвијића, дружила се са Пјером и Лизом Крижанић, шетала париским улицама [A89: 4].

9 Десанка Максимовић је, на молбу Лизе Крижанић, дала изјаву 1. маја 1962, у којој се сећа њиховог дружења из тог периода: „Ја сам им често била модел. Из тога времена датира Пјеров портрет који је био излаган пре две године на изложби женских портрета у сали ИНО-а на Тргу Маркса и Енгелса, и који је моја својина, као и мали Лизин, први који ми је радила, и који се такође налази код мене. (...) По повратку у Београд, када се удала за Пјера, Лиза ми је радила други већи портрет, који је такође моја својина (полупрофил, у седећем ставу, тонови зеленкасто-плаветни, жућкасти)” [A60: 96–97]. Лиза Крижанић је урадила још један портрет Десанке Максимовић, 1933, излаган 1940. и 1947.

Одлуком Министарства просвете од 3. септембра 1925. године Десанка је именована за суплента у Учитељској школи у Дубровнику. Од октобра 1925. до 15. марта 1926. Десанка је предавала у Женском препарандију у Дубровнику, трудећи се да међу децом подстиче поштовање „народа који су се у ближој и даљој прошлости развијали под туђом влашћу” [А78: 9]. У том периоду изгубила је брата Драгољуба, који је 25. фебруара 1926. преминуо од запаљења плућа. Одлуком Министарства просвете од 12. марта 1926. године премештена је за суплента у Прву женску гимназију у Београду. Десанка Максимовић је 12. децембра 1928. поднела молбу за полагање професорског испита. Домаћи писани рад из Опште историје урађен је на тему *Јованка од Арка*¹⁰. Прегледао га је и 26. децембра 1928. прихватио водећи историограф др Васиљ Поповић. Школски писани рад на тему *Феудсџиво* радила је 28. децембра 1928. Предавање на тему *Краљ Милушин* одржала је у III разреду Женске учитељске школе у Београду, и тиме заокружила професорски испит. За хонорарну наставницу у Продужној занатској школи Јеврејског женског друштва у Београду постављена је 27. фебруара 1929. Указом од 4. априла 1929. године преведена је из привремене у сталну службу, која је званично започета 21. фебруара 1929. Вољена и поштована од стране ученика и колега, увек је заслуживала високе оцене и похвале просветног надзора, попут оних Првостепене комисије за оцењивање наставника¹¹ [А60: 32].

Збирку песама *Врџи деџињсџива*, са насловним листом Пјера Крижанића, Десанка је објавила 1927. године. Међу малобројним песницима за децу (Г. Тартаља, И. Брлић Мажуранић, Ст. Бешевић, И. Митровић), она пише о деци и за децу непосредно, нежно, с искреном радозналошћу. Десанка је једноставно, и тад и касније, објашњавала настанак својих песама: „(К)о је осетио сласт читања, увек ће пре изабрати књигу него лопту; ко познаје радост после савладаног тешког рачунског задатка, радије ће радити рачун, него се играти пиљака. Тако се и мени кад пишем, чини да се одмарам, да слушам музику и птице. Ја сада читам из живота и срца деце, и то што сам тамо прочитала покушавам да тачно забележим” [А60: 54]. За Војислава Ј. Илића Млађег ове песме „у погледу стила, ритма и метрике, чине утисак забавног и угодног чаврљања малог детета”, те књигу *Врџи деџињсџива* „оставља(м) (...) онако како се остављају ствари које се више никад поново не узимају” [А40: 6]. Милан В. Богдановић је у овој збирци видео више од песама за децу: „Поезија је увек само једна, па и кад је намењена деци, и ту баш треба да буде она права и чиста. (...) Све су ове песме настале под снагом успомена које, пробуђене емоцијом, наткриљују стварност као какав живи сан” [А15: 131]. Према Слободану А. Јовановићу Десанкину поезију одликују импресивност и дубина, њени „сликови су сви свежи, ненамерно тражени, као да сами од себе долазе” [А45: 384–385].

10 „Студија *Јованка Орлеанка* штампана је у наставцима и као посебно издање часописа *Мисао* у Београду исте, 1929. године. Према сачуваним архивским документима, рад на овој студији Десанка Максимовић окончала је почетком децембра 1928, када ју је предала као писмени рад за професорски испит, под насловом *Јованка од Арка*. Њен наставак свакако треба довести у везу са једногодишњим боравком песникиње у Француској, као стипендисте 1924/25. године, где се могла инспирисати и животом и подвизима француске хероине и користити обимним изворима” [Б164 т. 1: 565].

11 Оцене Првостепене комисије за оцењивање наставника: одличан, 29. IV 1937; задовољава, 27. V 1938, 4. IV 1939. и 28. V 1940. [А60: 32].

Велимир Живојиновић препознао је јасно код Десанке „индивидуалне ноте, лични тон, особена тражења и настојања, личан психички акорд, личну обојеност свог лирског израза (...) формалн(у) самосталност и богат(у) разноликост њенога стиха, особеност мотива и њиховог третирања, јасност без педантерије и обогаћење израза без насилности тражења”, али му недостаје „уравнотежени(е) правилности метра” [A33: 91–92].

Суптилност лирике, љупкост интонације, ведрина мишљења одликовали су Десанкино поетско и прозно стваралаштво за децу наредних година. Минуциозност дијалога, саосећајност, добротивост и веселост *Расиваних њрича* (1938) наводили су на поређења са *Причама из давнина* Иване Брлић Мажуранић, *Цицибаном* Отона Жупанчича, *Блајганима живојиа* А. Дугасинског, Назоровим приповеткама за децу. „(Љ)упки звонки стихови за исто тако љупким и музикалним прозним фрагментима” *Расиваних њрича* [A48: 251], следећи *Срце лушке сивављке*, намењени су искључиво деци. Нагласила је то духовито у прологу своје приче *Пролећна киша* сама песникиња: „Кад деца не смеју читати оно што је писано за старије, онда ни они нек се не мешају у дечје приче” [A48: 252].

Године 1930. Мисао је објавила нову Десанкину збирку *Зелени вишњез*. Велимир Живојиновић је истакао у њој особеност Десанкиног стиха: „Њен стих, све покретљивији, наоко све неправилнији, држан некако између слободног и везаног стиха, тако је гибак и музикалан и ритмичан, да се он баш том лабилношћу ванредно прилагођава нежности и мекоти њенога слога”, нађеног „само пажљивим случајем унутарње музике и унутарњих ритмова свога бића” [A34: 8]. Књига „чистих уметничких квалитета, лишен(а) сваког литерарисања” [A34: 8] одише искреношћу, истинољубивошћу, пришношћу и топлом осетљивошћу „лирск(ог) темперамент(а)” [A74: 95]. „Заобљавајући” своју књижевну физиономију овом збирком, Десанка Максимовић је, по речима Елија Финција, „индивидуалније обележена, са еминентно својим изражајним могућностима које не долазе у свакој песми до експресивне висине”, али носе музичку и ритмичку сугестивност [A106: 561–562]. Идејно, емоционално и психолошки сензуална поезија, „беспрекорних стихова”, „дражесне (је) лакоће” и сопствене реторике [A60: 67–68]. Десанкина песма *Умор* (укључена у збирку *Нове њесме*, СКЗ, 1936) награђена је 1931. првом наградом на књижевном конкурс у „Цвијета Зузорић”.¹² Анонимни културни посленик записао је у *Времену*: „Г-ца Максимовић је неоспорно једна од најбољих наших књижевница, а неки тврде и једна од најбољих наших савремених песника уопште. Једна златна средина емоција, сјајан, болећив и топал, хуман и искрен лиризам то су битне особине ове песникиње, чији су стихови увек невероватно ритмични, благи, нежни и готово провидни” [A2: 4]. Не припадајући „антиинтелектуалистичкој оријентацији”, с песмама „брижљив(е) форм(е)” и „новиј(е) садржин(е)”, сталоженим, мирним, спокојним, каткад сетним, Десанка Максимовић је, након збирке *Нове њесме* (1936), „на чел(у) наших после-

12 „Чланови оцењивачког одбора Г. Г. Милан Грол, Светислав Петровић и Милан Кашанин сложили су се од прве речи у оцени песама. Издвојене су две: *Умор* и *Четврти јахач Ајокалијсе*, обе достојне награде, али како је награда била једна и недељива, првенство је дато песми *Четврти јахач Ајокалијсе*, с мотивацијом да је у њој развијен мотив. Пошто је накнадно утврђено да је и песма – г. Бранка Ђукића – била већ објављена у току године, награда је додељена писцу песме *Умор*, г-ђици Десанки Максимовић” [A26: 496].

Слева: Десанка Максимовић, Велимир Матејић (беба), Зорка Матејић, Миодраг Максимовић, Неранца Максимовић, Загорка Максимовић; у доњем реду: Марија Максимовић, 1936, прив. вл.

ратних песника” [A21: 12]. Један вид признања Десанкине поезија је доживела и укључивањем пет њених песама у *Антологију нове југословенске лирике* (обухваћене су укупно 44 песме¹³, у издању Савеза руских писаца и новинара у Југославији), коју су саставили и на руски превели Илија Голенишчев-Кутузов, Алексије Дураков и Катарина Таубер, не са намером да пруже „пуну слику развића југословенске поезије”, већ да „приме у се националног генија Југославије” [A36: 372].

У издању часописа *Мисао*, наново у ликовној опреми Пјера Крижанића, објављена је 1932. *Гозба на ливади*, збирка песама у прози, дубоке човечности и душевности, суптилне и одуховљене еротике [A101: 299–301], која Ксенију Атанасијевић „подсећа, и по облику и по садржини, на *Gardener-a* (Вршара) Рабиндраната Тагоре” [A6: 454]. „Као личност и као песник она има свој одређени став. Њени се путеви у животу и поезији не размимоилазе, као што се то дешава, већ иду напоредо, или боље, то је један пут” [A6: 453].

У јуну 1940. године жири Друштва „Милан Ракић”, који су сачињавали Исидора Секулић, Милан Предић и Светислав Петровић, наградио је Десанку за „сав досадашњи њен књижевни рад”, који се односио на збирке поезије *Песме*, *Нове џесме*, *Гозба на ливади*, *Зелени вишњез*, и збирку прича *Како они живе* [A46: 558]. Десанкине збирке су биле веома добро прихваћене не само од школске деце и грађана уопште, већ и од самог Министарства просвете, које је на Десанкине молбе да се књиге откупе,

13 *Антология новой югославянской лирики*. Издание Союза писателей и журналистов в Югославии. Сост. и перев. Илья Голенишчев-Кутузов, Алексей Дураков, Екатерина Таубер. Белград, 1933. Збирком су обухваћене: две песме Владимира Назора; по три песме Иве Војновића, Отона Жупанчича, Милана Ракића, Тина Ујевића; четири песме Алексе Шантића; по пет песама Јована Дучића, Божидара Ковачевића, Десанке Максимовић, Велимира Живојиновића Massuke и шест песама Густава Крклеца.

Десанка Максимовић
са супругом Сергејем,
1936, прив. вл.

одговарало увек позитивно: откупом 150 до 200 примерака упућених школским библиотекама, као и препоруком Главног просветног савета школским библиотекама да купе књиге *Зелени вишњез* и *Врћи деињистви* [A89: 4]. Године 1948. Савет за просвету и културу наградио је Десанку Максимовић за књигу *Река њомоћница*.

У највећој сали Београдског универзитета¹⁴ Десанка је 1939. учествовала на митингу против рата, рецитијући своју песму *Жао ми је човека*, а 1940. на митингу за одбрану земље говорећи стихове *Усџаника*¹⁵, оба пута на наговор Марка Никезића. „Сала, као један човек, поздрављала је песника и учитеља правде и родољубља”, забележила је Мира Алечковић [A60: 692]. Нељудско ратно доба Десанка је провела у Бранковини и Београду: „Правила сам играчке и неке ситнице за децу и то размењивала за намирнице у селу или међу својим пријатељима. Обрађивала сам башту на Дунаву, за домаћу употребу. Писала сам књиге које сам после рата објавила” [A55]. Решењем комесара Министарства просвете бр. 15482 песникиња је пензионисана 5. августа 1941. године. Одлуком АСНОС-а од 14. новембра 1944. године враћена је у службу, будући да је одлука о пензионисању била проглашена неважећом, пошто је донета за време окупације. „За време рата објавила сам из материјалних разлога, дечје песме и загонетке и дечје приче, раније, пре рата, објављене у *Полиџици*.¹⁶ У ово доба живела је у истом домаћинству са мном моја мати, моја сестра са двоје деце, њен муж; они су били из усташког логора у Цапрагу протерани у Србију. Мој муж Сергеје

14 Данашња Сала хероја Филолошког факултета Универзитета у Београду.

15 „Усџаници су написани две године пред Народноослободилачку борбу и читала сам их још нештампане у свечаној дворани Универзитета у Београду на књижевном вечеру организованом као протест против немачких поступака према Чехословачкој” [A60: 155].

16 *Дечја соба и осџале љриче*, 1942; *Зајонейџке лаке за љрваке љјаке*, 1942; *Паукова љуљашка*, 1943; *Срце луџке сџаваљке и друје љриче за децу*, 1943; *Шарена љорбица*, 1943.

Десанка Максимовић,
1947, прив. вл.

Десанка Максимовић,
1955, прив. вл.

Сластиков¹⁷ радио је и даље као чиновник на месту где га је затекао рат, и где је остао и после рата" [A55]. Дана 18. септембра 1945. Десанка је додељена на рад на курсу за ратом ометене, а 22. септембра 1945. премештена је у Женску гимназију у Битољској улици у Београду. Директор Прве женске гимназије Бож. Максимовић у службенички лист Десанке Максимовић 3. јуна 1946. године уписао је њену кратку карактеристику: „Књижевник – предаје руски са успехом, пожртвовано ради на сваком послу. Свуда хоће да помогне. Сада је у Министарству просвете на раду" [A60: 33].

По решењу Персоналног одељења Министарства просвете од 8. марта 1946. Десанка је почела да ради у Одељењу за науку, уметност и културу Министарства просвете. Радилa је као уредник часописа *Књижевност* и као професионални књижевник. У звању професора средње школе Десанка је била од 14. новембра 1947. до 18. децембра 1952, када је остварила право на старосну пензију са радним стажом од 30 година и 11 дана [A60: 33].

Паралелно са каријером наставника и након ње (иако своје педагошко ангажовање никада није прекидала), Десанка своју каријеру књижевника везује и за југословенска удружења и организације. Дана 23. марта 1937. године Десанка је изабрана у Управни одбор Удружења југословенских књижевника¹⁸. Савесно и предано је учествовала у свим књижевним манифестацијама које је Удружење организовало. Тако јој је 8. маја 1930. одобрено одсуство од дужности у Првој женској гимназији како би од 16. до 27. маја путовала са ПЕН клубом по Далмацији. О тој турнеји пише Густав Крклец као о „манифестацији југословенског карактера”, која је ваљало да сузбије „манифестације племенског опредељивања” [A50: 637–638]. У ПЕН клубу се сусретала и са „љубазним и славним” Дучићем, „песником изразито мушке, опоре поезије” Ракићем и „снажним и особеним” Црњанским. Десанка је учествовала на конгресима ПЕН клуба (1933. у Дубровнику; 1938. у Прагу), Савеза књижевника Југославије (1945. у Бугарској и Чехословачкој), на Првом конгресу књижевника Југославије (19. новембра 1946). У Савет за науку и културу при Министарству културе Републике Србије изабрана је 22. децембра 1950. [A60: 33].

„Пре рата”, писала је Десанка, „издала (сам) четири збирке песама, две збирке приповедака, две збирке песама за децу. Сарађивала сам у свима књижевним часописима Југославије. Нисам припадала ниједном модернистичком, декадентском правцу. Моја развојна линија ишла је овако: од љубавне поезије и поезије која слика природу, па преко реалистичне, друштвене, до родољубиве” [A55]. Након рата, године 1945. Десанка је објавила *Ослобођење Цветице Андрић*¹⁹, уверљиву психолошку стиховану

17 Десанка Максимовић и Сергеј Сластиков венчали су се 31. јула 1933. године у Цркви Св. Саве у Београду. Сергеју Сластикову Калужанину (1896, Москва – 1972, Београд) отац је старином био из Калуге, те му је отуда и патронимик. Живео је у Москви, Цариграду (стигао 1917), Боки Которској (од 1919), Београду (од 1923). Студирао је филозофију, завршио глумачку школу. Радио је у Министарству финансија, ИП Просвета, Музеју Вука и Доситеја. Преводио је с руског (Достојевског, Чехова, Зошченка, Инбер, Вознесенског...) и на руски (Крклеца, Матића, Давича, Младеновића...); објавио је две збирке песама за децу (*Паћуљкова кућа*, 1956; *Пуж издаје сјај*, 1964) [A60: 108–109].

18 Председник Управног одбора Удружења био је Милан Грол, а члан Андра Франићевић. За председника Удружења изабран је Вељко Петровић, потпредседник је био Драгиша Васић, секретар Милан Вукасовић, а благајник Радивоје Бојић.

19 На прослави Десанкиног рођендана 14. маја 1968. у Бранковини, у „Јасн(ој) Пољани – али на југословенски начин” (*Борба*, 17. 5. 1988, стр. 8), када су о песништву говорили Асим

истину о гордом гласању надничарке слободне од друштвених стега, сажетих у стиху: „Ђути, ко тебе пита”. „Та поема је живот. Саздала се од првих сазнања о животу и мисли о људима. А речи су саме извирале. У тој поеми је моја љубав за завичај, за некадашње суседе, за домовину; моја радост од стварања новог друштва за које сам била убеђена да ће бити праведније за које сам волела и због чијих патњи сам страдала. То је била радост због свих жена што ће се ослободити својих „Богољуба”, свега што поробљава жену – човека” [А60: 12-13]. Актуелност и животност проблема, хуманост визија о очекиваној будућности, свој родољубиви поетски распон пружа од доживљаја праље у Ослобођењу Цветше Андрић, преко искреног одушевљења социјалистичком данашњицом у *Ошацибини* у *Првомајској њоворци* (1949), до строгости, страсти и слободе типизираним, али не патетичном, борца, студента и научника у поеми *Ошацибино, ти сам* (1951). „Поема је нека врста романа у стиховима о стварној личности младе жене²⁰, о њеном храбром држању пред полицијом, о мучењу и свирепој смрти на крају. Касније највише објављивана, потресна Десанкина песма *Крвава бајка*, ламент над крагујевачким ђацима стрељаним 1941, појавила се први пут у *Књижевности* 1946. године. И у њој, као и у другим родољубивим песмама, потврдила је „смис(ао) да у сваком трену види дужину његовог историјског трајања” [А60: 798]. Препознатљива „у времену, простору, историји књижевности, и међу читаоцима свих узраста и полова, (...) као да ју је сам народ написао” [А12: 98], *Крвава бајка* је, по дубини емоција, снази доживљаја, по људској патњи, поређена са *Јамом* Ивана Горана Ковачића. „(3)ахватала је из горких животних искустава и часова историје, успостављајући нове везе с душом народа” [А99: 8]. „(У)верљиви драматични запис о стрељању крагујевачких ђака који прераста у величање хероизма најмлађе ратне генерације” [А20: 321] успевао је да и у преводу на бројне друге језике, од руског и италијанског до језика пенџаби, пренесе читаоцу болну крваву истину и универзалну поруку, због чега је и препоручен за објављивање у УНЕСКО-вој „светској антологији о страхотама рата”²¹ [А5: 11]. „Није ли (...) у тим редовима дечака који су се, за трен, узнели до вечног боравишта: и сјајна свита браће Југовића, покошених на Косову; и млади, дивни Гаврило Принцип са друговима; и онај славни ђачки батаљон из Првог светског рата; и они, гарави од барута, младићи на београдским улицама 1941-1944, у борби против нациста. И сви они, на крају, млади људи, који су било где, било када, са именом своје земље у души, били оно Његошево младо жито које навија класове за жетву пређе рока” [А31: 1].

Пецо, Слободан Ж. Марковић, Иво Тартаља, времешна Цвета Андрић из Десанкине песме поклонила је песникињи преслици, о чему пише Мило Глигоријевић у *Борби* 23. маја 1968. (33, 140, стр. 9).

20 Млада жена о којој је Десанка написала поему била је Душица Стефановић. Могуће да је Иво Андрић подстакао песникињу на писање речима „да је жена песник прва позвана да напише нешто о нашим јунакињама и страдалницама из НОБ-а” [А12: 99]. Душица Стефановић (рођена 4. априла 1913, стрељана у логору на Бањици 1941) била је револуционарка, доктор зоологије, перспективан млад научни радник, чија област изучавања су биле рибље врсте Охридског језера.

21 Уз *Крваву бајку* објављена су у УНЕСКО-вој антологији и сведочења очевидаца масовних стрељања у Крагујевцу и Краљеву 1941, четрнаестогодишњег дечака и ученице Учитељске школе.

Кабачо Сайра

Нов ед оп - 14760

1

Турс је мо и велиј земни севоде
на државниом Тохкаву,
китира је суревурниа сирпту
нема гова
у јерком гаву.

Мене су вонне
свудниа батени,
нево су наг илериа илордиа гави,
на мене сиревурниа
Зажеро су бателу,
од невоа бекетиа
двн иенговалла,
и двн гаврси и илериа гаву.

Турс је мо и велиј земни севоде
на државниом Тохкаву,
китира је суревурниа сирпту
нема гова
у јерком гаву.

и перети и нег илериа
иго сирпту илериа
сирена је и гави илериа
нема илериа
и неге Зор авде илериа
иелавога: Корпио илериа

Външоу ашо урѣ и елика ^{Кем. № 14460}
и вошо бером.

Ашам аш на бшо урѣ
ишоа брѣм,
и шо бшоа и шлоау шорѣ
башаевоа решоа бешѣ
ишоа и брѣм.

А бешѣ ишоа шорѣ
и шоа шорѣ
шорѣ брѣм и брѣм
шорѣ аш и брѣм, шорѣ.

А шорѣ брѣм
шоа брѣм,

шоа брѣм брѣм

шорѣ ишоа брѣм шорѣ

шоа брѣм брѣм шоа брѣм
шоа брѣм брѣм.

Ашоа брѣм и шоа брѣм брѣм
шоа брѣм брѣм
шоа брѣм брѣм брѣм
шоа брѣм брѣм
шоа брѣм брѣм.

шоа брѣм брѣм брѣм

шоа брѣм брѣм брѣм

шоа брѣм брѣм брѣм брѣм

АРХИВ
САМУ
ВЕРРАД

№ 14760

На садржење ове књиге
по са садржењу књиге
Кривога Јерова Гена
немај пона се узврати
по великој добротности.

3

Босанска Моквице

У Грчкој, Десанка Максимовић и Милован Арсић, ликовни уметник, професор у Учитељској школи, који је редовно организовао посете манастирима, прив. вл.

Поменуте и друге песме, које су настајале у периоду од 1936. до 1946. године, укључене су у збирку *Песник и завичај* (1946), која је садржала три циклуса: *Песник и завичај* (45 песама), *Пушник шреће класе* (28 песама), *Песме о ројсћиву и слободи* (47 песама). Известан број песама ове збирке песникиња је укључила и у поетски избор *Мирис земље* (1955). „Одјек збирке у књижевној јавности био је изузетан, и међу књижевним критичарима и међу читаоцима. То је разлог што је ова књига у издавачком смислу живјела пуних дванаест година, у ком периоду је доживјела још три, односно четири издања, и у том погледу једино ју је касније надмашила збирка *Тражим њомиловање*” [Б164 т. 2: 331]. На свечаној седници Матице српске, поводом њене 133-годишњице, одржаној 27. јануара 1959, Десанки је за књигу *Мирис земље* уручена престижна, тада највећа, Змајева награда за књижевност за 1958. годину.²²

Број песама по циклусима и новим издањима збирке *Песник и завичај* варирао је од 113 до 123. „Завичај ми је много дао”, објашњавала је Десанка у својим казивањима Милошу Јевтићу, „прво, ту је заматак мога и духовног и телесног здравља, а, наравно, и заматак неких завичајних заблуда и претераности. (...) Завичај је у мени, већ за прве младости, изградио човека, дао ми неко гледиште на морал, на свет; везао ме за велике, основне вредности наше прошлости, учинио ме широкогрудом, топло отвореном према свим крајевима наше земље; али ме учинио и поноситом и жељном

²² У жирију за Змајеву награду били су: Александар Вучо, Маријан Матковић, Живан Милисавец, Борислав Михајловић и Милош Хаџић.

да и други мом завичају поклоне исту љубав и поверење. (...) Мислим да сам добро приметила да народ, и поред све вере и одржавања верских обичаја, зна истину. Вера му је као спас од сагледавања судбине свих живих бића” [А43: 24].

Збирка *Заробљеник снова* (1960) „прва је јединствена и цјеловита ауторска збирка Десанке Максимовић послје збирке *Песник и завичај* из 1946. године” [Б164 т. 2: 340]. Састоји се од четири циклуса: *Прочитано са сликовнице у дејствију*, *Месечина усјомена*, *Природа је давала знаке да ће се песник родити* и *Заробљеник снова у зеничкој железари*. Редослед песама у првом и трећем циклусу, објављеним претходно у периодичним публикацијама, задржан је и у збирци песама.

Збирка песама *Говори тихо* (1961), надахнута снажним родољубљем и узбудљивом човечношћу, изнедрила је стих „Србија је велика тајна”, који је „читавај поезији ове песникиње ратног периода дао основни смисао, основну боју и тон”, како је у поговору записао Тоде Чолак [Б44: 169-178]. Песме из циклуса *Снегови дејствија* први пут се појављују у склопу ове збирке. Чак у скупини родољубивих песама и оних које су никле из осећања најближих родољубљу има стихова који су у исто време и одушевљење лепотом, и самилост, и исповест „јер је човеково душевно стање сложено и осећања се мешају као мириси” [Б164 т. 2: 348].

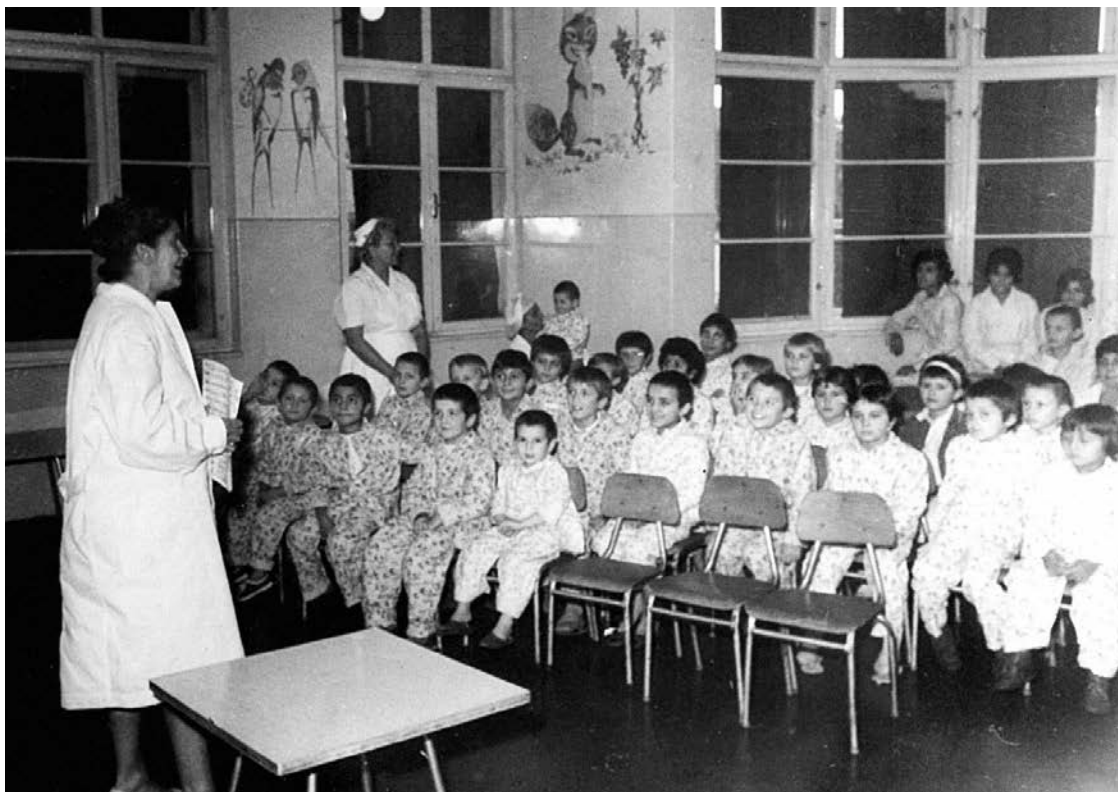
Бајке *Буба-Мара*²³ и *Злаћни лејтир* 1946, *Ветрова усјаванка* и *Паукова љуљашка* 1953, лирски емотивно, племенито, сликовито, мотивски разнолико, каткад сетно, а некад духовито, залазе у дечији свет, за који песникиња показује велику склоност и разумевање. Стиховане приче и песме *Пролећној сасјанка* (1954) носе толико „једноставности, хуманизма, патриотизма, финог мисаоног хумора (...) толико чисте поезије” [А108: 426]. У периодично прављеним изборима Десанкине поезије, попут *Мириша земље* 1955, може да се прати „кривуља развоја” [А22: 5] њеног стваралаштва, на којој су стална места „добростив(а) љубав за човека”, „артистички беспрекорно направљен” стих и аутентичност хуманих осећања [А60: 9]. „Ма колико туга завијала срцем, ма колика разњеженост преливала стихове, ма каква мрачна мисао захватила душу, ма колика неизрецива бол сатирала живце, макар какав јад запонорио осјећањима и завитлао њима у вртлоге – ова поезија на крају има један потајни, магични животни центар који је потискује ван, на свијетло, на дан, да искаже истину, да донесе љубав, да саопшти једно живо људско осјећање које гони на уздрхталост” [А8: 120]. Године 1958. сарајевска „Свјетлост” наградила је Десанку Максимовић за књигу *Бајка о Крајковечној* [А60: 33].

За разлику од Десанкине поезије, њена проза не наилази на једнако добар пријем код књижевне критике и публике. „Нагнута над својим срцем”, како се исповедила сама Десанка Феликсу Пашићу, „рођена усред природе”, с љубављу према људима, своја најинтимнија осећања, све што би видела, осетила и доживела, преносила је кроз стихове [А76: 77-79]. Исто „осећање топлоте и дирнутости” [А35: 243] Велимир Живојиновић је препознавао и у њеним приповеткама, објављеним у збирци *Лудило срца*, у издању СКЗ, 1931. „(Њ)ена (је) мисао само нужни завршни став једног

23 По сведочењу песникињиног сестрића Бранислава Милакаре, поема *Буба-Мара* настала је након што је из њиховог заједничког дома мучки одведен и на Звездари стрељан његов и Радмилић отац. Поему је илустровала Љубица Цуца Сокић [А60: 496].

органског осећајног процеса” [A35: 245], закључивао је Живојиновић, док је Ђилас у наслов приказа ставио констатацију: „Приче Д. М. су њене ненаписане песме” [A29: 382]. Објављене у новом колу СКЗ *Савременик*, прве четири књиге, *Лудило срца* Десанке Максимовић, *Приповећке* Иве Андрића, *Позоришне кришике* Милана Грота, *У аџонији* Мирослава Крлеже, најављивале су савремену српску књижевност. Ипак, збирка *Лудило срца* наговештавала је кроз неколико приповедака и Десанкино окретање социјалним мотивима, који су се почели препознавати и у поезији тридесетих година. Приповетке Десанке Максимовић у првим њеним збиркама, младалачки емотивној *Лудилу срца* (1931), етички сензибилној и социјално освешћеној *Како они живе* (1935), не досежу „естетске висине њеног песничког дела и представља(ју) не много успели покушај велике песникиње да своју иманентно лирску поетску изражајност преточи у прозни израз” [A19: 71]. „Имајући у виду еволутивни карактер песничке слике света Десанке Максимовић, као и њен лични сензибилитет, не би био без основа закључак да је актуелност социјалних тема у једном периоду – у деценији која је претходила Другом светском рату и друштвеним променама у Југославији, мотивисала песникињу да своје социјалне преокупације искаже у прозној форми, с правом осећајући да им је проза адекватнији израз од лирике” [B164 т. 4: 782]. Тешке политичке, економске, историјске прилике утицале су на Десанку да напише родољубиву збирку приповедака *Сџрашина иџра* (1954) и роман *Оџворен џрозор* (1954). У *Оџвореном џрозору* (1954), по Петру Цацићу, реч је „о још једном несрећном покушају да се друштвено корисна намера оплоди животом, да се нађе у плодноном споју са уметношћу”, те је требало „брзо заборавити ову књигу да се не би заборавио овај писац” [A110: 207]. За Милоша Бандића роман је сентиментална, наивна, идеална и идеализована, шаблонска фактура некомпиковане ангазоване транспозиције реалности, какву препознаје и у збирци приповедака *Сџрашина иџра*, мада увиђа да је у њој нарација живља и психологизација деце успешнија [A7]. Воја Царић, међутим, као особен квалитет овог романа издваја карактеризацију жене и сликање мушкарца из перспективе интелегентне жене, истичући да је овај роман „уметнички документ о једном времену и људима чије су племените тежње усклађене с користима свога народа” [A107: 10]. Ова дела су, у односу на модернистички ток српске књижевности, била анахрона појава. „Модернисти су Десанку Максимовић сврставали међу реалисте, иако се она у том књижевном рату није експлицитно и полемички опредељивала. Одбрана Десанке Максимовић од стране критичара реалиста није ишла у прилог објективном и адекватном критичком вредновању њеног дела, јер је и она била једнострана и такође идеолошка” [B164 т. 5: 782–783]. Ни дидактични роман *Бунџован разрег* (1960), ни историјски *Не заборавиџи* (1969), романескно „враћање” *Крвавој бајци*, нису били боље примљени од стране књижевне критике и читалаца. Њихова вредност је у поетичком начелу лирске субјективности, у снажној афирмацији патриотизма и морала српског рода. У своје дело Десанка је преносила своје осећање правде и свој друштвени ангажман.

У истом периоду, од 1950. до 1977, Десанка се својим песмама и причама обраћа деци. Тада су објављене збирке песама: *Река џомоћница* (1950), *Вейџрова усџаванка* (1954), *Пролећни сасџанак* (1954), *Росна руковоџи*

Десанка Максимовић чита своју поезију деци на Грудном одељењу Универзитетске клинике, 1962, прив. вл.

(1955), Шумска љуљашка (1959), Чудо у јољу (1961), Сунчеви њоганици (1962), Пшнице на чесми (1964), Златни лејшир (1967) и Деће у шорби (1977). Неке од приповедака из збирки из тог периода ушле су и у избор лектире: Чобанин њчела (1956), Ако је веровањи мојој баки (1959), Медведова женидба (1961), Осе мађионичари (1965), Хоћу да се радујем (1965), Нећу овим возом (1965) и Ђачко срце (1966).

До половине седамдесетих година XX века поезија Десанке Максимовић је, сматра Александар Петров, доживела три послератне ревалоризације. Отимала се поједностављеним тумачењима у којима су једнострано наглашавани њен језички авантуризам, национални занос, родољубива оданост, друштвена ангажованост, емотивна сензитивност, етичке вредности. Став оспораватеља вредности поезије Десанке Максимовић могао се сажети у речи Марка Ристића „да у поезији правило дијалектичког преображаја квантитета у квалитет не важи” [A96: 271], или Радомира Константиновића да се „понекад” њена „идеолошка конфузија исказује (...) одсуством сваког иоле критичког увида у сопствено дело” [A49: 36].

„Постоји у поезији Десанке Максимовић једна нит која је мање или више долазила до изражаја у појединим збиркама присутна посредно или непосредно, то је нит мисаоне лирике прожете тамним слутњама и дубоким немирима” [A111: 103]. „(З)бирка Тражим њомиловање чини синтезу различитих тематских целина (...) књига каква је *Немам више времена*

није дошла случајно, она је настајала годинама, у песничком искуству и у тражењу, да би обележила један од најсветлијих тренутака мисаоне лирике у послератној и уопште новијој српској књижевности,” јер је њен посебан квалитет „мисао која настаје из стваралачког доживљаја, животног искуства и древне мудрости” и „тежњ(а) ка већим формама и сложенијим облицима поетског казивања” [A111: 104–105].

Када се 1964. појављује у издању Матице српске, збирка *Тражим њомиловање* је за читалачку публику „прави, не само песнички погодак, него и књижарски бестселер”, што потврђује и осам издања објављених за Десанкину живота [A112: 184]. Јавности је чак био непознат податак да је рукопис неколико година у Просвети чекао на објављивање и да је Матица српска, која „уопште није учествовала у ‘крсташком рату’ између реалиста и модерниста (...) сасвим постранце и ненаметљиво, знала (...) да одабере за штампање праве вредности српског песништва онда када је то било најпотребније” [A112: 184]. Ступајући у лирски дијалог са Душановим закоником, песникиња је тражила помиловање „за људе којима је доведена у питање егзистенција и за људе без егзистенције” [A79: 4]. Била је песникиња и сама свесна да је „и мотив нов, и нов је начин композиције, и речи су прилагођене мотивима далеко више него у којој (...) ранијој књизи. Догодило се оно најпожељније: облик и садржај су сливени, једно друго истичу и допуњују” [A12: 107]. Коначан облик збирке обухвата 67 песама. С највишим поштовањем песничких домета збирке *Тражим њомиловање* Борислав Михајловић Михиз почео је свој есеј о „најмузикалниј(ој) српск(ој) песникињи(и)”: „Волео бих да нађем неке праве речи да њима покажем ову књигу: речи златне и тешке, смерне и витешке, речи ‘од доследности неке тајне и верности неке унутарње’, речи од старог сребра и од нове нежности, речи царске и речи себарске. (...) Знам да нећу успети да нађем те речи. Оне су побране, ко јабуке бранице, руком љубави, умивене у вину тајне, уткане у бело повесмо прошлости, избрушене на тоцилу срца и дара, поређане новим и непоновљивим везама ритма и риме, сталe једно с другом у невелики циклус и повеле овај чудни дијалог закона и милости” [A68: 17]. Шездесет етички и социјално ангажованих песама, с јасном поруком „панхуманизма и свеопштег праштања”, писане су „као једна врста крваве бајке, с горком иронијом према ‘милосрђу’, које јаки и богати показују према слабим и сиромашним (...) једна поема о слабостима људским, које се могу наћи у свим временима и свим поднебљима” [A44: 13]. Таква „слабост људска”, оличена у поступку Оскара Давича²⁴, била је стегла и Десанкину књигу, али је ипак „победила поезија, а не људска пакост и завист” [A112: 184]. С особинама благиости, безазлености, фаталистичке равнодушности, које у овој поезији налази Вук Крњевић, Десанка Максимовић ствара нови „синтетички говор” реторичког и поетског израза [A51: 9], посвећује „своју лирику спасу човековом” [A60: 240]. За Виктора Соснору ова збирка „као да је онај земаљски степеник са кога се проглашава начело милосрђа према свему живом. То је – национална књига” [A100: 2], у којој су „централни мотиви њене поезије: Правда, Истина, Искреност, Љубав, Милосрђе, Радиност, Доброт(а), Лепот(а)” [A60: 617]. Драгоцен је и

²⁴ Оскар Давичо је, на основу Десанкине отворености према Истоку и дружења са Радованом Зоговићем, пронео вест да овом књигом песникиња тражи помиловање за Биласа.

податак да је 29. јануара 1993. године Десанка свој ауторски хонорар од издавача Слово из Бањалуке даривала у хуманитарне сврхе Фонду ратне сирочади у Републици Српској [Б152].

Током две године Десанка је изгубила мајку, брата и супруга.²⁵ Растужена умирањем блиских и вољених чланова породице, часно, исповедно, искрено, емотивно и патријархално, песникиња своју осећајност и осетљивост проживљује збирком *Немам више времена* (1973). Двема својим младалачким песмама²⁶, дитирамбском *Пролећном њесмом* и симболичком и мисаоном *Змијом*, насталим 1923, обгрливши своје животне спознаје и осећања, она „мирно и тихо” казује „снажне и универзалне истине” [А81: 250] о животу и смрти, у којима су „мртви (...) мерило за живот” [А86: 110]. Свест о пролазности, тајновитост, болност и трагичност људске судбине згуснути су у песме „чисте љубави”, са средишњом *Земља јесмо* [А92: 408], једном у будућем низу антологијских песама. За Велибора Глигорића ова збирка је „јединствено, хомогено уметничко биће (...) и у сликарској фактури стиха, и у музици компоновања високо надахнута” [А25: 503], а Владета Вуковић у њој истиче распон „од реално перципираних тренутака до метафизичких местимичних енигматичности” [А20: 322]. Меша Селимовић је, довршивши свој роман *Осврво*, поново прочитао ову Десанкину збирку и забележио у свом дневнику: „Ову поезију треба читати као требник, изучавати као мудрост, доживљавати као љепоту. С осјећањем дубоке ганутости” [А60: 626]. Тиодор Росић стихове из збирке *Немам више времена*, а још више из збирке *Ничија земља*, назива „метафизичком бројаницом”, јер је, „(п)реобликујући конкретне, стварне доживљаје и догађаје, песникиња (...), између осталог, остварила и јединствени тип фантастичке поезије у савременом српском песништву” [А60: 380]. „Изјављујући: ‘немам више времена!’ – она је утискивала у време своје хуманистичке максиме, материјализовала у мислима и речима добро и човечност, а друштвеним ставом стидела је политичке чиниоце који су допринели братоубилачком рату на Балкану. Десанка је постала његова жртва” [А54: 632].

Речи којима је Стеван Раичковић оценио Десанкину збирку *Немам више времена* карактеришу и њену укупну поезију, као „провер(у) и потврд(у) поетске виталности (...), њене безграничне, чак и следе, оданости животу” [А91: 2]. „Оно што по поетском ставу издваја Десанку Максимовић из глобалних оквира новије српске поезије, то је њена органска несклоност ка свакој врсти метафизике. У овом ставу садржана је и њена тотална одбојност према поетским сферама демонизма и уклетости, које су готово магнетским дражима, привлачиле и добар део модерних српских песника, савременика Десанке Максимовић. Својим сопственим нагоном да се чврсто осови у стварности, њен стих је заобишао и оне најпитомије области поетског мистицизма, који је многој лирици додао једну сеновитију боју, загонетнији валер. У још ужем смислу: ова поезија је до краја остала стидљива и пред вратима песимизма, чак и онда, када их је живот

25 Мајка Драгиња умрла је 2. фебруара 1969, брат Богољуб, познати лекар, 26. јуна 1970, а 9. јуна 1970. умро је од срчане капи Сергеј Сластиков Калужанин, Десанкин дугогодишњи животни сапутник. И потом, осамдесетих и деведесетих година, Десанка је остајала без својих вољених ближњих: сестре Марије 25. маја 1978, сестре Зорке 22. децембра 1980. и брата Миодрага 6. јануара 1992. [А60: 34-37].

26 Ове песме је Десанка изоставила у издању *Сабраних њесама*, те се ради тога не налазе ни у издању *Целокујних дела Десанке Максимовић*.

широм отварао” [A91: 2]. На један пол Раичковић је поставио „херметичнији вид литературе” Исидоре Секулић и Анице Савић Ребац, а на други, њему ближи, комуникативност поезије Десанке Максимовић. „Може чудновато да зазвучи за ову песникињу ведре отворености и заљубљености и доброте, ако се закључи да је она била и остала песник разапет између прастарих принципа Љубави и Смрти, што даје друкчији смисао њеном песништву. Ако је вера у љубав једно од основних полазишта лирике, бојазан од смрти јој је вечна антитеза, стална претња и непрестан изазов” [A23: 5]. Зоран Гавриловић је дозвољавао могућност да је Десанка Максимовић спонтано дошла до поменутих антитеза, али је истицао да није познавао „у српској поезији стихове који тако свирепе говоре о смрти”, а да она није „интелектуалистичка, унапред дата претпоставка, то је мирење са смрћу које проистиче из љубави, то је антисвирепост којој нема равне у нашем песништву” [A23: 5]. Сукоб између добра и зла кроз обраћање цару Душану, стална и помирљива присутност ове антитезе у збирци *Немам више времена*, немир од „првих невиних дрхтурења до сетног зборења о смрти (...) лишена патетике, једноставна, стишано мудра и звучна у свом сазнању да лирско песништво вреди онда кад потврђује прастаре теме постојања, а кад из те прастарости извуче нов смисао, дода понеку нову мелодију и оствари нови облик онога што вечно постоји” [A23: 5]. Када би данас на снази био обичај, писао је Никола Милошевић, да се у грађевину уклешу речи познатог мислиоца, његов избор били би стихови из збирке *Немам више времена*: „Земља јесмо, / остало су све привиди.” Јер су они „погодниј(и) да у човеку изазову свест о смртности него читави томови каквог филозофског трактата, посвећеног истој теми” [A65: 520]. За књигу *Немам више времена* 1974. године Десанка је добила Змајеву награду Матице српске за 1973. годину [A60: 34].

„Поезија Десанке Максимовић испољава се не само као прворазредни естетски чин већ и као морални чин. Крхка и нежна, на тренутке бунтовна, Десанка Максимовић је српској књижевности дала поезију невиђеног лирског потенцијала и витешке одважности и отмености. Била је истовремено и монахиња и велика заљубљеница, и ратар и витез, и Јефимија и Јованка Орлеанка, путник треће класе и принцеза” [A93: 6]. *Лейшойис Перунових њошмака* (1976) јесте целовита песничка књига распона од 1973. до 1976. године. *Лейшойису* су историјска окосница сукоб с непријатељем (најезда Бугара на српски живаљ) и братство два словенска народа (оличених у српском жупану Захарију и хрватском краљу Томиславу), а животна есенција трпеливост, издржљивост, борбеност безименог живља, видљивог кроз индивидуалне судбине. Трагичност збивања на ветрометини у песмама узрокује умерени оптимизам. „Има нека чудна веза између ове књиге и једног од најзначајнијих српских романа *Времена смрти* Добрице Ћосића” [A88: 74].

У периоду од 1976. до 1979. године настајале су песме окупљене збирком *Ничија земља* (1979), у славу деспота Стефана Лазаревића, сина кнеза Лазара, писца посланице у којој се ишчитава акростих „слово љубве”. „Писмо и песма”, записала је Десанка на предлисту збирке, „говор и мољење, слово љубве весник је нових сазвучја у српској књижевности, ведре раскрсница наше културе, песма о љубави, девојачкој и младићкој, о љубави у природи и изнад ње, слово о љубави која човека води даље у

Десанка Максимовић у свом дому, 1980, прив. вл.

будуће, љубављу братском” [Б98]. У овој су збирци касније незаобилазне антологијске песме *Ничија земља*, *Човеков дом*, *Рађање њесме*, *Воденичар*, *Објавише једном на велика звона*.

У септембру 1984. Десанка је добила Његошеву награду за збирку песама *Слово о љубави* (1983), у едицији *Савременик* Српске књижевне задруге. Петар Пајић, доносећи у НИН-у вест о добитнику Његошеве награде, прокоментарисао је: „Чини нам се да је у овом (и сваком другом) тренутку – због своје југословенске природе – Његошева награда потребнија свима нама више неголи самој песникињи, чије дело је већ одавно неодвојиво од народа, па га ниједна додељена или недодељена награда не може ни увеличати ни смањити, једноставно не може га се дотаћи” [А72: 34].

Издавачко предузеће „Веселин Маслеша” из Сарајева 10. јуна 1984. наградило је Десанкине *Међаше сећања*, које је и објавило, као најбољу

књигу издату 1983. године [А60: 36]. Новинско-издавачко предузеће Универзитетска ријеч из Никшића штампало је књигу *Сајам речи*, у којој се понавља већ раније присутан принцип уоквиривања збирке значајно раније објављеном уводном и закључном песмом (овде су то песме *Речи* и *Госпољубље* из *Зеленој вишеза*).

Збирка поезије *Михољско лепо* објављена је 1987. године, са уводним *Одломком из записа о сонети*. Десанка је у крутој песничкој форми сонета писала у раној младости и потом тек у збиркама *Михољско лепо*, *Сајам речи* (1987) и *Зовиној свирали*. У разговору са Слободаном Ракитићем Десанка је назвала опсесивним сонетни ритам својих мисли и осећања, било да је раније сонете дотеривала и прештамповала, или да су изворно настајали, каткад у тескобним животним приликама у болесничкој постели (*Кућа њашње*, *Решетка у болесничкој соби*) [А60: 775–776].

Збирке *Паметићу све* (1988), *Небески разбој* (1991) и *Зовина свирала* (1992) потврђују песникињину вечну бригу о људима и духовну радозналост. Достојанство и храброст њене поезије донели су Десанки часне називе: кнегиња од Бранковине [А60: 512] и песничка вучица [А60: 512].

Из националног поноса, у трагању за својим сународницима – страдалницима у нацистичким логорима на туђем, северном тлу, условљене „осећањем дужности песника да брани од заборава” [А67: 45], настале су *Песме из Норвешке*, након песникињине посете овој нордијској земљи 1974. и њеног ангажовања у Друштву Југославија–Норвешка, а поводом „откривања споменика у Ослу изгинулим југословенским интернирцима по немачким логорима у Норвешкој у Другом светском рату”. Објављене са илустрацијама сликара Боже Продановића, у широком луку од присне и химничне уводне *Зравице Норвешкој*, преко метафизички напрегнутих *Мајле*, *Сунчеве сараднице*, *Гријовој проба*, *Каптедрале у Трондхајму*, и страдалничких *Жеђи*, *Глади*, *Смрти на њучини*, до слободарске *Српске куће*, оне „у име живота бран(е) вредности и природно право на егзистенцију и слободу” [А70: 4].

На својим путовањима, како је била живог духа и хитрог корака, Десанка је упознавала земље и људе, песнике и њихове песме, ствараоце и читаоце. Некад су путовања била везивана за њене службене обавезе, чланства у удружењима, конференције, свечане академије и представљања књига, некад за лична уживања, боловања и одмарања, увек за видање и уздизање душе и тела. „Путовала сам као члан Удружења књижевника Србије у Бугарску 1945. г.” – писала је Десанка. „Била сам изасланик овог Удружења на прослави словачког устанка у септембру 1946. и том приликом обишла целу Словачку. Последње јесени провела сам са групом сликара и књижевника у Пољској месец дана, и о томе одржала два предавања, као и после пута у Чехословачку. У пролеће 1947. била сам у Мађарској. Члан сам Друштва за зближење са СССР и Друштва пријатеља са Бугарском, Пољском и Албанијом” [А60: 51]. У пролеће 1947. године песникиња је боравила у Пољској и Мађарској као изасланик Савеза књижевника Југославије. У августу 1956. учествовала је на Плитвицама на првом фестивалу југословенске поезије, а 1962. на Међународном конгресу Заједнице европских писаца у Фиренци (Италија), док је септембра 1963. била делегат београдског ПЕН клуба на Међународном конгресу ПЕН клуба у Дубровнику. Октобра 1964. била је један од учесника на саветовању књижевника из страних земаља

и свих република, одржаном приликом прославе ослобођења Београда, а октобра 1964, као делегат САНУ, на Конгресу књижевника Југославије. Са српским песницима сусрела се 1976. у Торонту, Монреалу, Отави. У новембру 1980. узела је учешћа на Националној конвенцији за унапређење славистичких студија у Америци. Као шеф делегације југословенских писаца, на позив Министарства културе НР Кине, 1983. године путовала је у Кину, док је у априлу 1984. посетила универзитете у Лондону и Оксфорду. Побројана су само нека званична путовања овим прегледом, а Десанка је многа овековечила својом путописном прозом: *Празници ђушовања* (1972), *Снимци из Швајцарске* (1978). Свесна лепоте своје земље, по којој је често путовала, као „народна песникиња” и као гостопримљиви домаћин колегама из иностранства, свесна вредности и јединствености свога и својих народа, песникиња је све друге народе процењивала с радозналошћу и благонаклоношћу интелектуално и емотивно сигурног човека, чија је снага у сопственој отаџбини. Пријатељски расположена према свима које је сретала и упознавала на својим путовањима, она је својом путописном прозом доносила „објаву привржености човеку и свету”, намењену „у подједнакој мери и нашем емоционалном и нашем интелектуалном бићу” [А87: 445].

„Десанки Максимовић Српска академија наука и уметности поклонила се први пут дубоко” [А75: 471] изабравши је на Ванредној скупштини 17. децембра 1959. за дописног члана Академије²⁷. На Ванредној скупштини САНУ изабрана је за редовног члана²⁸ Академије 16. децембра 1965. Приступна беседа редовног члана Десанке Максимовић биле су три песме из збирке *Тражим ђомиловање: За неројкиње, За војничка ђробља и За себра*, на Свечаном скупу, 28. априла 1966. [А102: 143–145].

Као члан САНУ Десанка је била референт за изборе осам дописних и шест редовних чланова, као и једног иностраног члана. Десанка Максимовић је 1972. на основу закључка Председништва САНУ на трећој седници од 20. априла 1972. именована за члана Одбора за план и програм САНУ. Године 1982. одређена је у име Академије за члана Одбора Вуковог сабора²⁹. За дописног члана Словеначке академије наука и уметности изабрана је 8. фебруара 1969. године. За члана ван редовног састава Војвођанске академије наука и уметности изабрана је 5. маја 1991.

27 „У споразуму са академиком Ивом Андрићем и дописницима Стеваном Јаковљевићем и Миланом Богдановићем предлажем да се књижевник Десанка Максимовић изабере за дописног члана Српске академије наука. (...) Десанка Максимовић је врло истакнута песничка личност у српској књижевности. Њена лирика топла, сензибилна, суптилна, једна је од најприснијих, најинтимнијих лектира младих генерација. Њена поезија се одликује искреним родољубљем, нежном, присном, врло осећајном племенитом хуманошћу. Унутрашњи склад њеног стиха носе све одлике њене деликатне поетске природе. Њене песме улазе у антологију југословенске поезије. 29. 9. 1959.” У потпису: Велибор Глигорић.

28 „Предлажемо да се књижевник Десанка Максимовић, дописни члан, изабере за редовног члана Српске академије наука и уметности. Десанка Максимовић је данас као песник позната и призната не само у Србији већ и у Југославији, у врховима је српске и југословенске књижевности. Она је у нашој књижевности више од четири деценије. (...) Десанка Максимовић спада међу најистакнутије и најчитаније писце српске и југословенске књижевности. (...) Велика признања критике дата су њеној последњој збирци песама *Тражим ђомиловање* у којој је дошла до високог поетског и емоционалног, рефлексивног и артистичког израза племенита хуманост њене поезије.” У потпису: Велибор Глигорић и Драгољуб Павловић.

29 На VI скупу Одељења језика и књижевности, одржаном 23. 11. 1982, за чланове Одбора Вуковог сабора у име САНУ изабрани су Десанка Максимовић и Павле Ивић.

oL

ОДЕЉЕНУ ЛИТЕРАТУРЕ И ЈЕЗИКА
СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА

Б Е О Г Р А Д

У споразуму са академиком Ивом Андрићем и дописницима Стеваном Јаковљевићем и Миланом Богдановићем предлажем да се књижевни^к ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ изабере за ДОПИСНОГ ЧЛАНА Српске академије наука.

ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ је рођена 1898 године у Рабровцу. Завршила је 1923 године филозофски факултет у Београду. Била је више година у наставној служби средње школе. Објавила је прву збирку песама Песме 1924 године, а потом у времену између ратова и после ослобођења збирке: Врт детињства, Зелени витез, Гозба на ливади, Нове песме, Песник и завичај, поему Отаџбино, ту сам. Објавила је и роман Отворен прозор. Такође је њен видан удео у стварању дечије литературе. У тој области објавила је неколико збирки песама и поема за децу: Златан лептир, Река помоћница, Буба мара, Ветрови успаванки, Пролетњи растанак.

Десанка Максимовић је врло истакнута песничка личност у српској књижевности. Њена лирика топла, сензибилна, суптилна *јасна & оу* најприснијих, *најинимичнијих* младих генерација. Њена поезија се одликује искреним родољубљем, нежном, присном, врло осећајном, племенитом хуманошћу. Унутрашњи еклад и ритам њене *стиха* носе све одлике њене деликатне поетске природе. Њене песме улазе у антологију југословенске поезије.

29.9.1959.

Велибор Глигорић
(Академик Велибор Глигорић)

Десанка Максимовић
у САНУ, 1966, прив. вл.

Проф. др Миљан Мојашевић, угледни професор и управник Катедре за германистику Филолошког факултета Универзитета у Београду, предложио је 21. јануара 1975. Нобеловом комитету да се Десанки Максимовић додели Нобелова награда за књижевност. Проф. Мојашевић је 8. новембра 1975. обновио исти предлог Нобеловом комитету. Удружење књижевника Србије је 1984. године поново предложило Десанку Максимовић за Нобелову награду³⁰. Преводаца Јон Милош изговорио је тим поводом: „Десанка је највећи песник љубави. Она је југословенски кандидат за Нобелову награду. Ако је не добије, то ће само значити да у Шведској више нема љубави” [А24: 42]. Српска поезија јесте остала без Нобелове награде, а Десанка је увек имала на уму мисао коју је изговорила приликом при-

30 „Након што су писци Хрватске предложили Ранка Маринковића, Удружење књижевника Србије предлаже Десанку Максимовић. Тај потез је Оскар Давичо на недавно одржаном Активу комуниста писаца Србије оквалификовао као националистичко понашање, на то је уследила и политичка (политикантска!?) дисквалификација песникиње. Нажалост, то није усамљено мишљење, а поготово не начин мишљења. Још је жалосније, међутим, да један изузетан уметник у својим позним годинама то доживљава, да постаје „предмет” испред шалтерског духа и праксе подвојености у чије чељусти бива бачен, немоћан да нешто промени” [А90].

мања Награде Српске књижевне задруге за животно дело: „...дај Боже да будем срећне руке и да други српски књижевници буду награђивани – и код нас и у свету”.³¹

Шпанској песникињи Жаке Карали Десанка се исповедила: „Моја реч је мој дух претворен у звук” [А61: 17]. Отуда није чудо што се латентни сликар у Десанки пробудио и пожелео да се изрази хаикуом. Читајући на руском језику о класичној јапанској поезији³², Десанка се, како сама каже, одважила да своја животна запажања и емоције претвори у строгу форму хаикуа, који јој није био занимљив због сажетости израза, већ због сликовне садржајности, њој и иначе својствене. „(С)лика је протоелемент иманентне поетике њене лирике (...) хаику је само кроки, цртеж у два-три потеза” [А60: 288]. „Животна радост пропевала је из оностраног у хаику биљурима Десанке Максимовић” [А16: 14]. Најављиване циклусима песама објављиваним у *Вечерњим новостима*³³, *Књижевним новинама*³⁴, *Лейпцигу Мајници српске*³⁵ и *Стремљењима*³⁶, *Корацима*³⁷, *Пауну*³⁸, *Полицици за децу*³⁹, збирке хаикуа *Славуј на пробу* (1990), *Озон завичаја* (1991), *Дечји разговори* (прво одељак за децу и о деци у збирци Србија, велика шајна, потом самостална збирка 1991), са песмама „кратк(им) као уздах”, искреним и присним, дар су притајеног сликара и скривеног музичара, те су Десанкине „мале хаику песме (...) велики (...) тренуци њене поезије” [А60: 293]. Из поштовања према Десанкином хаику песништву, а поводом стогодишњице њеног рођења, седамнаест песника⁴⁰, чланова хаику клуба Шики, којем је Десанка била почасна председница, испевало је ренгу Колевка већра.

Десанка је увек са поносом и љубављу говорила о свом професионалном опредељењу: „Срећом, наш позив нам доноси и многе радости (...) Он нам доноси љубав нашег народа, а понекад и љубав и признање и осталих народа. Он нас држи вечито омађијаним лепотом, а то нам помаже да идемо кроз живот” [А58: 195]. Песништво Десанке Максимовић било је инспирација музичким уметницима [А94: 40–41]. На стихове Десанке Максимовић композитор Миленко Живковић компоновао је прву српску оперу за децу *Дечја соба*, која је први пут изведена у Народном позоришту 20. фебруара 1941. [А4: 9], а Жарко Петровић је објавио плочу са композицијама на стихове Десанке Максимовић и Стевана Раичковића [А80: 34]. Мирослав Чангаловић је интерпретирао музику коју су компоновали: за *Крваву бајку* Никола Жанетић, за пет песама из циклуса *Тражим љомиловање* Душко Трбојевић, за *Вожњу Драгутин Гостушки* [А60: 566].

31 *Беседа Десанке Максимовић приликом пријема Награде СКЗ 16. децембра 1992. године*. Рукопис власништво наследника заоставштине Десанке Максимовић, објављен у *Споменици Велибора Савића* [А60: 135].

32 Живан Живковић сматра да је читала књигу Вјере Маркове о класичној јапанској поезији.

33 *Вечерње новости*, 31. 12. 1988, 1, 2. и 3. 1. 1989.

34 *Књижевне новине*, бр. 775 (1. мај 1989), стр. 10.

35 *Лейпциг Мајници српске*, год. 165, књ. 443, св. 5 (1989), стр. 693–697.

36 *Стремљења*, књ. XXIX, бр. 5 (1989), стр. 3–5.

37 *Кораци*, бр. 3–4 (1989).

38 *Паун*, бр. 5–6 (1989).

39 *Полицици за децу*, бр. 2347 (9. 3. 1989).

40 Ренгу су испевали: Нада Комар, Павле Ађански, Илија Братић, Војислав Бубања, Вид Вукасовић, Раде Дацић, Мома Димић, Драган Жигић, Зорица Јоксимовић, Зоран Р. Ковачевић, Стеван Михаиловић, Светлана Младеновић, Лола Стаменкович, Будимка Стојанов, Александар Страхињин, Миленко Ђировић Љутички, Стојан Цветковић Острозупски.

На Десанкин рођендан 1992. организован је у Атријуму Народног музеја у Београду концерту њену част. „(И)звођене су композиције Станојла Рајичића, Дејана Деспића, Мирјане Живковић и Иване Стефановић инспирисане стиховима 94-годишње песникиње (...) певала је оперска уметница Александра Ивановић, уз клавирску пратњу Оливере Ђурђевић” [А60: 614-615]. Десанки у част, у Галерији ваљевског Народног музеја 22. октобра 1988, одржана је изложба 80 фотографија Драгише Меденице, на којима је уметник забележио песникињине активности, како је сама записала у књигу утисака „моју душу, мој осмех и поглед”, у протеклих 25 година [А60: 631]. Уочи Десанкиног осамдесетог рођендана Мира Алечковић је говорила о Десанки, „о жени бескрајног поетског материнства, о професору другарске ширине, о културном раднику без граница, о ветерану без умора старости, о будном песнику који не затвара капије ни пред једним језиком света, о поноћном раднику који ће се увек пустити ‘плимом речи неречених’” [А66: 34].

Књижевници чије је песме Десанка преводила и многи који су препевали њено поетско стваралаштво у њеном песничком таленту и надахнућу препознавали су „одговорност према свакој казаној речи” [А53: 1] и обавезу „да пише за све, да говори у име свих” [А53: 2]. Изостављајући стилско разметање, вербална жонглирања, структурне новотарије, својим ауторским стихом, као и оним који је одабирала да га на матерњем језику пренесе српском читаоцу, Десанка је утицала и на статус поезије у нашем друштву. Њене песме су прештамповане у школским лектирама и читанкама, уз њих су деца чинила своје прве поетске кораке. Упијале су љубав, срећу, тугу, родољубље, понос, саосећање, достојанственост бројних генерација, оних који су стасавали за песникињиног живота, и оних које су у њу унеле народна историја, легенда и искуство. О песникињиним деведесетом рођендану Љубивоје Ршумовић је нанизао придеве који је карактеришу: храбра, неуморна, брижна, добра, радна, племенита [А98: 11].

Историчари и теоретичари књижевности, али, што је много важније, и сами песници, попут Рајка Петрова Нога, називали су Десанку Максимовић „великим европским песником”, истовремено и „носиоцем столетне словенске липе” у српској поезији. Ове синтагме везиване су за њено име мање „због привржености традиционалним књижевним концепцијама” [В87: 6], које су јој често приписиване, више због рецепције њеног стваралаштва у сопственој и страним земљама. Наш читалац је волео њену поезију и доживљавао ју је као „народну песникињу”, а странцима је била доступна у преводима на руски, грузијски, украјински, немачки, бугарски, словеначки, македонски, литвански, француски, латонски, енглески, шпански, пољски, чешки, португалски, јерменски, мађарски, италијански, норвешки, шведски, румунски, русински, молдавски, албански, естонски, русински, турски, кинески, јапански, корејски, свахили, што је започело већ у трећој деценији XX века. Само на руски укупно ју је преводило 43 песника, међу којима Ана Ахматова, Маргарита Алигер, Бела Ахмадулина, Вера Инбер, Владимир Луговски. Документација сачувана у САНУ сведочи да је Десанка Максимовић веома често и гостовала у иностранству, не само на промоцијама сопственог књижевног стваралаштва, већ и као почасни гост током обележавања значајних јубилеја страних писаца. Миодраг Сибиновић је навео да су Десанкине стихове

преводили и нобеловци Јосиф Бродски и Марија Шимборска [В87: 14], док је Маргарит Јурсенар, захваљујући на поклоњеној збирци песама преведеној на француски, забележила, између осталог: „У епохи где се поезија устаљује личним делиријем, за завист је језик и народ који су још способни да изразе овакав лиризам епског призвука” [В87: 15]. Метафорично везивање за столетну словенску липу Десанка је заслужила и због својих константних напора да српском читаоцу приближи поезију песника које је сама волела да чита, а која му је, без њених превода, бивала недоступна.⁴¹ Десанка Максимовић је и веома много преводила из различитих књижевности, „руске, словеначке, бугарске, украјинске, чешке, словачке, пољске, јерменске, грузијске, азербејџанске, балкарске, јакутске, киргиске, летонске, литванске, француске, норвешке, узбичке, вијетнамске и кинеске књижевности. (...) Почела је средином тридесетих превођењем Достојевског, а преводила је потом и Балзакову прозу” [В87, 20]. У периоду од 1935. до 1949. и сама је доприносила реализацији тежње, коју су *Игеје* Црњанског, чија је сарадница била, дефинисале као настојање ка „зближењу балканских књижевности” [А38: 4]. Високо се вреднују Десанкини преводи: Ане Ахматове, Вере Инбер, Марије Петрове, Бориса Пастернака, Бориса Дубровина, Тараса Шевченка, Лесје Украјинке, Зуфије Исмаилове, Јанка Купала, Мара Маркарјана, Николаза Бараташвилија, Медеје Кахидзе, Јарослава Сајферта, Јелисавете Багрјане, Доре Габе. За превођење са језика које није познавала „грубе” преводне Десанка је добијала од зналаца тих језика (на пример од Љубише Рајића, Кајоко Јамасаки) или од самих аутора (попут оних од Медеје Кахидзе), а Десанка их је потом препевавала. Слободану Вуковићу Десанка је о свом превођењу, нарочито са словенских језика, изјавила: „Превођење волим, нарочито превођење песама. Оно је као неки поетски спорт, спорт вишег стила, где човек себе несеквично поклања другоме, као узврат за уживање које ми тај други пружа својим делом.”⁴² Препознавала се, мишљу и емоцијом, у стиховима других песника, попут Елизавете Багрјане, Ане Ахматове, Доре Габе. С пажњом и у најбољој намери посвећивала се преводима појединих књижевника који су од ње очекивали мишљење и помоћ. Песма Бориса Дубровина, коју је превео Душан Ђуришић, сачувана у Десанкиној заоставштини, добар је пример претходних навода.⁴³ „Ја сам заљубљена у језик, у реч. У реч и неповезану, ону из речника. А човек никад дубље не улази у то благо него преводећи и никад дубље не уђе у суштину неке песме него кад мора

41 Правећи избор руске поезије заједно са Радованом Зоговићем, Десанка је значајно утицала да се у збирци нађу песникиње, које Зоговићу, као поклоник Мајаковског, сигурно нису биле блиске због идеолошког опредељења, на пример Ана Ахматова, чији је супруг, песник Николај Гумиљов, стрељан као противник револуције.

42 Мисли Десанке Максимовић (сабрала и приредила Александра Вранеш). Београд: Стручна књига, 1999, стр. 77.

43 „У пропратној белешци, уз послату песму прекуцану писаћом машином, Ђуришић моли песникињу да му помогне у тражењу речи. Рекло би се, ако ми тај поступак сада добро тумачимо, да је прво уносила руком исправке у његов текст, а потом је, осећајући потребу за већим интервенцијама препевала целу песму, бележећи је руком на папиру без линија и уредно је потписујући, што је веома, веома ретко чинила, али не својим именом и презименом, иако је препев потпуно нов и другачији, већ именом Душана Ђуришића. Даља истраживања, којима су библиографски описи само незаобилазан предлог, могла би открити која је верзија препева Дубровинове песме објављена и под чијим именом, али су већ ова сазнања довољан показатељ о простосрдчности, великодушности, спремности да помогне и потпуном изостанку сујете” [Б164 т. 10: 662].

Москва, Централни дом књижевника, 11. октобар 1988, прив. вл.
Слева: Морис Ваксмајер, Р. Фехимовић Ђуракић, Пјотр Вегин, Десанка
Максимовић, Јуна Морић, Маргарита Алигер, Ларуткин, Захар Гончарук,
Мира Павлова и Роман Лубковски

да је преведе. Он је сву раскопа, рашчлани, као што часовничар мора да расклопи сат да би га поправио и опет саставио, и онда је поново склапа, поново је ствара на свом језику” [А59: 174-175].

Десанкини преводачки успеси препознати су и кроз награде. Почасну повељу Савеза писаца СССР за преводачки рад руске и савремене совјетске књижевности на српскохрватски језик Десанка је добила 23. септембра 1967. За успешан педесетогодишњи рад на популаризацији руске литературе 21. маја 1968. совјетски амбасадор у Југославији Бенедиктов је у својој резиденцији уручио Десанки Орден части⁴⁴, који јој је доделио Президијум Врховног совјета СССР. Диплому носиоца награде Савеза писаца СССР „А. М. Горки” за преводе дела совјетске књижевности добила је 7. маја 1988. У седишту Савеза писаца СССР у Москви, 10. октобра 1988, додељен јој је Орден „Дружба народов”. Удружење књижевних преводаца Србије доделило јој је 1988. године Специјално признање за превод књиге *По љаву љубави* и дотадашњи преводачки рад. Године 1990. изабрана је за доживотног почасног председника Друштва српско-руског пријатељства.

⁴⁴ Поводом доделе Ордена части Југ Гризељ критикује у *Вечерњим новостима* (22. 2. 1968) „нашу националну особину (...) непоштовања властитих вредности, недозвољене заборавности и неадекватног вредновања”.

„Даривана и лепотом и теготом, примала је, некад широка срца, а некад стоички, све што су јој усуд и људи наменили, преносећи своја осећања, размишљања и доживљавања у поетске и прозне записе, којима се околини откривала, али истовремено од ње и бранила. Верујући да је у своју интиму деценијама пуштала читаоце, чинило јој се да оно што сама није желела да им саопшти, не треба ни после њене смрти да истражују. Умела је да каже да су човек и песник у њој два мирна сустанара” [Б164 т. 10: 659]. Стога је отворено певала о чежњи, љубави, смрти драгих бића, игри блиских сродника, не мењајући имена својих јунака, не метући трагове личног, тек након низа година повремено га превodeћи на ниво општег [Б164 т. 10: 659]. „Белешке и дневнике о свом раду, штампању, признањима, Десанка Максимовић није водила, нити чувала као документе који би њено стваралаштво доказивали. Освајала је лепотом своје песме, а освојено место задржавала перманентним песничким радом. Као сви исконски песници, Десанка Максимовић је увек имала више радости од самог стварања неголи од успеха својих песама” [А30: 11].

НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

Признања су се у дугој и плодној Десанкиној каријери множила. Награде за изузетне књижевне успехе и за целокупно дело Десанка Максимовић је почела добијати већ у младалачким годинама и стизале су јој целог живота. Академија седам уметности⁴⁵ одлучила је једногласно, на седници 22. септембра 1935, којом је председавао Бранислав Нушић, да награду за целокупно књижевно дело треба да добије Десанка Максимовић. Награда јој је уручена 25. септембра на банкету у „Српском краљу” уз беседу Божидара Ковачевића [А3: 7]. „Младо покољење” је 2. априла 1958. наградило Десанку Максимовић за животно дело. Седмојулску награду примила је за осведочене уметничке домете у књижевности 7. јула 1964. Награду АВНОЈ-а добила је Десанка 20. новембра 1970. Године 1974. уручена јој је „Вукова награда”. Плакету САНУ за велике заслуге у стварању и ширењу песничке речи добила је 30. децембра 1974. Културно просветна заједница Србије је Десанки 15. априла 1975. уручила „Специјалну Вукову награду”, а 12. маја 1976. Златну значку. Мр Љубица Ђорђевић одбранила је 20. новембра 1972. на Филолошком факултету Универзитета у Београду докторску дисертацију на тему *Песничко дело Десанке Максимовић*, која је незнатно измењена, објављена 1972. године у едицији докторских теза Филолошког факултета. Године 1979. Десанка је постала уживалац изузетне (националне) пензије, што је, такође, вид високог признања за заслуге за народ. Удружење књижевника Србије доделило је Десанки 23. јуна 1984. Награду за животно дело. Удружење писаца Украјине прогласило је 1984. Десанку за првог добитника Награде „Иван Франко”. Декретом Министарства за национално образовање Републике Француске Десанка је 27. фебруара 1984. произведена за носиоца реда Академије Палме, а 5. децембра 1984. Министарство културе Републике Француске прогласило

⁴⁵ Академија седам уметности, основана 1934, располагала је легатима књижара-издавача Геце Кона, за награђивање драмског стваралаштва, и председника Књижарског удружења Александра М. Поповића, чија су средства искључиво била намењена за књижевност.

Уручивање
Седмојулске
награде Десанки
Максимовић, 1964,
прив. вл.

ју је за почасног официра Реда уметности и књижевности. Године 1985. добила је Међународну награду Европског друштва за културу. У писаној беседи поводом доделе Златног прстена „Багдале” 1985. Десанка је о песницима забележила: „Песници се поезијом бране од живота. Природа се на њих смиловала и дала им моћ да увек живе у поднебесју, у машти, у сећању, у надању, а и кад се спусте на земљу, не остају на њој дуго.” (У Игалу, 10. 4. 1985) „Ружичасти гран при” Београда 202 за племениту песничку реч добила је 8. априла 1988. Председништво СФРЈ одликовало ју је Орденом југословенске заставе са лентом 12. августа 1988, поводом седамдесете годишњице плодног рада. Златни венац Струшких вечери поезије добила је 25. августа 1988. Скупштина општине Лесковац доделила јој је 11. октобра 1988. Специјалну повељу „Она под својим небом” – Град поезије – Горосџасу поезије. Ревизија УНА (Сарајево) прогласила је 1988. годину за годину Десанке Максимовић. У септембру 1989. добила је Награду „Вук” Борских сусрета балканских књижевника. Октобарску награду Новог Сада за грандиозно песничко дело у литерарној традицији примила је 23. октобра 1989. Награду за животно дело „Златни крст кнеза Лазара” примила је 27. јуна 1990. на песничком сусрету „Видовданско песничко причешће” у Грачаници. У Коларчевој задужбини је Десанки 16. децембра 1992. уручена Награда Српске књижевне задруге поводом 100-годишњице рада овог издавачког предузећа.

Часни су ордени којима је за своје песничко и људско чињење одликована Десанка. Указом од 14. децембра 1924. године Десанка је одликована Орденом Св. Саве V реда. Дана 31. јануара 1940. одликована је Орденом Дамског крста трећег степена са круном. Одликована је 1958. и Орденом заслуга за народ I реда. Президијум Народног собрања Бугарске одликовао је 1962. Десанку Максимовић Орденом „Кирил и Методиј”. Године 1967. додељен јој је орден Знак почела Президијума СССР-а. Десанка је 1975. добила Орден југословенске звезде са лентом.

Бројне су повеље које је Десанка за своје заслуге добила од институција у земљи и иностранству: 28. фебруара 1978. Повељу Матице иселеника Србије; 15. децембра 1978. Повељу Геолошког образовног центра у Београду; Повељу Змајевих дечјих игара Десанка је добила 6. јуна 1975; 9. јуна 1987. Велику повељу Змајевих дечјих игара; 21. октобра 1987. Повељу града Крагујевца за најлепши споменик ђацима и професорима стрељаним 21. октобра 1941. у Шумарицама; 4. марта 1989. Почасну повељу Међурегионалног културно-уметничко-књижевног центра града Бриндизија; у мају 1989. Друштво за очување и неговање традиција ослободилачких ратова до 1918. године доделило јој је Повељу са плакетом за заслуге у чувању и неговању традиција ослободилачких ратова Србије; 29. септембра 1990. добила је Повељу Демократског савеза Срба у Румунији о проглашењу за почасног члана.

Захвални градови прогласили су Десанку за свога почасног грађанина. Крагујевац је то учинио 21. октобра 1963, а Ваљево 17. маја 1968, прославивши тада и њену 70-годишњицу рођења и 50-годишњицу рада, под називом „Песничко пролеће”. Спомен-плакету града Београда Десанка је добила 20. октобра 1969. и поново поводом 30-годишњице ослобођења Београда 20. октобра 1974. Плакете за сарадњу и допринос култури Десанки су уручили: 20. септембра 1978. Етнографски факултет у Београду; 9. јуна 1982. добила је Плакету Змајевих дечјих игара поводом 25. јубиларне годишњице; Скупштина општине Ваљево доделила јој је Златну плакету општине Ваљево 27. августа 1985; Плакету Савета Југословенског фестивала „Курир-чек”, за дугогодишње учешће и као почасни члан добила је 9. децембра 1987. Велика плакета Универзитета у Београду и Филолошког факултета за дугогодишње делање у културном и књижевном животу Србије Десанки је додељена 30. маја 1988. Скупштина општине Бијело Поље доделила јој је Златну плакету Књижевне награде „Ристо Ратковић” 3. септембра 1988. Велику плакету Оружаних снага СФРЈ за богатство чудесног света племените песничке речи, за живот посвећен миру, љубави, Десанка је добила 12. децембра 1988. Плакета општине Бари на Међународном сусрету „Жене и поезија” уручена јој је 5. марта 1989.

Градови Ваљево и Београд, САНУ и Удружење књижевника Србије, Универзитет у Београду, Савез књижевника Југославије, Вукова задужбина и Задужбина Милоша Црњанског осмислили су и остварили монументалан дар песништву и Десанки – споменик у центру Ваљева, на Десанкином венцу, наспрам онога подигнутог војводи Живојину Мишићу, „споменик лепоти, језику, твораштву, чистој и несебичној служби своје народу (...) споменик животу, оној страни којој највише дугујемо, на којој се свет држи”. Одлука да се у Ваљеву подигне споменик песништву у лику Десанке Максимовић донета је 29. јануара 1989, а споменик је откривен

За време Песничкої
 йролећа Десанке
 Максимовић,
 у Ваљеву, 1960.
 Прослава Десанкиног
 седамдесетог рођендана,
 у организацији Веселе
 свеске и Курирчека.
 Десанка Максимовић,
 Густав Крклец, Бранко
 Ђопић, Насиха Капићић и
 Рада Хаћић, прив. вл.

27. октобра 1990. На дан откривања споменика, Матија Бећковић, највише заслужан што је песникиња прихватила овај „дар” и „муку”, објаснио је да се „крз њен младалачки лик објављују: Доментијан и Јефимија, Филип и Милија, Милица и Мина, Бранко и Ђура, Незнани песник и Сестра Батрићева, Надежда и Исидора, Грачаница, Студеница, Морача, Љубостиња, Дучић у туђини, бескрајни плави круг и у њему Црњански, птице сеничице у родној Рабровици. И света Петка, Српкиња из једанаестог века, чији дан данас славимо. И све духовне сфере, посебно Словенски Парнас” [А10: 60].

Матица српска је 9. децембра 1976. Десанки доделила Диплому са медаљом, поводом своје 150-годишњице. Десанка је добила и: Диплому почасног члана Матице српске 28. фебруара 1979; Диплому за учешће на Лимским вечерима поезије 23. маја 1979; Диплому почасног члана Матице српске за дугогодишњу сарадњу у *Лейојису* 1981; Диплому 51. Вуковог сабора у Тршићу 14. септембра 1986. Захвалнице за вишегодишњу сарадњу и подршку Десанка је добила од бројних установа науке, културе и образовања: од Удружења књижевних преводилаца Србије 2. децембра 1976; 1. јуна 1977. Захвалницу ХХ Змајевих дечјих игара; 17. новембра 1979. Захвалницу издавачког предузећа „Просвета”; новембра 1979. Захвалницу Удружења бораца ослободилачких ратова 1912–1918, подружница у Крагујевцу; 27. августа 1981. Захвалницу за допринос у раду, развоју и афирмацији Струшких вечери поезије; јуна 1983. Захвалницу Змајевих дечјих игара; 16. фебруара 1986. добила Захвалницу Матице српске за сарадњу, помоћ и подршку у остваривању програма Матице; 24. новембра 1990. добила Захвалницу народа Барање као јунакињи и стражарки неопојаних судбина; 27. октобра 1991. Захвалницу Народне библиотеке Србије за сарадњу у обнављању библиотечких фондова и књижевног блага. За заслуге у афирмацији образовања и културе додељена су јој и признања: јуна 1980. Основне

Десанка Максимовић са
ђацима у Бранковини,
1968, прив. вл.

школе у Бранковини (Признање за заслуге у развоју и афирмацији школе);
15. децембра 1982. Признање Фестивала „Курирчек” из Марибора.

У Десанкиној школи у Бранковини 1985. године отворен је Музеј Десанке Максимовић. Поједине основне школе су, након смрти славне песникиње, донеле одлуку да промене своје име у ОШ „Десанка Максимовић”.⁴⁶

За одборника Народног одбора града Београда, у изборној јединици број 46 Десанка је изабрана 28. маја 1950. Извршни одбор САНУ одредио је 3. јуна 1960. да Десанка, као Академијин представник, учествује на свечаности доделе Змајеве награде. Члан је Одбора за заштиту уметничке слободе

46 Основне школе које су, након смрти славне песникиње, донеле одлуку да промене своје име у ОШ „Десанка Максимовић”: 27. јануара 1993. Основна школа „Братство-Јединство” на Звездари; 26. фебруара 1993. Нова IV основна школа у Горњем Милановцу; 12. марта 1993. ОШ „Братство – Јединство” у Љубижди (Призрен); 23. марта 1993. ОШ „Херој Пинки” у Футогу; 24. марта 1993. ОШ „16. мај” у Приједору; 5. маја 1993. ОШ „Мето Барјактари” у Косовској Митровици; 10. јуна 1993. ОШ „Станика Радовановић Цана” у Новом Пазару; 16. јула 1993. ОШ „22. децембар” у Катуну; 24. августа 1993. ОШ „Боро и Рамиз” у Лабљани; 31. августа 1993. ОШ „Миленко Брковић Црни” у Зајечару; 22. децембра 1993. ОШ „Моша Пијаде” у Трну (општина Лакташи, Република Српска); 11. јануара 1994. ОШ „Отон Жупанчић” у Земуну; 18. фебруара 1994. Основна школа „Наим Фрашари” у Заскоку добила назив ОШ „Десанка Максимовић”; 3. марта 1994. ОШ „22. децембар” у Приштини; 30. маја 1995. ОШ „Драгочај” у Драгочају (Република Српска); 22. јуна 1995. ОШ „Клара Фејеш” у Бачкој Паланци. Споразум о формирању Заједнице основних школа „Десанка Максимовић” закључен је 3. октобра 1997. [А60: 38].

при Удружењу књижевника Србије⁴⁷. Искрено се и свесрдно залагала за ослобађање песника Гојка Ђога, осуђеног због књиге стихова *Вунена времена* [А60: 628]. Десанка је 20. јуна 1989. присуствовала свечаној прослави шест векова Косовског боја на Газиместану. Почетком априла 1990. присуствовала је прослави 175-годишњице Таковског устанка у Такову.

Десанка Максимовић је преминула у Београду, у свом стану у Улици српских владара број 23, дана 11. фебруара 1993. године, окружена својом вољеном породицом. „У земљи у којој је мука један дан бити човек, она је то била 95 година” [А11: 92]. Беседио је Матија Бећковић да је Десанка Максимовић „најдужа моћ српског језика”, за чијег су се „века угасили (...) толики вулкани, пресушиле реке, затворили рудници, пресахли извори, која је све боље певала што је дуже живела” [А11: 101]. Била је један од најпознатијих и најплоднијих српских песника, коју су знали, читали, волели и поштовали и у њеној отаџбини и у свету. Сажима то хаику румунског песника: „Зашто расту тако високо / Јабланови у Србији? / Да би се дубоко, најдубље, / пред Десанком поклонили.”⁴⁸ И поштовање украјинског колеге: „Десанко Максимовић, / Учитељице песника, / Златна жицо светске лирике / Двадесетог века, / Жено-ластанице”.⁴⁹ И дивљење италијанског поете: „Ти си шева / и летиш високо и певаш / и опијена песмом у славу / плаветнила и сунца / Ти си / крилати глас природе / који као благослов пада / на суву земљу на жедна срца / Ти си / мајка без деце, а ипак / тако плодна да изродиш народ књига / чије стране нису папирне, / већ су миомирисне латице / неизмерне руже твога срца.”⁵⁰ И запис књижевника и академика Добрице Ђосића: „И желим само да изразим своје поштовање том дивном женском чуду, страсном патриоти и још страснијем просветитељу, тој снажној, мудрој и неуморној човечици – Десанки Максимовић, бранковиначком храсту-запису без иједне суве гране, чији је корен у дубинама народног бића, а врх му се зелени у небесима духа и маште. Желим да изразим своје дивљење том сетном и умном лиричару, који је опевао љубав и завичај, отаџбину и биљке, боли и радости, туге и наде, живот и смрт. Желим да ћутим пред тим великим срцем и дубоком душом у које се населио читав један народ и разастро један век” [А104: 2]. Достојанствено је сахрањена „на ћувику изнад цркве, у близини школе и потока” [А60: 614], у својој Бранковини, надомак споменика славних Ненадовића, 13. фебруара 1993. године, уз опроштајне речи академика Добрице Ђосића, председника Републике Југославије: „Лака Ти земља Твоја Бранковина. / Лака Ти ноћ, Десанка!” [А60: 615].

Управни одбор Народне библиотеке Србије донео је 19. марта 1993. одлуку о оснивању фондације под називом Задужбина Десанке Максимовић. На предлог Задужбине Десанке Максимовић УНЕСКО је 1998. годину посветио обележавању стогодишњице рођења велике песникиње. Резултат рада Задужбине Десанке Максимовић јесте и критичко издање

47 Уз Десанку чланови Одбора су: Стеван Раичковић, Предраг Палавестра, Борислав Михајловић Михиз, Милован Данојлић, Биљана Јовановић, Раша Ливада.

48 Ђео Богза: *Хаику*, Бранковина, 22. 10. 1987, са румунског прев. Адам Пуслојић.

49 Роман Лубкивскиј: *Из хронике једне недеље (октобар 1981. године)*, прев. Људмила Поповић.

50 Енрико Бањато: *Десанки Максимовић*, Бари 13. 10. 1986, са итал. прев. Драган Мраовић.

њеног целокупног стваралаштва у десет томова⁵¹, објављено 2012. године. Методолошки развијено, текстолошки педантно, културолошки и историјски одговорно, научно аргументовано, ово критичко издање поштује изворност песникињине речи и принципијелност и доследност правила приређивања.

На корист науци и култури породица Десанке Максимовић је великодушно и одговорно Народној библиотеци Србије предала песникињину целокупну рукописну заоставштину.

51 У десет обимних томова, на више хиљада страна, уз учешће свега 13 приређивача, у сарадњи са ЈП Службени гласник и Заводом за уџбенике, а уз подршку САНУ, Народне библиотеке Србије, министарстава РС надлежних за културу, просвету, науку, веру, дијаспору, као и Градског секретаријата за културу, под одговорним руководством и на иницијативу проф. др Слободана Ж. Марковића, остварен је 2012. године захтеван пројекат, по својој целовитости редак у нашим културним оквирима. Руководећи се, пре свега, начелима и упутствима за приређивање критичких издања САНУ, што подразумева озбиљне и обухватне редакторске напомене, у складу са тим полазећи од Нолитовог издања *Сабраних дела* објављеног у седам књига 1969, у чијем је приређивању учествовала и сама песникиња, уз консултовање издања истог угледног југословенског издавача 1980, 1982, потом 1985, 1987, 1988, 1990. године, приређивачки одбор се определио за следеће основне одреднице: матични текст за приређивача је последња верзија сваког текста коју је ауторизовала Десанка Максимовић, уз консултовање и поређење аутографа, када год је то било могуће, прве верзије објављене у периодичној, потом у монографској публикацији, односно збирци, и верзије у Нолитовим *Сабраним њесмама*. Четири од десет објављених томова окупљају ауторске песме Десанке Максимовић: прва три тома *Целокућних дела* садрже Десанкине песме објављиване у збиркама у периоду од 1924. до 1993, док шести том садржи њене песме за децу штампане у збиркама у периоду од 1927. до 1988; осми и девети том *Целокућних дела* посвећени су Десанкиним преводима поезије која је настајала на бугарском, словеначком, руском, украјинском, белоруском, чешком, словачком, пољском, азербејџанском, балакирском, грузијском, јакутском, јерменском, кабардинском, казахском, киргиском, летонском, литванском, норвешком, таџичком, туркменском, узбечком и француском језику; томови четврти и пети обухватају романе, приповетке, путописе и разне списе, а том седми прозу за децу, у збиркама од 1933. до 1970, ван збирки, као и једну сачувану у рукописима и публиковану 1998; десети том садржи биографију, библиографију објављених дела за период од 1920. до 2011. и попис и опис рукописне заоставштине. Методологија приређивања потврђује уједначеност и кохерентност начела која је дефинисао приређивачки одбор, а без којих и нема озбиљног критичког издања: као коначни основни текст узима се издање *Сабраних њесама* из 1990. године, последње за песникињина живота, скоро идентично издању из 1969. године, о чему сведочи напомена издавача да је издање припремљено у сарадњи са аутором; текст је потом сравњиван са верзијом у рукопису, изворном објављеном верзијом, најчешће у периодичној публикацији, што је захтевало помно и пажљиво ишчитавање наше периодике, у којој су пронађени и текстови које до сада објављиване библиографије нису забележиле; а затим и са верзијом први пут објављеном у ауторској књизи (која може бити и примаран извор), када се највише и очекују и догађају интервенције песникиње, којима се усвајају или поништавају мање или веће измене што их је текст за свога живота у разним издањима на различите начине стицао. Засебну целину сваке књиге чине *Напомене*, у три сегмента: *Општије*, *Посебне напомене* и одговарајући регистри и речници условно мање познатих речи.

Као члан Приређивачког одбора *Целокућних дела* Десанке Максимовић имала сам част и задовољство да сарађујем са Десанкином породицом. И приликом писања овог текста, који се ослања и надовезује на моје раније објављене радове о стваралаштву Десанке Максимовић, драгоцене информације пружила ми је Десанкина сестричина Радмила Милакара. Фотографије у овом тексту припадају породичној збирци и објављују се уз дозволу власника.

БИБЛИОГРАФИЈА

А) ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- [1] Аноним. Мика Максимовић, Пијемонт, 66, 7. 3. 1915, стр. 3.
- [2] Аноним. Награду „Цвијете Зузорић” за најбољу песму добила је позната наша књижевница г-ца Десанка Максимовић, Време, 3298, 5. 3. 1931, стр. 4.
- [3] Аноним. Академија седам уметности доделила је награде г. Франу Новаковићу и г-ђи Десанки Максимовић. Политика, 23. 9. 1935, стр. 7.
- [4] Аноним. Прва дечја опера у Београду, Време, 19. 2. 1941, стр. 9
- [5] Аноним. *Крвава бајка* Десанке Максимовић у светској антологији о страхотама рата, Политика, 19378, 15. 11. 1967, стр. 11.
- [6] Атанасијевић, Ксенија. Поезија у прози Десанке Максимовић, Мисао, 39:5–8:301–304, јули-август 1932, стр. 453–455.
- [7] Бандић, Милош. Мала панорама савременог романа, Књижевност, 20:1–2, 1955, стр. 131–145.
- [8] Бањевић, Мирко. Десанка Максимовић: Мирис земље. Летопис Матице српске, 378:1–2, 1956, стр. 120–123.
- [9] Барац, Антун. Песме Десанке Максимовићеве, Југословенска њива, 8:2:9, 1. 11. 1924, стр. 349–350.
- [10] Бећковић, Матија. Срце песника, НИН, 2. 11. 1990, стр. 60–61.
- [11] Бећковић, Матија. „Најдужа моћ српског језика”. *Духовни завичај*. Бранковина: Православна црквена општина, 1993. Стр. 92–102.
- [12] Блечић, Милорад. Моћ поезије. Београд: Графос, 1982. Стр. 116.
- [13] Блечић, Милорад. Р. Познанство с Дучићем, Ракићем и Црњанским, Књижевне новине, 859, 1. 3. 1993, стр. 5.
- [14] Богдановић, Милан. Десанка Максимовић: Песме. Издање С. Б. Цвијановића, Српски књижевни гласник, 13:4, октобар 1924, стр. 309–311.
- [15] Богдановић, Милан В. „Врт детињства” Десанке Максимовић, Српски књижевни гласник, 23:2, јануар 1928, стр. 130–132.
- [16] Богдановић, Предраг Ци. Хомеров вид Десанке Максимовић, Часопис Друштва пријатељства Југославија – Јапан, Сакура, 2, 1993, стр. 14.
- [17] Бошковић, Велизар. „Боже, хоће ли се Срби спасити”. *Десанка*. Београд: Просветни преглед: ВМГ, 1995. Стр. 245–247.
- [18] Брајковић, Драгомир. Десанка Максимовић или певање о љубави, Напред, 27. 11. 1987, стр. 1–2.
- [19] Вукић, Ана. „Приповетке Десанке Максимовић”. *Приређивање издања Целокућних дела Десанке Максимовић*. Београд : Задужбина Десанке Максимовић, 1997. Стр. 71–75.
- [20] Вуковић, Владета. Поводом 90 година од рођења Десанке Максимовић, Руковет, 3, 1988, стр. 320–324.
- [21] Гавела, Ђуро. Песме Десанке Максимовић, Политика, 1078, 15. 6. 1936, стр. 12.
- [22] Гавриловић, Зоран. Песник младости и љубави, Борба, 26, 31. 1. 1956, стр. 5.
- [23] Гавриловић, Зоран. Светли лукови трајања, Политика, 13. 5. 1978, стр. 5.
- [24] Глигоријевић, Мило. Десанкин дар и уздарје, НИН, 25. 6. 1989, стр. 42–44.
- [25] Глигорић, Велибор. Песник пред лицем смрти: есеј о збирци Десанке Максимовић „Немам више времена”, *Савременик*, 20:39:6, јуни 1974, стр. 502–503.

- [26] Грол, Милан. Кроз књиге и догађаје, Српски књижевни гласник, 32:6, март 1931, стр. 496.
- [27] Дачић, М. М. Максимовић Михаило, *Сјоменица учитеља и учитељица изишнулим и ѿмрлим у райовима 1912-1918*. Београд: Удружење југословенског учитељства, 1924. Стр. 125-126.
- [28] Дучић, Јован. Писмо Богдану Поповићу, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, 26:3-4, 1960, стр. 326-327.
- [29] Ђилас, Милован. Приче Десанке Максимовић су њене ненаписане песме, Записи, јуни 1931, 8: 6, стр. 378-382.
- [30] Ђорђевић, Ljubica. *Pesničko delo Desanke Maksimović*. Beograd: Filološki fakultet, 1973.
- [31] Егерић, Мирослав. Десанка Максимовић, синоним за поезију, Багдала, 402-403, мај-јул 1993, стр. 1-2.
- [32] Живковић, Живан. „Хаику поезија Десанке Максимовић”. *Десанка Максимовић у своје књижевном времену*. Београд: Задужбина Десанке Максимовић, 1995. Стр. 123-133.
- [33] Живојиновић, Велимир. „Врт детињства” Десанке Максимовић, Мисао (Београд), 26:1/2:193-194, 1928, стр. 91-92.
- [34] Живојиновић, Велимир. Поезија Десанке Максимовић – поводом књиге Зелени витез. Политика, 27:7884, 15. 4. 1930, стр. 8.
- [35] Живојиновић, Велимир. Приповетке Десанке Максимовић, Мисао, 38:3-4, фебруар 1932, стр. 243-246.
- [36] Живојиновић, Велимир. Југословенска лирика на руском, Мисао, 41:3/6, март 1933, стр. 372.
- [37] Живојиновић, Велимир Масука. „Сећање на Десанку Максимовић”. *Десанка Максимовић, Сабрана дела*. Књ. 5. Београд: Нолит, 1990. Стр. 377-380.
- [38] „Идеје” раде на зближењу балканских књижевности [оглас], Идеје (ур. Милош Црњански), 1:28, 1. јуни 1935, стр. 4. (Потом и у: Идеје (уред. Александра Вранеш, прир. Миљивој Ненин и Горана Раичевић), репринт изд., Вишеград: Андрићев институт, 2016. Стр. 178.)
- [39] Илић, Војислав Ј. Млађи. Песме Десанке Максимовић, Правда, 32, 24. 11. 1924, стр. 2.
- [40] Илић, Војислав Ј. Млађи. Десанка Максимовић „Врт детињства”, Правда, 43, 15. 1. 1928, стр. 6.
- [41] Интервју са Десанком Максимовић. Политика, 14. 11. 1992, стр. 15.
- [42] Исаковић, Антоније. „Опроштај”. *Десанка Максимовић, Сјоменица о сјојоодишњици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 797-798.
- [43] Јевтић, Милош. *Десанкина казивања*. Горњи Милановац: Дечје новине, 1994. – (Колекција Одговори ; 23).
- [44] Јеремић, Драган М. Несмирено срце песникиње, Борба, 39, 31. 1. 1965, стр. 13.
- [45] Јовановић, Слободан А. Десанка Максимовић „Врт детињства”, Београд, 1928, Венац, 14:45, јануар 1929, стр. 381-385.
- [46] Јовановић, Живорад П. Књижевне награде, Српски књижевни гласник, 8:60:8, 1940, стр. 558.
- [47] Ковачевић, Божидар. Песме Десанке Максимовић, Српски књижевни гласник, 13:3, октобар 1924, стр. 235.

- [48] Kozarčanin, Ivo. Desanka Maksimović: „Raspevane priče”, *Savremena škola*, 8, oktobar 1938, str. 251–253.
- [49] Konstantinović, Radomir. „Desanka Maksimović”. *Biće i jezik: u iskustvu pesnika srpske kulture dvadesetog veka*. Knj. 5. Beograd: Prosveta: Rad, Novi Sad: Matica srpska, 1983. Str. 7–101 (Претходно: Desanka Maksimović između naivnosti i samilosti, *Treći program*, 6:22, 1974, str. 139–232).
- [50] Крклец, Густав. Турнеја ПЕН клуба, *Живот и рад*, 6:32, август 1930, стр. 637–638.
- [51] Крњевић, Вук. Маргиналије и поезија, *Одјек*, 4, 15. 2. 1965, стр. 9.
- [52] Глигорић, Велибор. Поезија Десанке Максимовић, *НИН*, 737, 21. 02. 1965, стр. 8.
- [53] Кунда, Богуслав. Слово о Десанки, *Напред*, додатак за културу, 17, 24. 11. 1989, стр. 1–2.
- [54] Лубкивскиј, Роман. „Десанка очима Украјине”. *Десанка Максимовић, Сјоменица о сјоменици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 631–633.
- [55] Максимовић, Десанка. *Аутобиографија*. Документ из маја 1948, написан „ради регулисања службених односа”, сачуван у Архиву Србије, Досијеи просветних радника. АС, Г-183, досијеа, С ф 18 р. 21.
- [56] Максимовић, Десанка. Моја највећа радост – слобода наше земље, разговор. *Напред*, 885, 31. 12. 1965, стр. 5.
- [57] Максимовић, Десанка. За мене је уметност лепота и радост живота, *Фронт*, 5. 6. 1966, стр. 12–13.
- [58] Максимовић, Десанка. О себи, *Змај*, 8–9, 1968, стр. 194–195.
- [59] Maksimović, Desanka (izbor i prevod). *Po pravu ljubavi*. Beograd: Novo delo : Zvezdara, 1988. – (Biblioteka Izbor).
- [60] Максимовић Десанка, *Сјоменица о сјоменици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998.
- [61] Марјановић, Богосав. Песници се рађају као лептири, *Илустрована политика*, 1617, 31. 10. 1989, стр. 17.
- [62] Марковић, Слободан (Либеро Маркони). „Да ли је човек или бор”. *Десанка Максимовић, Сјоменица о сјоменици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998, стр. 521–525. (претходно: *Политика*, 12. 5. 1974).
- [63] Меденица, Драгиша. „У фокусу фото камере”. *Десанка Максимовић, Сјоменица о сјоменици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998, Стр. 629–631.
- [64] Милић од Мачве. „Сећања на Десанку”. *Десанка Максимовић: сјоменица о сјоменици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 509–512.
- [65] Милошевић, Никола. Варијације на тему *Земља јесмо*, *Савременик*, 39:6, јун 1974, стр. 517–521.
- [66] Мирковић, Милосав. Освајање песничке земље, *НИН*, 14. 5. 1978, стр. 34. (потом: *Десанка Максимовић: сјоменица о сјоменици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 745–747.
- [67] Мирковић, Чедомир. „Паралеле”. *У кришчарској доколици*. Београд: Књижевне новине, 1987. Стр. 43–45.
- [68] Михајловић, Борислав Михиз. Песнички врхунац Десанке Максимовић, *Политика*, 18428, 24. 1. 1965, стр. 17.

- [69] Младеновић, Танасије. Десанка у Бранковини, Књижевне новине, 859, 1. 3. 1993, стр. 5.
- [70] Недељковић, Драган. Песме о љубави и патњи, Књижевне новине, 530, 1. 3. 1977, стр. 4.
- [71] Олујић, Гроздана. Лепота и човечност: интервју са Десанком Максимовић о књижевним питањима, Омладина, 937, 9. 11. 1955, стр. 6.
- [72] Пајић, Петар. Цело биће: Његошева награда „Десанки Максимовић, НИН, 9. 9. 1984, стр. 34–35.
- [73] Пандуровић, Сима. Песме г-це Десанке Максимовић, Мисао (Београд), 16:3 (115), стр. 1266–1267. (Потписано Х. С.).
- [74] Пандуровић, Сима. „Зелени витез” г-ђице Десанке Максимовић, Воља, 1:2, 4. мај 1930, стр. 95–96. (Потписано Х.).
- [75] Пантић, Мирослав и Љубомир Симовић. „Десанка Максимовић: (1898–1993), Годишњак САНУ, 100, 1994, стр. 471–476.
- [76] Пашић, Феликс. „Усред природе научила сам говор немужтих”. Десанка Максимовић, Сјоменица о сјоменици рођења (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998, стр. 77–79. (претходно: Борба, 24. 11. 1962).
- [77] Пењин, Драгиша. „Из албума сећања”. Десанка Максимовић: сјоменица о сјоменици рођења (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 509–512.
- [78] Perišić, Miroslav. Desanka Maksimović u Dubrovniku: prilog za biografiju, Dubrovački vjesnik, 1992, 24. 12. 1998, str. 9.
- [79] Петров, Александар. Ка новим вредностима, Књижевне новине, 241, 23. 1. 1965, стр. 3–4.
- [80] Петровић, Жарко. „Прича Десанке Максимовић”. Десанкине вршкови. Горњи Милановац: ОШ „Десанка Максимовић”, 1997. стр. 34. – (Познанства ; 1).
- [81] Поповић, Богдан А. „У срцу интима”. Десанка Максимовић, Сјоменица о сјоменици рођења (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998, стр. 249–250. (претходно: НИН, 24. 6. 1973).
- [82] Поповић, Радован. „Десанкина бројаница”. Десанка Максимовић, Сјоменица о сјоменици рођења (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. стр. 610–616. (претходно: Интервју, 13. 1. 1995).
- [83] Поповић, Радован. „Млада до смрти”. Десанка Максимовић, Сјоменица о сјоменици рођења (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 624–629. (претходно: Интервју, 13. 1. 1995).
- [84] Поповић, Радован. Књиџа о Десанки. Београд: Удружење издавача и књиџара Југославије : Завод за уџбенике и наставна средства, 1998.
- [85] Аноним. Приче Д. М. су њене ненаписане песме, Записи, 8:6, јуни 1931, стр. 378–392.
- [86] Протић, Предраг. Песникова размишљања о животу и смрти, Летопис Матице српске, 412:1, 1973, стр. 110–113.
- [87] Протић, Предраг. Путописна проза Десанке Максимовић, Летопис Матице српске, 411:4, 1973, стр. 442–445.
- [88] Протић, Предраг. Осећање историје у поезији Десанке Максимовић, Савременик, 45:1, 1977, стр. 73–75.
- [89] Радојчић, Милорад. Професорски испит Десанке Максимовић, Напред (Ваљево), 2557, 30. 1. 1998, стр. 4.

- [90] Радуловић, С. „Шалтерски дух: Како се велика песникиња политикантски дисквалификује”. *Десанка Максимовић, Сјоменица о сјојодишњици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 121–122. (претходно: Борба, 25. 2. 1984).
- [91] Раичковић, Стеван. Нови кругови у поезији Десанке Максимовић, Политика, 13. 5. 1978, стр. 2.
- [92] Ракитић, Слободан. Пред лицем судбине, Савременик, 38:11, 1973, стр. 407–409.
- [93] Ракитић, Слободан. Присуства Десанке Максимовић, Књижевне новине, 859, 1. 3. 1993, стр. 6.
- [94] Ранковић, Здравко. Никад сама кад неко свира – Поезија Десанке Максимовић, инспирација композиторима, Ревизија Колубара, фебруар 1998, стр. 40–41.
- [95] Ређеп, Драшко. Увод у поновно читање Десанке Максимовић, Књижевне новине, 427, 1972, стр. 7.
- [96] Ристић, Марко. *Књижевна ѿолишшка*. Београд: Просвета, 1952.
- [97] Росић, Тиодор. „Метафизичка бројаница”. *Десанка Максимовић, Сјоменица о сјојодишњици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998, стр. 380–381. (претходно: Политика, 14. 5. 1988).
- [98] Ршумовић, Љубивоје. Придеви од Десанке, Политика, 14. 5. 1988, стр. 11.
- [99] Скоти, Ђакомо. „Снивање у љубави”. *Десанка Максимовић, Сва лица љубави*. Београд: Нолит, 1985. Стр. 6–12.
- [100] Соснора, Виктор. Десанки Максимовић, Напред, 25. 11. 1988, стр. 1–2.
- [101] Спиридоновић Савић, Јелена. Гозба на ливади Десанке Максимовић, Живот и рад, 10:60, фебруар 1932, стр. 299–302.
- [102] Споменица у част новоизабраних чланова Српске академије наука и уметности. Уред. Вукић М. Мићовић. Београд, 1967. 283 стр. (Посебна издања. Српска академија наука и уметности ; 402. Споменица ; 30)
- [103] Стојнић, Мила. „Зов песникиње: са отварања изложбе Дани сећања на Десанку Максимовић, Београд, 31. 1. 1996.” *Десанка Максимовић, Сјоменица о сјојодишњици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 616–617.
- [104] Ћосић, Добрица. Благо теби, Десанка, Књижевне новине, 755, 1. 6. 1988, стр. 2.
- [105] Уредништво. Резултат наше анкете, Мисао, 6:5/6, јули 1921, стр. 431–432.
- [106] Финци, Ели. Зелени витез г-це Десанке Максимовић. Преглед, 5:80, август 1930, стр. 561–563.
- [107] Царић, Воја. Десанка Максимовић: Отворен прозор, Политика, 15. 9. 1954, стр. 10.
- [108] Цуцић, Сима. Један значајан јубилеј, Летопис Матице српске, 376:4, 1955, стр. 426–427.
- [109] Чангаловић, Мирослав. „Споменик људској доброты, разговор са Десанком Максимовић у Игалу 9. 2. 1987”. *Десанка Максимовић: сјоменица о сјојодишњици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 565–566.
- [110] Џацић, Петар. „Сви у санаторијуме”. *Десанка Максимовић, Сјоменица о сјојодишњици рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево: [В. Савић], 1998. Стр. 204–207. (претходно: НИН, 184, 11. 07. 1954).
- [111] Шоп, Иван. Пејсажи и понори, Књижевност, 58, јануар–јун 1974, стр. 103–105.
- [112] Штефан, Флорика. „Поезија је победила”. *Благо мојој души*. Нови Сад: Матица српска, 1997. Стр. 184–186.

Б) СЕЛЕКТИВНА БИБЛИОГРАФИЈА ДЕЛА ДЕСАНКЕ МАКСИМОВИЋ

- [1] *Песме*. Београд: С. Б. Цвијановић, 1924. (илустр. Пјер Крижанић).
- [2] *Врћи дејињства [јесме]*. [Београд: аутор, 1927].
- [3] *Јованка Орлеанка [сјудуја]*. Београд: „Мисао”, 1929.
- [4] *Зелени вићез [јесме]*. Београд: Часопис „Мисао”, 1930. (илустр. Пјер Крижанић).
- [5] *Лудило срца [јријовејке]*. Београд: СКЗ, 1931. – (Савременик СКЗ, Коло 1; књ. 2).
- [6] *Гозба на ливади [јесме]*. [Београд]: Часопис „Мисао”, 1932. (илустр. Пјер Крижанић).
- [7] *Срце лућке сјаваљке и грује јриче за децу*. Београд: Геца Кон, 1933. илустр. В.[Владимир] Ж.[Жедрински]. – (Коло Златна књига; 32).
- [8] *Како они живе [јријовејке]*. Београд: Геца Кон, 1935. – (Наша књига. 2. коло; 14; 4. април 1935).
- [9] *Нове јесме*. Београд: СКЗ, 1936. – (Савременик СКЗ. Коло 6; књ. 21).
- [10] *Расјеване јриче*. Београд: Геца Кон, 1938. илустр. В.[Владимир] И. Жедрински]. – (Коло Златна књига; 78).
- [11] *Дечја соба: јозоришни комад за децу*. Београд: Геца Кон, 1940. – (Родино позориште; 18).
- [12] *Дечја соба и осјале јриче*. Београд: Ипроз, 1942. (илустр. Миодраг Ђирић). – (Коло Златна књига. Нова серија; 7).
- [13] *Максимовић, Десанка, Јованка Хрваћанин. Зајонејке лаке за јрваке ђаке*. Београд: Југоисток, 1942. (илустр. Ђура Јанковић).
- [14] *Паукова љуљашка: дечје јесме*. Београд: Ипроз, 1943. илустр. Момчило Марковић. – (Златна књига изван редовнога кола).
- [15] *Срце лућке сјаваљке и грује јриче за децу*. Београд: Југоисток, 1943. (илустр. Ђура Јанковић). – (Добар друг; 7).
- [16] *Шарена шорбица, дечје јесме од Десанке Максимовић*. Београд: Издавачко просветна задруга „Ипроз”, 1943. (илустр. Момчило Марковић). – (Златна књига изван редовног кола).
- [17] *Ослобођење Цвеће Андрић*. Београд: Централни одбор АФЖ Југославије, 1945.
- [18] *Буба-Мара: бајка у сјиховима*. Београд: Просвета, 1946. – (Дечја мала књига; 24).
- [19] *Злајни лејшир*. Београд: Књижара Јакшић, 1946.
- [20] *Песник и завичај [јесме]*. Београд: Просвета, 1946.
- [21] *Ошацбина у јрвомајској јоворци*. Загреб: Накладни завод Хрватске, 1949. – (Народна књижница).
- [22] *Самојласници А, Е, И, О, У*. Београд: Просвета, 1949. (илустр. Анте Шантић).
- [23] *Изабране јесме*. Загреб: Зора, 1950. – (Коло Мала библиотека; 51).
- [24] *Река јомоћница*. Београд: Ново поколење, 1950. (илустр. Љубица Сокић). – (Библиотека Пионири).
- [25] *Борци за здравље: бајке*. Сарајево: Свјетлост, 1951. – 51, [1] стр.
- [26] *Ошацбино, шу сам*. Београд: Просвета, 1951. – 124 стр.
- [27] *Вејрова усјаванка*. Београд: Дечја књига, 1953. (илустр. Марија Вогелник).
- [28] *Паукова љуљашка [дечије јесме]*. Београд: Издавачко просветна задруга „Ипроз”, 1953. (илустр. Момчило Марковић). – (Златна књига изван редовног кола).
- [29] *Злајни лејшир: јесме*. Београд: Космос, 1954.

- [30] *Ошворен њрозор [роман]*. Суботица: Минерва, 1954. – (Библиотека Наша књига; књ. 1).
- [31] *Пролећни сасџанак*. Београд: Дечја књига, 1954. (илустр. Маша Живкова).
- [32] *Сџрашна игра: џријовейке*. Београд: Просвета, 1954.
- [33] *Мирис земље: изабране џесме*. Београд: Просвета, 1955. – (Бразде; књ. 5).
- [34] *Ко је већи*. Сарајево: Цепна књига, [1956]. илустр. Хуснија Балић. – (Рода. Коло 1; 2).
- [35] *Чобанин џчела*. Београд: Дечја књига, 1956. илустр. Љубица Сокић.
- [36] *Бајка о Крајковечној [бајке]*. Сарајево: Свјетлост, 1957. (илустр. Неда Николић). – (Библиотека Бамби).
- [37] *Изабрране џјесме*. Загреб: Школска књига, 1958. илустр. Ђуро Седер. – (Добра књига; 4; 3).
- [38] *Ако је вероваџи мојој баки: џриче*. Београд: Младо поколење, 1959. илустровао Данило Бошковић. – (Библиотека Златно коло; 3).
- [39] *Шумска љуљашка*. Сарајево: Свјетлост, 1959. (илустр. Данило Бошковић). – (Библиотека Бамби).
- [40] *Бунџован разред [роман]*. Суботица: Минерва, 1960. – (Библиотека Коло; 13).
- [41] *Заробљеник снова [џесме]*. Цетиње: Народна књига, 1960.
- [42] *Мала сам била*. Љубљана: Младинска књига, 1960. (илустр. Марленка Ступица).
- [43] *Моји џријашељи: џесме*. Љубљана: Младинска књига, 1960. (илустр. Марленка Ступица).
- [44] *Говори џихо: џесме*. Београд: Младо поколење, 1961. – (Школска библиотека).
- [45] *Деца у ожалошћеном граду: приказано на десетом скупу Одељења литературе и језика 15. 12. 1961*. Глас. САНУ, Одељење литературе и језика, 151:6, 1961, стр. 65–70.
- [46] *Медведова женидба*. Сарајево: Свјетлост, 1961. (ликовна опрема Хамид Луковац). – (Библиотека Бамби).
- [47] *Писма из шуме*. Београд: Просвета, 1961. илустр. Божа Богићевић. – (Златна књига, н.с. Коло 1; 1).
- [48] *Чудо у џољу*. Београд: Младо поколење, 1961. илустр. Босиљка Кићевац. – (Библиотека 100 књига. Коло 5; 7).
- [49] *Сунчеви џоганици*. Београд: Младо поколење, 1962. – (Библиотека школске лектире).
- [50] *Пајџуљкова џајна*. Сарајево: Свјетлост, 1963. (ликовна опрема Хамид Луковац). – (Библиотека Бамби).
- [51] *Песме*. Београд: Просвета, 1963. – (Библиотека Просвета; 63).
- [52] *Пџице на чесми*. Загреб: Младост, 1963. илустр. Иван Кожарић. – (Библиотека Вјeverица; 74).
- [53] *Бела врана [бајке]*. Сарајево: Свјетлост, 1964. – (Библиотека Бамби).
- [54] *Песме*. Београд: Рад, 1964. – (Библиотека Реч и мисао).
- [55] *Трајим џомиловање: Лирске дискусџе с Душановим Закоником*. Нови Сад: Матица српска, 1964.
- [56] *Бајка о доброј вили и злом вилењаку*. Београд: Борба, 1965. илустр. Е. и Д. Димитријевић. – (Жар птица. Библиотека за дечје поподне; 45).
- [57] *Максимовић, Десанка. Нећу овим возом*. Мехмед Али Хоџа. *Мали засџавник*. Београд: „Вук Караџић”, 1965. (илустр. Љубица Сокић). – (Приче из народноослободилачке борбе; 3).

- [58] *Осе мађионичари*. Београд: „Вук Караџић”, 1965. (илустр. Михаило Писањук). – (Библиотека Шарена шестица).
- [59] *Песме*. Нови Сад: Матица српска; Београд: Српска књижевна задруга, 1965.
- [60] *Ђачко срце [јесме]*. Београд: Младо поколење, 1966. (илустр. Иванка Ида Ћирић). – (Лектира за 2. разред основне школе; 7).
- [61] *Изволише на изложбу*. Београд: Младо поколење, 1966. (илустр. Живојин Ковачевић).
- [62] *Песме: избор*. Београд: Српска књижевна задруга, 1966.
- [63] *Песме*. Београд: Просвета, 1966. – (Библиотека Просвета. Коло 3; 63).
- [64] *Бајка о лабуду [бајке]*. Београд: „Вук Караџић”, 1967. илустровао Михаило Писањук. – (Библиотека Звездица; 25).
- [65] *Десећ мојих јесама*. Крагујевац: Светлост, 1967. – (Песничка плакета).
- [66] *Ђачко срце [јесме]*. Београд: Младо поколење, 1967. (илустр. Иванка Ида Ћирић). – (Лектира за 2. разред основне школе; 7).
- [67] *Злајшњи лејшшир [јесме]*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1967. (илустр. Жељко Марјановић). – (Ластавица).
- [68] *[Избор стихова]*. Београд: Младо поколење, 1967. (избор Зоран Гавриловић; илустр. Боле Милорадовић). – (Љубав и поезија. Коло 1; 3).
- [69] *Хоћу да се радујем*. Сарајево: „Веселин Маслеша”, 1967. (илустр. Хуснија Балић). – (Ластавица).
- [70] *Бунђован разред [роман]*. Суботица: Минерва, 1968. – (Библиотека Избор; 11).
- [71] *Врајшнице: избор поезије*. Београд: Просвета, 1968. – (Библиотека Просвета; 20).
- [72] *Цар ијрачака*. Београд: Борба, 1968. илустр. С. Јараковић. – (Жар птица, Библиотека за дечје поподне. Коло 41; 161).
- [73] *Не заборавиши [роман]*. Суботица: Београд: Минерва, 1969. – (Библиотека Наша књига; 38).
- [74] *Песме*. Нови Сад: Матица српска; Београд: СКЗ, 1969. – (Српска књижевност у сто књига; 85).
- [75] *Сабрана дела*. Београд: Нолит, 1969. – Књ. 1–7.
- [76] *На шеснаести рођендан [јесме]*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1970. – (Ластавица).
- [77] *Песме*. Београд: Младо поколење, 1970. – (Лектира за 7. разред основне школе; 2).
- [78] *Прадевојчица*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1970. – (Библиотека Пингвин).
- [79] *Песме*. Београд: Просвета, 1971. – (Библиотека Просвета; 63).
- [80] *Ђачко срце*. Београд: Младо поколење, 1972. (илустр. Иванка-Ида Ћирић; Ђорђе Милановић; Владислав Јалицки). – (Лектира за 2. разред основне школе; 8).
- [81] *Злајшкрили лејшшир; Цар ијрачака*. Сарајево: Свјетлост, 1972. (илустр. Даница Русјан). – (Бамби).
- [82] *Изабране јесме*. Београд: БИГЗ, 1972. – (Цепна књига БИГЗ-а; 6).
- [83] *Изабране јесме*. [Београд]: Београдски издавачко-графички завод, 1972. (илустр. Боле Милорадовић). – (Цепна књига; 6).
- [84] *Празници јушовања*. Београд: Слово љубве; Инђија: Графичар, 1972. – (Едиција Путописи).
- [85] *Немам више времена*. Београд: Просвета, 1973. [илустр. Едуард Степанчић].
- [86] *Избор из дела*. Београд: Народна књига, 1974. [избор Иван В. Лалић; илустр. Боле Милорадовић]. – (Југословенски класици).

- [87] *Орашчићи-џалчићи*. Београд: „Вук Караџић”, 1974. (илустр. Михаило Ђоковић Тикало). – (Златна грлица).
- [88] *Пролећни сасијанак*. Београд: Нолит, 1974. (илустр. Босилка Кићевац, Стеван Вујков). – (Лектира за први разред основне школе; 4).
- [89] *Шумска љуљашка*. Сарајево: Свјетлост, 1974. (илустр. Марленка Ступица). – (Бамби).
- [90] *[Избор]*. Београд : Југославија, 1976. избор Владимир Б. Предић. – (Библиотека Књижевност у школи; 6).
- [91] *Лейџис Перунових џошмака: џесме*. Београд: Нолит, 1976. [илустр. Стеван Вујков].
- [92] *Песме из Норвешке*. Београд: Просвета, 1976. илустр. Божидар Продановић.
- [93] *Бајке за децу*. Крушевац: Багдала, 1977. [илустр. Грујица Лазаревић]. – (Мала библиотека „Врт детињства”).
- [94] *Дејше у џорби*. Приштина: Јединство, 1977. [илустр. Велимир Матејић]. – (Библиотека „Јединство”; 124).
- [95] *Немам више времена*. Београд: Просвета ООУР „Издавачка делатност”, 1977. [илустр. Едуард Степанчић].
- [96] *Десанка Максимовић: живоџ, џесма, криџике*. Београд: Слово љубве, 1978. [прир. Милорад Р. Блечић; избор Раде Војводић, Зоран Гаврилковић; илустр. Боле Милорадовић].
- [97] *Снимци из Швајцарске*. Београд: Слово љубве, 1978. [илустр. Ленка Кнежевић]. – (Путописи).
- [98] *Ничија земља*. Београд: Слово љубве, 1979. – (Савремена поезија).
- [99] *Паџуљак Кукурузовић; Бајка о џуџевима*. [избор Тања Крагујевић-Вујић; илустр. Јанез Соле]. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства: Народна књига, 1979. – (Библиотека „1001 радост”: сликовнице за децу старијег предшколског узраста; 9).
- [100] *Шумска љуљашка*. Сарајево: Свјетлост, 1979. илустр. Марленка Ступица. – (Бамби).
- [101] *Десанка. Ваљево: „Милић Ракић”, 1980. – (Песниковом руком писано; 1).*
- [102] *Злаџокрили лейџир; Цар иџрачака*. Сарајево: Свјетлост, 1980. [илустр. Даница Русјан]. – (Бамби).
- [103] *Изабране џесме*. Београд: Београдски издавачко-графички завод, 1980. [избор Угљеша Крстић]. – (Цепна књига Београдског издавачко-графичког завода: белетристика; 155).
- [104] *Песме : избор*. 3. изд. Београд: Српска књижевна задруга, 1980. избор Слободан Ракић.
- [105] *Сабране џесме Десанке Максимовић*. Београд: Нолит, 1980.
- [106] *Ко хоће да доживи чуџо*. Београд: Српска књижевна задруга, 1981. избор Драган Лукић; илустр. Јеврем Милановић. – (Књига за децу и одрасле; 11).
- [107] *Песник и џролеће: џесме*. Букурешт: Критерион, 1981. – (Мала библиотека).
- [108] *Не осџављај ме никад саму: љубавне џесме Десанке Максимовић*. Београд: Вајат, 1982. [прир. Бранимир Живојиновић; илустр. Растко Ђирић]. – (Трагање за Еуридиком: љубавна поезија свих народа и времена; 1).
- [109] *Песме*. Београд: Рад, 1982. [избор Љиљана Шоп]. – (Библиотека Дом и школа).
- [110] *Речи сџихом оковане: (изабране џјесме)*. Загреб: Младост, 1982. [избор Душко Арежина]. – (Библиотека Златно слово).

- [111] *Сабране њесме*. [2. изд.]. Београд: Нолит, 1982. 5 књ.
- [112] *Већрова усјавања: њесме за децу*. Зрењанин: Народна библиотека „Жарко Зрењанин”, 1983. [илустр. Љубиша Љ. Луцић].
- [113] *Живе ишрачке*. Београд: Просвета, 1983. [избор Марија Стојиљковић]; илустр. Марко Крсмановић. – (Библиотека Златна књига, Велика илустрована серија; коло 5; 24).
- [114] *Међаши сећања*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1983. – (Мала библиотека поезије).
- [115] *Пјесме: (избор)*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1983. [прир. Звонимир Диклић]. – (Библиотека Арс. Лектира).
- [116] *Слово о љубави*. Београд: Српска књижевна задруга, 1983. – (Савременик. Нова серија; 38).
- [117] *Прича сшарој камена*. 1. изд. у овој библиотеци. Загреб: Младост, 1984. [избор из књиге *Писма из шуме* прир. Далибор Цвитан; илустр. Бисерка Баретић]. – (Библиотека Вјеверица).
- [118] *Шта ли ше сиречи*. Титоград: [б. и.], 1984. Михаилу Лалићу у почаст.
- [119] *Поезија и ѡроза за децу и омладину у четшири књије*. Београд: Београдски издавачко-графички завод; Приштина : Јединство, 1985. (прир. Слободан Ракић; илустр. Џоја Раиковић, Раде Ранчић). 4 књ.
- [120] *Прича сшарој камена: бајке*. [2. изд. Загреб: Младост, 1985. [илустр. Бисерка Баретић]. – (Библиотека Вјеверица).
- [121] *Црвена Крестшница и Зелени Рейић*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1985. [илустр. Хамид Луковац]. – (Библиотека Ластавица. Мала школа).
- [122] *Избор из ѡоезије и ѡрозе за дјецу*. Сарајево: Свјетлост, 1986. [прир. Велимир Милошевић]. – (Млади дани. Лектира).
- [123] *Ливадско звонце: изабране ѡесме*. Београд: Нолит, 1986. [избор Александар Ристовић; илустр. Александар Хецл; Горча Стаменковић]. – (Лектира за 3. разред основне школе; 1).
- [124] *Изабрране ѡесме*. Београд: Рад, 1987. [избор Мирко Магарашевић].
- [125] *Михољско лешо*. Београд: Просвета, 1987. (прир. Милош И. Бандић).
- [126] *Пшшице на чесми*. 7. изд. Загреб: Младост, 1987. [илустр. Иван Кожарић]. – (Библиотека Вјеверица).
- [127] *Сабране ѡесме*. Београд: Нолит, 1987. 6 књ.
- [128] *Чарошја*. Нови Сад: Дневник, 1987. избор Мирослав Антић. – (Детињство; 86. Серија Златна књига детињства).
- [129] *Звездана свешковина*. Ваљево: „Милан Ракић”, 1988 [избор Слободан Ж. Марковић]. – (Библиотека „Завичајник”; књ. 4).
- [130] *Памшшићу све*. Београд: Нолит, 1988.
- [131] *Песме о шшшцима*. Београд: Српска књижевна задруга, 1988. [илустр. Гордана Јеросимић]. – (Књига за децу и одрасле; 20).
- [132] *Сабране ѡесме*. Београд: Нолит, 1988. 6 књ. Јубиларно издање којим Нолит обележава седамдесет година књижевног рада Десанке Максимовић.
- [133] *Тражим ѡомиловање: лирске дискусшје с Душановим закоником*. Горњи Милановац: Дечје новине; Приштина: Јединство, 1988. – (Библиотека „Мина”).
- [134] *Бајка о Крашшковечној*. Нови Сад: Змајеве дечије игре: Радосно детињство, 1989. – (Библиотека Змај; 3).
- [135] *Бајка о лабуду: [избор]*. [1. изд.]. Сарајево: Књижевна заједница Другари, 1989. [илустр. Злата Билић]. – (Библиотека Пламена. коло 1; 9).

- [136] *Крајујевац*. [1. изд.]. Сарајево: Књижевна заједница Другари, 1989. илустр. Босиљка Кићевац. – (Библиотека Пламена; коло 2; 1. Сликовнице о НОБ).
- [137] *Поезија и ѓроза за дјецу: (избор)*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1989. [избор Зорица Турјачанин; илустр. Недим Срифовић]. – (Ластавица. Лектира).
- [138] *Са Десанком Максимовић*. Нови Сад: Матица српска, 1989. (прир. Љубисав Андрић. интервјуи из новина) – (Библиотека Документ).
- [139] *Избор из ѓоезије и ѓрозе за дјецу*. Сарајево: Свјетлост, 1990. [прир. Велимир Милошевић]. – (Млади дани. Лектира).
- [140] *Кћи вилиној коњица: ѓесме за децу и бајке*. Београд: БИГЗ, 1990. прир. Слободан Ракитић; [илустр. Милица Радовановић]. – (Цепна књига. Београдски издавачко-графички завод. Цепна књига за децу и омладину).
- [141] *Озон завичаја*. Београд: Књижевне новине, 1990. [илустр. Војислав Милановић].
- [142] *Дечји разговори: (хаику)*. [1. изд.]. Сарајево: Народна и универзитетска библиотека Босне и Херцеговине, 1991. [илустр. Ивица Чавар].
- [143] *Избор из ѓоезије и ѓрозе за дјецу*. Сарајево: Свјетлост, 1991. [прир. Велимир Милошевић]. – (Млади дани. Лектира).
- [144] *Небески разбој*. Београд: Интерпрес, 1991. [илустр. Љиљана Јарић]. – (Библиотека Дугине стазе).
- [145] *Јовановић Змај, Јован, Десанка Максимовић, Григор Витез, Душан Радовић, Љубивоје Ршумовић. Ризница дечје ѓоезије*. Београд: Наша књига, 1991. [избор Радош Рубаковић]. – (Библиотека „Млади дани“).
- [146] *Србија, велика шајна*. Сараорци: „Драган Лаковић”, 1991. – (Библиотека Млечни пут).
- [147] *Десанка*. Ваљево: Ваљевска штампарија, 1992. – (Библиотека Песниковом руком писано; коло 2; 1).
- [148] *Зовина свирала*. Београд: Српска књижевна задруга, 1992. – (Српска књижевна задруга, коло 85; 564).
- [149] *Рађање љубави; Трајим ѓомиловање*. Београд: Просвета, 1992. – (Школска лектира. Просвета).
- [150] *Духовни завичај*. Бранковина: Православна црквена општина, 1993. [избор епископ Лаврентије, прота Владан Ковачевић, протођакон Љубомир Ранковић].
- [151] *Трајим ѓомиловање*. Београд: Удружење издавача и књижара Југославије, 1993. – (Библиотека Ремек дела).
- [152] *Трајим ѓомиловање: лирске дискусије с Душановим закоником*. Бања Лука: Слово, 1993.
- [153] *Грађење ѓнезда*. Горњи Милановац: Дечје новине, 1994. избор Слободан Ж. Марковић. – (Библиотека Златни лептир; 1).
- [154] *Десанкина казивања*. Горњи Милановац: Дечје новине, 1994. (разговоре водио Милош Јевтић. – (Одговори. Милош Јевтић; 23).
- [155] *Земља јесмо: изабране ѓесме*. [1. изд.]. Београд: Сремпублик, 1994. [избор Љиљана Шоп].
- [156] *Песме*. [Фототипско изд. из 1925 год.]. Београд: Задужбина Десанке Максимовић: Народна библиотека Србије, 1994. – (Библиотека Задужбине Десанке Максимовић; 1).
- [157] *Злаћини лејћир*. Репринт из 1946. 3. изд. Београд: Медисон, 1995.
- [158] *Кћи вилиној коњица*. Нови Сад: Змај, 1995. [прир. М. С. Терзин; илустр. Мирко Стојнић]. – (Едиција Књиге мог детињства; коло 1).

- [159] *Тражим ђомиловање*. Београд: Медисион, 1995. (предговор Борислав Михајловић Михиз).
- [160] *Ако је вероваиши мојој баки*. Сараорци: Драган Лаковић, 1996. (избор Драгутин Огњановић; разговор Славица Панић). – (Библиотека Звездано коло).
- [161] *Ловац срца своја; Тражим ђомиловање*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1996. избор Слободан Ж. Марковић. – (Библиотека Избор. Завод за уџбенике и наставна средства).
- [162] *Сабране ђесме*. Београд: Драганић, 1997. (поговор Мирослав Егерић). 8 књ.
- [163] *Шева небесница*. Београд: Задужбина Илије М. Коларца: ВМТ, 1998. [илустр. Војислав Милановић].
- [164] *Целокујна дела*. Београд : Задужбина Десанка Максимовић : Службени гласник : Завод за уџбенике, 2012. (прир. Љубица Ђорђевић, Радован Вучковић, Станиша Тутњевић, Душан Иванић, Живан Живковић, Бојан Ђорђевић, Ана Ђосић Вукић, Нада Мирков Богдановић, Слободан Ж. Марковић, Зорица Ивковић Савић, Миодраг Сибиновић; аутори Радован Поповић, Љубица Ђорђевић). т1–т10.
- [165] *Осџавићу вам једино речи*. 1. изд. Београд: Klett, 2018. [прир. породица Десанке Максимовић].

В) СЕЛЕКТИВНА БИБЛИОГРАФИЈА ДЕЛА О ДЕСАНКИ МАКСИМОВИЋ

- [1] Андрејевић, Даница. *Поезија Десанке Максимовић*. Приштина: Јединство, 1983. – (Библиотека Обележја).
- [2] Атанасијевић, Ксенија. *Поезија у прози Десанке Максимовић*, Мисао, 39: 5/8: 301–304, 1932, стр. 453–455.
- [3] *Библиографија*. Београд: Задужбина Десанка Максимовић: Службени гласник: Завод за уџбенике, 2012. – (Целокупна дела. Десанка Максимовић; 10).
- [4] Блечић, Милорад Р. *Живои Десанке Максимовић ђраћен ђесмом*. Београд: Књижевна заједница Звездара: Клуб НТ, 1998.
- [5] Богдановић, Милан. *Десанка Максимовић: „Песме“: издање С. Б. Цвијановића*, Српски књижевни гласник, 13:4, октобар 1924, стр. 309–311.
- [6] Богдановић, Милан. *Сџари и нови: књижевне криџике*. 1. Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1931.
- [7] Богдановић, Милан. *Десанка Максимовић: Отацбино, ту сам*, Књижевни преглед, 4:4, 24. 11. 1951, стр. 3–4.
- [8] Бошковић, Велизар. *Песникиња изблиза : џихи немири Десанке Максимовић*. Београд : Стручна књига, 1992.
- [9] Бошковић, Велизар. *Десанка: белеј века*. Београд: Просветни преглед: Чигоја штампа, 1998.
- [10] Бошковић, Велизар. *Песникиња изблиза: џихи немири Десанке Максимовић*. Београд: Стручна књига, 1992.
- [11] Брајковић, Драгомир. *Десанка Максимовић или Слово о љубави*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1995. – (Библиотека „Српски источници“; 7).
- [12] Буњак, Петар, Мирослав Топић. „Литанија” Јулијана Тувима и „Тражим помиловање” Десанке Максимовић, *Славистика*, 3, 1999, стр. 92–103.

- [13] Вранеш, Александра. Библиографија дела Десанке Максимовић: 1972–1998. Београд: Задужбина Десанке Максимовић: Народна библиотека Србије: Филолошки факултет : Мрљеш, 2001. – (Студије о о књижевном делу Десанке Максимовић ; 2).
- [14] Вранеш, Александра. Рукописна заоставштина Десанке Максимовић: њој и о њој. Београд: Задужбина Десанке Максимовић: Народна библиотека Србије: Филолошки факултет, Центар за Источну Азију: „Мрљеш”, 2001. – (Студије о књижевном делу Десанке Максимовић ; 3).
- [15] Вуковић, Владета. Сећање на Десанку Максимовић, Јединство, 51:311–312, 1995, стр. 10.
- [16] Вуксановић, Мирко. Увек испод свог шешира, Годишњак Библиотеке Матице српске, 2003 [шт. 2004], стр. 165–167.
- [17] Голијанин Елез, Сања. Духовни палимпсест песништва Десанке Максимовић: поезија Десанке Максимовић у савременој настави. Београд: Задужбина Андрејевић, 2005. – (Библиотека Посебна издања. Задужбина Андрејевић; 108).
- [18] Гордић, Славко. Доживљај природе и људске судбине у песништву Десанке Максимовић, Књижевност и језик, 46:1, 1998, стр. 11–24.
- [19] Делић, Јован. Интелектуални догађај, Летопис Матице српске, 171:456:5/6, 1995, стр. 748–759.
- [20] Делић, Јован. Поезија праштања и милосрђа, Баштина, 9/10, 1998/99, стр. 33–43.
- [21] Деретић, Јован. Законик као инспирација, Књижевност, 48:99:5/6, 1993, стр. 578–583.
- [22] Десанка Максимовић: споменница о 100. годишњици рођења (приредио Велибор Берко Савић). Ваљево: В. Савић, 1998.
- [23] Десанка Максимовић у свом књижевном времену: зборник радова са скупа „Десанкини мајски разговори 15. и 16. маја 1995.”, Београд, Ваљево, Бранковина” (приређивач Слободан Ж. Марковић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, 1995.
- [24] Приређивање издања целокупних дела Десанке Максимовић: зборник радова са скупа Београд, Ваљево, Бранковина, 14, 15. и 16. маја 1996. (приређивач Слободан Ж. Марковић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, 1997.
- [25] Рецепција дела Десанке Максимовић: зборник радова са скупа Београд, Ваљево, Бранковина, 14, 15. и 16. маја 1997. (приредио Слободан Ж. Марковић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, 1998. – (Десанкини мајски разговори ; 6).
- [26] Дело Десанке Максимовић у шоковима српске и светске књижевности: зборник радова са скупа „Десанкини мајски разговори”, Београд, Ваљево, Бранковина, 13, 14, 15. и 16. маја 1998. (приредио Слободан Ж. Марковић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, 2000. – (Десанкини мајски разговори ; 8).
- [27] Проза Десанке Максимовић: зборник радова са скупа „Десанкини мајски разговори”, Београд, Ваљево, Бранковина 14, 15. и 16. маја 1999. (приредио Слободан Ж. Марковић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, 2001. – (Десанкини мајски разговори ; 10).
- [28] Родољубље у поезији Десанке Максимовић: зборник радова са скупа „Десанкини мајски разговори”, Београд, Лајковац, Бранковина, 13, 15. и 16. маја 2000. (приредио Слободан Ж. Марковић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, 2002. – (Десанкини мајски разговори ; 12).

- [29] *Стиваралаштиво за децу Десанке Максимовић: зборник радова са скуја „Десанкини мајски разговори”, Београд, Ваљево, Бранковина, 14, 15. и 16. маја 2002. (приредио Слободан Ж. Марковић). Београд: Задужбина Десанке Максимовић, 2003. – (Десанкини мајски разговори ; 16).*
- [30] *Десанка Максимовић у деценији 1993–2003: зборник радова са скуја „Десанкини мајски разговори”, Београд, Ваљево, Бранковина, 14, 15. и 16. маја 2003. (приредио Слободан Ж. Марковић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, 2004. – (Десанкини мајски разговори ; 18).*
- [31] *Историја као инспирација у делу Десанке Максимовић: зборник радова са скуја „Десанкини мајски разговори”, Београд, Ваљево, Бранковина 14, 15. и 16. маја 2004. (приредила Ана Вукић-Ћосић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, 2005. – (Десанкини мајски разговори ; 20).*
- [32] *Хришћанско и њанско у поезији Десанке Максимовић: зборник радова са скуја „Десанкини мајски разговори”, Београд, Трсеник, Врњачка Бања 27. и 28. мај 2005. (приредила Ана Ћосић-Вукић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић”, 2005. – (Десанкини мајски разговори ; 22).*
- [33] *Збирка Тражим њомиловање: зборник радова са научној скуја „Десанкини мајски разговори”, 26–27. маја у Соко граду (приредила Ана Ћосић-Вукић). Београд : Задужбина „Десанка Максимовић”, 2007. – (Десанкини мајски разговори ; 23).*
- [34] *Традиционално и модерно у стиваралаштиву Десанке Максимовић: зборник радова са скуја „Десанкини мајски разговори”, Бања Лука, 18–20. мај 2007. (приредила Ана Ћосић-Вукић). Београд: Задужбина „Десанка Максимовић” ; Бања Лука: Филозофски факултет, 2008. – (Десанкини мајски разговори ; 25).*
- [35] *Десанкини мајски разговори, Београд, 23. мај 2011. (приредила Мирјана Станишић). Београд : Задужбина „Десанка Максимовић”, 2012. – (Десанкини мајски разговори ; 29).*
- [36] *Дубак, Будимир. Велика православна пјесникиња, Стварање, 48:1/3, 1993, стр. 11–12.*
- [37] *Ђорђевић, Бојан. Генеа збирке Летопис Перунових потомака Десанке Максимовић, Књижевна историја, 44:147, 2012, стр. 509–514.*
- [38] *Ђорђевић, Љубица. Песничко дело Десанке Максимовић. Београд: Љ. Ђорђевић: Пешић и синови, 1998.*
- [39] *Ђорђевић, Љубица. Библиографија дела Десанке Максимовић : 1920–1971. Београд: Задужбина Десанке Максимовић: Народна библиотека Србије: Филолошки факултет, Центар за источну Азију: Мрљеш, 2001. – (Студије о књижевном делу Десанке Максимовић; 1).*
- [40] *Ђорђевић, Милош. „Словенски код: (лирско-мисаони свет Десанке Максимовић и Блажа Конеског)”. Српско-македонске културне и књижевне везе (приредио Мирољуб Стојановић). Ниш: Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета, Одсек за књижевност, 2008. стр. 335–357.*
- [41] *Егерић, Мирослав. Песништво Десанке Максимовић – призори лирске доброте и самилости, Луча, 7:10, 1998, стр. 26–27.*
- [42] *Ерић, Добрица. Љубавни разговор са природом, Детињство, 24, 2 (1998), стр. 77.*
- [43] *Живковић, Живан. Хаику поезија Десанке Максимовић, Савременик плус, 30/32, 1995, стр. 47–54.*

- [44] Живковић, Живан. Гост са Истока : огледи о хаику поезији. Ниш : Просвета, 1996. – (Библиотека Свет културе).
- [45] Живковић, Драгиша. Десанка Максимовић и Клеменс Брентано, Књижевна историја, 28:100, 1996, стр. 483–494.
- [46] Ивановић, Радомир В. Настајање, опстојање и нестајање песме, Летопис Матице српске, 172:458:1–2, 1996, стр. 104–123.
- [47] Јевтић, Милош. Гост Другог програма Радио Београда; гост емисије Десанка Максимовић. [Звучни снимак]. [Београд : М. Јевтић, 1997]. 2 звучне касете. (Гости Милоша Јевтића на II програму Радио Београда ; 6).
- [48] Јеротић, Владета. Десанка Максимовић – јединствен пагански и хришћански песник, Јефимија, 15:15, 2005, стр. 125–129.
- [49] Јовановић, Владимир. Дела наших музичких стваралаца компонована на стихове Десанке Максимовић, Зборник Матице српске за књижевност и језик, 51:1/2, 2003 [шт. 2004], стр. 207–242.
- [50] Јовић, Бојан. Десанка Максимовић између традиционалног и модерног – рано раздобље часописа Мисао, Зборник Матице српске за књижевност и језик, 57:2, 2009, стр. 367–374.
- [51] Јововић, Ранко. Десанкин Манастир на свијету, Стварање, 48:1/3, 1993, стр. 13–14.
- [52] Кашанин, Милан. Песме Г-ђце Десанке Максимовић, Летопис Матице српске, 98:302: 3. децембар 1924, стр. 94–95.
- [53] Ковачевић, Божидар. Песме Десанке Максимовић, Српски књижевни гласник, 13:3, октобар 1924, стр. 235.
- [54] Кош, Ерих. Сећања: Васко Попа, Десанка Максимовић, Књижевност, 49: 100: 3/5, 1995, стр. 360–372.
- [55] *Кришћичари о ђеснишћеву Десанке Максимовић* (приредили Милорад Р. Блечић, Виктор Б. Шећеровски). Београд: Књижевне новине, 1982. – (Библиотека Документи).
- [56] Кршић, Јован. Витешка поезија Десанке Максимовић, Преглед, 5: 81, септембар 1930, стр. 589–592.
- [57] Лакићевић, Драган. Бајка о доброј вили Десанки Максимовић, Стварање, 49: 1/3, 1994, стр. 218–232.
- [58] Латковић, Видо. Десанка Максимовић „Како они живе”, Јужни преглед, 10: 11, новембар 1935, стр. 429.
- [59] Лукић, Света. А сад одосмо!, Књижевност, 48: 99: 5/6, 1993, стр. 583–590.
- [60] Марјановић, Воја. У свету детињства, птица и шуме, Градина, 3: 8/9, 1968, стр. 27–34.
- [61] Марковић, Слободан Ж. „Десанка Максимовић и модерне појаве у српској поезији”. *Десанка Максимовић у свом књижевном времену: зборник радова са скуиа „Десанкини мајски разјовори”* (приређивач Слободан Ж. Марковић). Београд: Задужбина Десанке Максимовић, 1995. Стр. 5–13.
- [62] Марковић, Слободан Ж. Књижевно стваралаштво Десанке Максимовић. Београд: Чигоја штампа, 1998.
- [63] Матицки, Миодраг. Из поетског речника Десанке Максимовић, Свеске, 18: 85, 2007, стр. 73–82.
- [64] Милошевић, Никола. Variјасије на temu „Zemlja jesmo”, Savremenik, 20: 39, 6. 6. 1974, str. 517–521.

- [65] Миљковић, Бранко. „Desanka Maksimović”. *Enciklopedija Jugoslavije*, knj. 6. Zagreb: Jugoslovenski leksikografski zavod, 1965.
- [66] Младеновић, Танасије. „Десанка у Бранковини”. *Усљутине скице за њоршреће*. 1. изд. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1995. Стр. 75–83. (Изабрана дела. Танасије Младеновић ; 7).
- [67] Недељковић, Драган. Земља јесмо, један вечни мотив у лирици Десанке Максимовић, *Књижевност*, 30: 61: 11–12, 1975, стр. 438–457.
- [68] Недељковић, Драган. Песничко „вјерују” Десанке Максимовић, *Летопис Матице српске*, 174: 462:1–2, јул–авг. 1998, стр. 84–90.
- [69] Пандуровић, Сима. Антологија најновије лирике, *Мисао*, 5:8 (32), април 1921, стр. 626–629.
- [70] *Песници Десанки: њовогом сѡоѡдошњице рођења* (прир. Велибор Берко Савић). Ваљево : В. Б. Савић, 1998.
- [71] Петровић, Миодраг. Богови земаљски и богови небески: један вид поезије Десанке Максимовић, *Стремљења*, 33: 9/10, 1993, стр. 83–94.
- [72] Пецо, Асим. Семантичка компонента бајке у књижевном делу Десанке Максимовић, *Књижевност*, 49: 101: 5/6, 1996, стр. 402–412.
- [73] Пецо, Асим. Антропоници код Десанке Максимовић, *Књижевност*, 9–10, 1997, стр. 1603–1610.
- [74] Пешикан-Љуштановић, Љиљана. „Ничија земља” – простор као метафора, *Летопис Матице српске*, 174: 462:1–2, јул–авг. 1998, стр. 101–107.
- [75] Питулић, Валентина. „Роман „Прадевојчица” Десанке Максимовић : архетипско значење”. *Развој ѡрозних врста у српској књижевности*. 29. научни састјанак славистиа у Вукове дане. Београд: Међународни славистички центар, 2000. Стр. 279–283.
- [76] Поезија и поетика Десанке Максимовић. Тематски број. Баштина, 9–10, 1998–1999, стр. 10–174.
- [77] *Поезија и ѡоештика Десанке Максимовић: зборник радова* (ур. Милош Ђорђевић, Жељко Ђупић). Приштина: Институт за српску културу: Друштво књижевника Косова и Метохије ; [Вучитрн]: Културна манифестација „Глигорије Глиша Елезовић” ; Београд: Стручна књига, 1999. – (Библиотека У свету књижевног дела ; 3).
- [78] Поповић, Људмила. Љубав и смрт у песништву Десанке Максимовић и Лесје Украјинке, *Књижевна историја*, 19: 101, 1997, стр. 71–72.
- [79] Поповић, Радован. *Књиа о Десанки*. Београд: Удружење издавача и књижара Југославије : Завод за уџбенике и наставна средства, 1998.
- [80] Поповић, Радован. *Песникиња душе Србије*. Београд: Службени гласник, 2009. (Великани српске књижевности. Биографије; 8) (Колекција Низ. Одабрана дела. [Радован Поповић]).
- [81] Радвољина, Ида. О Десанки Максимовић у Београду и у Москви, *Летопис Матице српске*, 175: 463: 3, 1999, стр. 307–341.
- [82] Раичковић, Стеван. Између тајне и отаџбине : о поезији Десанке Максимовић, *Летопис Матице српске*, 144: 401: 5, 1968, стр. 453–465.
- [83] Ракитић, Слободан. Десанка Максимовић или поезија и памћење, *Књижевност*, 44: 82: 10, 1988, стр. 1453–1466.
- [84] Росић, Тиодор. Митолошко и историјско у поезији Десанке Максимовић, *Стремљења*, 23: 1, 1988, стр. 6–18.

- [85] Селимовић, Меша. Тако оројно лијеро : о поезији Десанке Максимовић, *Ослобођење*, 25: 7173, 25. 05. 1968.
- [86] Сибиновић, Миодраг. Десанка Максимовић и свет, *Књижевност*, 49: 103: 5/6, 1998, стр. 911–928.
- [87] Сибиновић, Миодраг. *Између светиња: нови аспекти књижевности дела Десанке Максимовић*. Београд: Задужбина Десанке Максимовић: Народна библиотека Србије: Просветни преглед, 1999. (Студије о књижевном делу Десанке Максимовић ; књ. 4).
- [88] Смиљковић, Стана. Бајка Десанке Максимовић – велика позорница живота, *Детињство*, 25:1, 1999, стр. 22–27.
- [89] Тартаља, Иво. Зарад чуда и зарад лијека, *Источник*, 1: 1, 1992, стр. 97–100.
- [90] Топић, Мирослав, Петар Буњак. Десанка Максимовић и пољска књижевност: примери интертекстуалности, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, 47:2–3, 1999 [шт. 2003], стр. 285–314.
- [91] Турјачанин, Зорица. Десанкина бајка о кратковечној или скица за аутопортрет, *Детињство*, 24: 2, 1998, стр. 5–10.
- [92] Тутњевић, Станиша. „Аутобиографско у поезији Десанке Максимовић”. *Српска аутобиографска књижевност: 27 научни саставак славистица у Вукове дане*. Београд: Филолошки факултет, Међународни славистички центар, 1998. Стр. 401–409.
- [93] Трифуновић, Душко. Сусрети са лепотом, *Детињство*, 24: 2, 1998, стр. 79–80.
- [94] Чолак, Тоде. Песник љубави, пролећа и земље, *Живот*, 11: 1/2, 1961, стр. 72–82.
- [95] Шчеглов, Сергеј. *Десанка, великая појана : к 100-летию со дня рождения сербской поэтессы Десанки Максимович (1898–1993)*. Красноярск: Фонд „Славянский дом” [итд.], 1998. – (Библиотека „Славянского дома” ; 4).

DESANKA MAKSIMOVIĆ

(1898–1993)

Desanka Maksimović (Rabrovica, 16 May 1898 – Belgrade, 11 February 1993) was a prominent Serbian writer, poet and cultural worker. She attended primary school in Brankovina and Valjevo (1906–1910), and high school in Valjevo (1910–1919). She worked as a temporary teacher at the Private High School in Obrenovac, while still a student (1922–1923), as a substitute teacher at the Third Girls' Grammar School in Belgrade (1923, 1926–1928), substitute teacher at the Teachers College in Dubrovnik (1925–1926), as a full time teacher at the First Gymnasium for Girls in Belgrade (1928–1941) and the Girls' Grammar School in Bitoljska Street in Belgrade (1945). She was also the editor of the journal *Književnost* (*Literature*) and a professional writer at the Department of Science, Art and Culture at the Ministry of Education (1946).

On 17 December 1959, Desanka Maksimović was elected a corresponding member of the Serbian Academy of Sciences and Arts and became a full member on 16 December 1965. Her accession speech delivered on the occasion of being admitted as full member consisted of three poems from her collection *Tražim pomilovanje* (*I Seek Clemency*) (Ceremonial Session, 28 April 1966). As a member of the Academy, Desanka Maksimović was in charge of the election of more than twelve corresponding and full Academy members from Serbia and abroad, mainly writers. In 1982 she was appointed as a member of the Vukov sabor Board by the Academy. She became a corresponding member of the Slovenian Academy of Sciences and Arts in 1969. The Vojvodina Academy of Sciences and Arts elected her an honorary member in 1991.

The poetry of Desanka Maksimović is characterized by stylistic clarity, immediacy and spiritual curiosity. Her works were influenced by folk literature, Serbian Romantics, French and Russian literature and Eastern Orthodoxy. To the question posed by a journalist of *Politika* “What is the strength of Orthodoxy that others fear?”, the poet responded: “God and non-hatred.” (Desanka 1992:15). Compassion and generosity of spirit towards human fellow-sufferers, her perennial concern for people, give readers faith and hope for a better life and inspire them with optimism.

The topicality and vigor of problems, a humanist vision of an anticipated future (*Oslobođenje Cvete Andrić* [*The Liberation of Cveta Andrić*]), a harrowing account (*Krvava bajka* [*A Bloody Fairy Tale*]), earnest enthusiasm for achievements and a victorious spirit (*Otadžbina u prvomajskoj povorci* [*Fatherland in a May Day Parade*]), an ode to freedom (*Otadžbino, tu sam* [*Fatherland, I am here*]), a strong and exciting humanity (*Govori tiho* [*Speak Softly*]), these are the hallmarks of her social and patriotic poetry.

The subtlety of emotions, grace of intonation, reflective optimism and meticulousness of imagery were the features of Desanka Maksimović's poetry and prose for children (*Vrt detinjstva* [*Garden of Childhood*], *Raspevane priče* [*Singing Tales*], *Srce*

lutke spavaljke [The Sleeping Doll's Heart], Prolećne kiše [Spring Rains], Reka pomoćnica [The Helping River], Vetrova uspavanka [A Lullaby for the Wind], Prolećni sastanak [The Spring Gathering], Šumska ljujlaška [Forest Swing], Čudo u polju [A Miracle in the Field], Sunčevi podanici [The Sun's Subjects], Ptice na česmi [Birds at the Fountain], Zlatni leptir [The Golden Butterfly], Dete u torbi [Child in a Bag]). With her fairy tales *Buba-mara* [The Ladybird], *Zlatni leptir* [The Golden Butterfly], *Vetrova uspavanka* [A Lullaby for the Wind], *Paukova ljujlaška* [The Spider's Swing], she enters into the world of children with emotions, nobility, strong and varied imagery and motifs, occasionally with sadness and sometimes with humor. Some of her children's fairy tales became compulsory reading for schoolchildren, such as the stories from the collections: *Čobanin pčela* [The Bee Shepherd], *Ako je verovati mojoj baki* [If my Grandmother is to be Believed], *Medvedova ženidba* [The Bear's Wedding], *Ose mađioničari* [The Wasp Magicians], *Hoću da se radujem* [I Want to Rejoice], *Neću ovim vozom* [I Don't Want to Board this Train], *Đačko srce* [The Schoolchild's Heart]. Nevertheless, her short stories which display ethical sensibility and social conscience (*Kako oni žive* [The Way they Live]), or patriotism (*Strašna igra* [The Terrible Game]), her social novels (*Otvoreni prozor* [The Open Window]), didactic novels (*Buntovan razred* [The Rebellious Class]), historical novels (*Ne zaboraviti* [Never Forget]), as well as her return to *Krvava bajka* in the form of a novel, do not attain the "the aesthetic pinnacles of her poetry and represent a rather unsuccessful attempt of the great poet to transmit her immanently lyrical poetic expression into prose" (Vukić 1997: 71). Their value lies in the poetic principle of lyrical subjectivity, in the strong affirmation of patriotism and the morals of the Serbian people.

Her collections *Tražim pomilovanje*, *Nemam više vremena* [I am out of Time], *Letopis Perunovih potomaka* [The Annals of Perun's Descendants], *Slovo o ljubavi* [A Word on Love], *Međaši sećanja* [Hoarstones of Memories], containing reflective, humanist and wise poems, are the expression of Desanka Maksimović's poetic vitality and her "incredible lyrical potential" (Rakitić 1993: 6). It is these poems that give her poetry a national character.

Writers who were translated by Desanka and many of those who translated her poetry, recognized in her poetic talent and inspiration "the responsibility towards every word uttered" (Kunda 1989: 1) and her commitment, as she said herself, "to be a writer for all, to speak for all". By disregarding stylistic braggadocio, verbal juggling, structural novelty, with her own verses and those she chose to translate into her mother tongue, Desanka Maksimović had a great impact on the status of poetry in Serbian society.

Desanka Maksimović, "the most durable power of the Serbian language", during whose lifetime "so many volcanoes were extinguished, so many rivers dried out, mines closed, springs ran dry, who sang all the better the longer she lived" received many notable awards for her literary work, her pedagogical contributions, her cultural and social work, among which are the October Award of the City of Kragujevac for *Krvava bajka* (1963), the Seventh of July Award (1964), the AVNOJ Award (1970), the Vuk Award (1974), the Matica Srpska Zmaj Award for the year 1973 for the book *Nemam više vremena* (1974), the SASA Plaque for her contributions to poetry (1974), the Life Achievement Award granted by the Association of Writers of Serbia (1984), the Njegoš Award (1984),

the Great Plaque of the University of Belgrade and the Faculty of Philology for many years of cultural and literary activities in Serbia (1988), the Golden Wreath of the Struga Poetry Nights (1988). She was nominated for the Nobel Prize three times. “Like all true poets, Desanka Maksimović always got more joy from creating than from the success of her poems.” (Đorđević 1973: 11).

In Valjevo, a monument to her poetry was erected during her lifetime. UNESCO dedicated the year 1988 to the celebration of the centennial birth anniversary of the Serbian poet, on recommendation from the “Desanka Maksimović” Foundation, which ever since it was established in 1993 has been awarding the Desanka Maksimović Award to outstanding poets. The Foundation initiated and published a critical edition of the *Complete Works of Desanka Maksimović* in ten volumes, the tenth volume containing her biography and bibliography (2012).